

**SİYASAL KATILIM BAĞLAMINDA TÜRK
GENÇLİĞİNİN SİYASAL TUTUMU:
KONYA ÖRNEĞİ**

Nur Sena TUNCER
Yüksek lisans tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM
Temmuz, 2023
Afyonkarahisar

T.C
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SİYASAL KATILIM BAĞLAMINDA TÜRK
GENÇLİĞİNİN SİYASAL TUTUMU: KONYA ÖRNEĞİ**

Hazırlayan
Nur Sena TUNCER

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Siyasal Katılım Bağlamında Türk Gençliğinin Siyasal Tutumu: Konya Örneği**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

18/05/2023

İmza

Nur Sena TUNCER

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Nur Sena TUNCER
	Numarası	190642104
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Siyasal Katılım Bağlamında Türk Gençliğinin Siyasal Tutumu: Konya Örneği
Tez Savunma Sınav Tarihi		18.05.2023
Tez Savunma Sınav Saati		11:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

**Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR**

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

SİYASAL KATILIM BAĞLAMINDA TÜRK GENÇLİĞİNİN SİYASAL TUTUMU: KONYA ÖRNEĞİ

Nur Sena TUNCER

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Mayıs, 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM

Siyaset toplumsal yaşam bağlamında ortak kamusal alanların düzenlemesine yönelik faaliyetlerin tümünü içeren bir toplumsal kurumdur. Bu anlamda siyasetin temel işlevi kamu düzeninin sağlanması ve yönetim işlerinin yürütülmesidir. Düzen ve yönetim her toplumsal bütünlükte var olması gereken önemli bir oluşumdur. Gençlik herhangi bir toplumsal bütünlüğün en dinamik olan nüfus kategorisini oluşturur. Bu yüzden demokratik toplumlarda gençliğin siyasete katılım göstermesi, hem demokratik işleyiş hem de temel gereklilik olan düzenin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. Gençlerin genellikle toplumsal sorunlara daha fazla ilgi duyan bir kategori olmaları yönündeki beklenti, onların siyasi süreçlerde aktif olarak yer almalarına yönelik bir beklentiye de dönüşmektedir. Bu açıdan bakıldığında gençliğin bu noktadaki tutumu, hem kendi gelecekleri hem de geliştirilmek istenen ülke refahı açısından da önem arz etmektedir. Bu anlayış içinde bu tez çalışması, Konya kent merkezindeki üç ilçede nitel yöntemle yapılmış bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Fenomenolojik araştırma olarak tasarlanan çalışma bağlamında amaçlı tabakasal örneklem tekniği ile belirlenmiş 24 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sonrasında saha bulguları tematik içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Tez çalışması sonucunda, gençlerin siyasete ilgi duymadıkları, apolitik eğilimlere sahip oldukları, aileleri ile temel görüş farklarına sahip oldukları ve katılımı önemsemelerine rağmen bunu daha çok başkalarına atfettikleri bir görev olarak değerlendirdikleri şeklindeki değerlendirmelere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, gençlik, siyasal katılım, siyasal tutum

ABSTRACT

THE POLITICAL ATTITUDE OF TURKISH YOUTH IN THE CONTEXT OF POLITICAL PARTICIPATION: THE CASE OF KONYA

Nur Sena TUNCER

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

May, 2023

Advisor: Assist. Prof. Dr. İlteriş YILDIRIM

Politics is a social institution that includes all activities for the regulation of common public spaces in the context of social life. In this sense, the main function of politics is to ensure public order and to carry out administrative affairs. Order and administration are important formations that should exist in every social unity. Youth constitutes the most dynamic population category of any social cohesion. Therefore, participation of youth in politics in democratic societies is of great importance in terms of both democratic functioning and ensuring order, which is a basic necessity. The expectation that young people are generally a category that is more interested in social problems also turns into an expectation for them to take an active part in political processes. From this point of view, the attitude of the youth at this point is also important in terms of both their own future and the welfare of the country to be developed. Within this understanding, this thesis study is based on a field research conducted with a qualitative method in three districts in the city center of Konya. In the context of the study, which was designed as a phenomenological research, in-depth interviews were conducted with 24 participants, who were determined by the stratified purposive sampling technique, using a semi-structured interview form. Afterwards, the field findings were analyzed with thematic content analysis technique. As a result of the thesis study, it was concluded that the young people were not interested in politics, they had apolitical tendencies, they had basic differences of opinion with their families, and although they cared about participation, they considered this as a task they attributed to others.

Keywords: Politics, youth, political participation, political attitude

ÖN SÖZ

Bu çalışmamda yardımları, yönlendirmeleri ve emeğinden dolayı kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM'a, teşekkürü bir borç bilirim. Bu zorlu süreçte desteğini esirgemeyen yıllardır her ne olursa olsun yanımda oldukları gibi bu süreçte de beni biran bile yalnız bırakmayan değerli dostlarım Büşra ADANAŞ ve Rabia KARAKOCA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Hayatımın her anında olduğu gibi akademik hayatımda da sonsuz desteğini hissettiğim değerli dostum Feyza KOSTAK'a teşekkürü borç bilirim. Siyaset konusunda konuşmaktan çekindikleri halde güvenip çalışmama katılım sağlayan 24 katılımcıma teşekkür ederim. Son ve en büyük teşekkürümü doğduğum günden bu yana varlıklarını, sevgilerini her an yanımda hissettiğim, hiçbir zaman maddi manevi desteklerini esirgemeyen, bana her türlü imkânı sağlamaya çalışan çok değerli annem Reyhan TUNCER'e, babam Davut TUNCER'e ve kardeşim Sılanur TUNCER'e teşekkür ederim.

Nur Sena TUNCER
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASET VE KATILIM

1. SİYASET VE TEMEL KAVRAMLAR	4
1.1. SİYASET.....	4
1.2. İKTİDAR.....	7
1.3. OTORİTE	11
1.4. YÖNETİM BİÇİMLERİ	12
1.5. SİYASAL TUTUM	16
2. DEMOKRASİ VE SİYASAL KATILIMIN ÖNEMİ.....	17
2.1. DEMOKRASİNİN GELİŞİM SÜRECİ.....	19
2.2. DEMOKRATİK BİR SİYASET AÇISINDAN SİYASAL KATILIMIN ÖNEMİ.....	22
2.2.1. Siyasal Katılımı Etkileyen Faaliyetler	22
2.3. SİVİL TOPLUM VE SİYASAL KATILIM	24
3. İDEOLOJİ VE SİYASAL KATILIM	27
3.1. PARTİZANLIK KAVRAMI.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

GENÇLİK, SİYASAL KATILIM VE GENÇLİK HAREKETLERİ

1. GENÇLİK VE SİYASAL KATILIM	35
1.1. GENÇLİK KAVRAMININ GENEL SOSYOLOJİK GÖRÜNÜMÜ	35
1.1.1. Gençlik Sosyolojisi Yaklaşımları.....	37
1.1.2. Gençlerin Sorunları.....	38
1.2. SİYASAL KATILIM BAĞLAMINDA GENÇLİK KATEGORİSİ	39
1.3. GENÇLERDE SİYASETE İLİŞKİN TUTUMLAR	40
1.4. GENÇLİK HAREKETLERİ	41
1.4.1. Dünyada Gençlik Hareketlerinin Tarihi	41
1.4.2. Türkiye’de Gençlik Hareketlerinin Tarihi	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASI BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ HAKKINDA.....	64
2. BULGULAR	66

2.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR	66
2.2. SİYASETİN NELİĞİ	68
2.2.1. Siyasetin Tanımına Yönelik Görüşler	70
2.2.2. İdeal Yönetime İlişkin Görüşler	71
2.3. KATILIMCILARIN TOPLUMSAL BİR KATEGORİ OLARAK GENÇLİĞİN SİYASAL İLGİSİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ	72
2.3.1. Siyasal Bilgi ve Bilinç Düzeyi.....	72
2.3.2. Gençlik ve Apolitikleşme.....	73
2.3.3. Gençlik ve Siyasal Katılım	74
2.3.4. Gençlerin Siyaset Üzerindeki Etkisi	75
2.4. GENÇLERİN SİYASAL KATILIM DURUMU	77
2.4.1. Gençlerin Siyasal Katılımı ve İlgi Düzeyleri	80
2.4.2. Gençlerin Siyasal Tercihlerini Etkileyen Etmenler.....	81
2.4.3. Gençlerin Siyasal Görüşlerinin Aileyle Benzerlik Durumu	82
2.4.4. Gençlerin Farklı Siyasal Görüşler Karşısındaki Tutumu	83
2.4.5. Siyasal Tartışma ve Değerlendirme Yapma Durumları	84
2.4.6. Gençlik ve Siyasal Partiler	85
2.4.7. Gençlerin Siyasal Faaliyetlere Katılım Düzeyleri.....	85
2.4.8. Gençlik ve Siyasal İfade Özgürlüğü.....	87
2.5. GENÇLİK VE ÜLKE SORUNLARI.....	88
2.5.1. Gençlerin Siyasal Tarih ve İşleyiş Hakkında Bilgi Düzeyi	91
2.5.2. Gençlerin Ülke Yönetimine Dair Görüşleri	92
2.5.3. Gençlerin Siyaseti Takip Etme Yolları.....	95
2.5.4. Siyaset Yapmanın Zorlukları	95
2.6. GENÇLİK, SOSYAL MEDYA VE SİYASET.....	97
2.6.1. Sosyal Medyanın Siyaset Üzerindeki Etkisi	98
2.6.2. Gençlerin Sosyal Medya Üzerinden Siyasal Paylaşım Yapma Durumları ..	100
SONUÇ	102
KAYNAKÇA.....	108
EKLER	115

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	66
Tablo 2. Siyaset ve İdeal Yönetim.....	68
Tablo 3. Gençlerin Siyasal İlgilerine Yönelik Sorular.....	72
Tablo 4. Gençlerin Siyasal Katılımı ile İlgili Sorular	77
Tablo 5. Gençlerin Sorun ve Hoşnutsuzlukları Üzerine Sorular	89
Tablo 6. Sosyal Medya ve Siyaset İlişkisi	97

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Akt: Aktaran

AP: Adalet Partisi

CENTO: Cenral Treaty Organization

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

DP: Demokrat Parti

EOKA: Kıbrıs'ta Britanya sömürge yönetiminin sonlanması ve adanın Yunanistan'a bağlanması için uğraşan Kıbrıslı Rum silahlı örgüttür.

MTTB: Milli Türk Talebe Birliği

NATO: North Atlantic Treaty Organization

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

SBF: Siyasal Bilgiler Fakültesi

SEKAM: Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDV: Türk Diyanet Vakfı

TEAM: Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Siyaset insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. İnsanoğlu doğası gereği farklılıkları içinde barındırdığı için çatışmalar, düzensizlikler meydana gelmiş, bu çatışmalara çözüm bulmak için siyaset ortaya çıkmıştır. Siyaset toplumlardaki sorun ve çatışmaların hepsini çözmekten ziyade çözüm bulma gayesini ve sürecini ifade etmektedir. Siyaset her toplumda farklı şekillerde kendini göstermiştir çünkü her toplum kendine has özelliklere sahiptir. Toplumlardaki farklılıklar ve çeşitlilikler, ülke düzenini ve refahını sağlama isteği çeşitli yönetim biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu yönetim biçimleri oldukça çeşitlidir. Monarşi, diktatörlük, oligarşi, anarşi, aristokrasi bunlardan bazılarıdır. Geçmişten günümüze kadar çok büyük etkiye sahip olan demokrasi de önemi gittikçe artan bir yönetim biçimidir. Atina'da doğrudan demokrasi şeklinde başlayıp günümüze kadar gelen demokrasinin çeşitli tartışmalara rağmen toplumlar için en verimli ve etkili yönetim biçimi olduğu kabul edilmektedir.

Demokratik yönetimle yönetilen toplumların gelişmişlik seviyesi katılım düzeyi ile ölçülmektedir. Bu yüzden siyasal katılma kavramı çok önemlidir. Siyasal katılma kavramının kabul görmüş tek bir tanımı bulunmamaktadır. Genel olarak siyasal katılımı vatandaşların devletin çeşitli düzeylerdeki uygulamalarını etkileme eylemleri olarak tanımlanabilir. Bu katılım mahalle veya köyler gibi küçük yerlerdeki yönetimleri kapsayabileceği gibi, çok daha beklenildiği gibi devlet yönetimlerini kapsamaktadır. Seçimler, katılma olgusunun yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır (Kışlalı,1991: 243-244). Siyasal katılma denildiğinde akla çoğunlukla oy vermek gelmektedir. Oy vermek en önemli siyasal katılım yollarından birisidir ancak katılım yolları o kadar çeşitlidir ki oy vermek ile sınırlamak yanlış olur. Bir kişinin siyasete ilgi duyması, siyasetle ilgili bir konuda konuşması siyasal katılım olabileceği gibi mitinglere katılmak, siyasi partilere üye olmak gibi yoğun katılım içeren eylemler de siyasal katılım kapsamındadır.

Siyasal katılımı etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaşam yeri bunların başlıcalarını oluşturmaktadır. Araştırma gereği en çok yaş etmenine değinilmiş, siyasal katılım ve gençlik üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Orta yaşlıların siyasal katılım seviyesinin genç ve yaşlılara göre daha fazla olduğu görüşü yaygındır. Gençlerin gelecek kaygısı, sınav stresi gibi çeşitli yaşamsal problemlere sahip olmaları, onların siyasal katılım seviyelerini etkilediği düşünülmektedir.

Gençlerin siyasete katılması çok önemlidir. Gençlik her ülkenin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Gençlik içinde doğup büyüdüğü toplumsal yapıyı ve bu yapıya ilişkin temel özellikleri toplumsallaşma süreciyle birlikte kazanıp zenginleştirecek, koruyarak yarınlara aktaracak bir gücü ifade etmektedir. Dönemin siyasi durumuna göre şekillenen gençliğin siyasete katılımı Cumhuriyetten bu zamana kadar farklı özellikler göstermiştir. 1923 yılında yenilikçi, modernleşmeci gençlik olduğu speküle edilirken sonrasında sırasıyla demokrasiden yana gençlik, devrimci gençlik, politize gençlik, tüketici gençlik, global yönelimli gençlik ve günümüz popülist gençlik gibi spekülasyonlar gençlik tartışmalarının merkezine oturmuştur.

Bu araştırmada gençlik ve siyaset kavramları temelinde, gençliğin siyasete katılımı incelenmiş olup ilk olarak gençlik ve siyaset kavramlarının tanımlamalarına yer verilmiştir, mesele teorik temelde ele alınmıştır. Gençlerin siyasete olan ilgisi ve katılımı ele alınmakla beraber daha çok 1960-1980 yıllarına yer verilmiştir. Bunun sebebi gençlerin siyasete katılımının en yoğun olduğu yıllar olması ve gençlerin bu yıllarda politize gençlik olarak adlandırılmış olmasıdır. Politize kelime anlamı olarak siyasete bulaşmak, siyasetle içli dışlı olmak anlamına gelmektedir. Daha sonraki yıllara baktığımızda gençlerin siyasetle çok fazla ilgili olmadığını, çok fazla araştırma yapmadığı görülmektedir. Bunun yanında bugün de her zaman olduğu gibi siyasete ilgi duyan, siyasi partilerin gençlik kollarında olan gençler bulunmakla beraber genele bakıldığında zaman bu durumun gençlerin genelini temsil etmediği düşünülmektedir. Bunun birçok sebebi olmakla beraber 1980 sonrası yaşanan sıkıntılar, üniversitede siyasi toplulukların yasaklanması gibi yaptırımlar etkili olmuştur. Bunun bir diğer nedeni de artan iletişim ve teknolojilerle beraber küreselleşmenin de etkisiyle, gençlerin popüler kültür temelinde tüketici bir hale gelmesidir. Bugünün gençleri popüler kültürle çok daha sıkı bir bağ kurmakta, olası tepkilerini sosyal medyada gibi yeni, mecralarda koyma eğiliminde oldukları ifade edilebilir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve ele alınmıştır. İlk bölümde siyaset ve katılma kavramlarının tanımlarına yer verilmiş, ilişkili kavramlarla beraber açıklanmıştır. Siyaset, iktidar, siyasal katılım, yönetim biçimleri, demokrasi kavramsal açıdan incelenmiş daha sonra demokrasinin tarihine yer verilmiştir.

İkinci bölümde ilk olarak gençlik kavramı sosyolojik açıdan incelenmiş ve genel olarak gençlerin siyasal tutumlarına yönelik değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

Daha sonra ikinci bölümde gençlik hareketlerinin Dünya’da ve Türkiye’deki tarihine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde tez çalışması kapsamında yapılan saha araştırması çerçevesinde Konya kent merkezindeki üç ilçede (Karatay, Meram, Selçuklu) yaşayan 18-25 yaş arası 24 üniversite öğrencisiyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Saha araştırması nitel yöntemle tasarlanmış olup fenomenolojik araştırma olarak yapılandırılmıştır.

Sözü edilen üç ilçeyi ve 18-25 yaş arası üniversite öğrencilerini temel alan amaçlı tabakasal örneklem tekniği tadvik edilmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtasıyla ve ses kayıtlarıyla yapılmış, sonrasında kodlamalar ve temalar üretmek suretiyle içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu sayede Konya gençliğinin siyaset kurumu ve siyasal katılıma ilişkin temel eğilimleri tartışılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASET VE KATILIM

Bu bölümde siyaset kavramı üzerinde durularak, siyasetin toplumsal bir kurum olarak tasviri yapılacaktır. Çağdaş dünyada siyasal sistemlerin gelişen biçimi olarak demokrasi kavramı ve demokrasi açısından önem arz eden siyasal katılım konusu da çözümlenmeye çalışılacaktır.

1. SİYASET VE TEMEL KAVRAMLAR

Siyaset insan ve toplum yaşamı açısından son derece önemli bir faaliyettir. Bu faaliyet, çeşitli düzeylerde vurgu farklarıyla türemiş veya ilintili kavramlarla daha geniş bir konu çerçevesi içine yerleşmiştir. Bu başlık altında sıklıkla kamusal düzeni sağlamak diye ifade edilen siyaset ve ilintili temel kavramlar üzerinde durulacaktır.

1.1. SİYASET

Siyaset kavramı Arapçadan Türkçeye geçmiş bir kavramdır. “Siyasa” kelimesinden türemiştir. “Siyasa” yönetmek, hükmetmek, eğitmek, yetiştirmek gibi anlamlara gelmektedir. Aynı zamanda develeri ve atları terbiye edip yöneten at terbiyecisi anlamına gelen “seyis” kavramı da aynı kökten türemiştir. Daha sonra bir kimseyi yetiştirmek, eğitmek, yönetmek anlamlarını kazanmıştır. Kazandığı bu anlamla ülkeyi yönetmek, düzenlemek anlamlarında kullanılmıştır. Yönetmek denildiğinde akla devlet geldiği için siyaset kavramının tanımı devletle ilişkilendirilmiştir. Siyaset; hükmetme, halkın idare edilmesi, kamusal ve siyasal alanın düzenlenmesi, uzlaşma-uyum-müzakere ile siyasal kararların alınması, siyasi iktidarın ele geçirilmesi mücadelesi, siyasi iktidar üzerinden kaynakların, değer ve sembollerin dağıtılması gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Akdoğan, 2008: 9).

Siyaset kelimesi, Arapça “sase-yasusu” kökünden gelen bir kelimedir. Türkçede kullanılan seyis kelimesi de aynı kökten gelen bir kelime olup, hayvanları daha özel ifade etmek gerekirse atları terbiye etmek anlamına gelir. Siyaset kelimesi Türkçede toplumları yönetmek anlamında kullanılmaktadır (Kışlalı’dan Akt. Taşdelen, 2011: 11).

Siyaset nedir? sorusuna verilen en eski yanıt; “Devlet yönetme sanatı veya devlet etrafında ortaya çıkan yönetim etkinliği” olmuştur. Aristoteles’e göre siyaset, insanların iyi toplumu oluşturmak ve kendi hayatlarını düzenleyip iyileştirmek için giriştiği

faaliyetlerdir bu yüzden Aristoteles'e göre siyaset bütün bilimlerin üzerindedir (Taşkın, 2016: 25).

Hem toplumsal bir kavram olarak siyasetin hem de bilimsel açıdan siyasetin çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bunun bir nedeni, toplum sürekli değişim göstermekte ancak maddi düzeydeki değişimler manevi ya da düşünsel düzeydeki değişimlerden hızlı olmaktadır. Bu nedenle çeşitli anlamlar bu kavram çatısı altında birikmektedir. Diğer bir neden siyasetin çıkarlarla iç içe olmasıdır yani herkes kendi çıkarına göre siyaset budur şeklinde tanımlamakta bu da anlam çeşitliliğine sebep olmaktadır. Siyaset kavramını bilimsel bir şekilde tanımlayabilmek için hem değişen tarih dönemlerinin farklılıkları göz önüne alınmalı hem de çeşitli çıkarların dönemin siyasetine yansıtacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar dikkate alındığında siyaset şu şekilde tanımlanabilir. “Siyaset, üretim dışında kalan, ancak üretimin sürdürülebilmesi ve geliştirilebilmesi için toplumsal çapta yürütülmesi zorunlu olan işlerin toplamıdır” (Eroğul, 2012: 17-29).

Mustafa Nihat Özön, siyaset sözcüğüne dört anlam vermiştir. 1. Ülke yönetimi; 2 ceza, ceza olarak öldürme; 3 Politika; 4 diplomatik. Ferit Devellioğlu buna bir de “seyislik, at işleriyle uğraşma” anlamını eklemiştir (Eroğul, Siyaset, 2012: 17-29). Prof. Bülent Daver siyasetin günümüzdeki anlamını” ülke, devlet, insan yönetimi” şeklinde tanımlamıştır (Kışlalı, 2018: 15).

Batı toplumlarında kullanılan politika kavramının kökü polistir. Polis eski Yunanda siyasal faaliyetler ve ortak alan anlamına gelmektedir. Yunan’da şehir devletleri olan polisler birbirinden bağımsız birimlerdir ve bütün özgür erkek yurttaşların faaliyet alanını oluşturmaktadır (Kesgin, 2021: 22-23).

Siyasetin temel işlevi kamu düzeninin sağlanması ve yönetim işlerinin yürütülmesidir. Bahsedilen düzen ve yönetim her toplumda var olması gereken önemli bir oluşumdur. Söz konusu düzen ve yönetim toplumların birleşmesine, aracı yönetsel yapılar oluşturmaya ve toplumun yönlendirilip eğitilmesini sağlamıştır. Tüm toplumlarda bu yönetme durumu yöneten-yönetilen şeklinde var olmuş ve siyaset kurumu çeşitli siyasal alt kurumlarda üretmek suretiyle devamlılık arz etmiştir. Yönetim devlet gibi siyasal alt kurumlarla sonuçlanmıştır (Aydın, 2015: 19).

Siyaset toplum bütünlüğünü sağlama amacıyla kişisel çıkarlara karşı koyarak genel olarak toplum yararı düşünülerek insanlar için ortak iyiliği sağlama amacıyla yapılan faaliyetlerdir. Siyaset kısaca devlete ait işler, devlet yönetimi olarak

tanımlanabilir. Kavramsal olarak siyaset halk dilinde iş bilirlilik, iş, manevra kabiliyeti, kurnazlık gibi anlamlara gelmektedir. Halk dilindeki bu anlamlar siyasetin kavramsal anlamda zenginleşmesine sebep olmuştur. Harold Laswell, “Siyaset” adlı kitabında siyaseti, kimin, nerede ne zaman ne elde edeceğinin belirlenmesi şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım, imkânların kıtlığından dolayı ortaya çıkmış bir kavramdır. Çünkü bu açıdan bakıldığında siyaset, bölünmeye ve mücadele etmeye dayanır. Marx’ın Komünist Manifestosunda ise siyaset sadece organize bir sınıfın diğerleri üzerinde baskı kurması olarak karşılık bulur (SEKAM: 415).

Siyaset kavramının çok fazla tanımı bulunmaktadır. Tek, ortak kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır. En genel anlamıyla Heywood siyaseti yasa koyma, koruma ve düzenleme eylemi olarak tanımlamaktadır. İnsanlar hayata bakışları, yaşam tarzları, görüşleri gibi çeşitli yönlerden farklılıkları barındırmaktadır. Bu farklılığın doğal sonucu olarak çatışmalar meydana gelmektedir. Bu çatışmaların çeşitli çözümleri olmakla beraber siyaset sorunların bazılarının çözümünü kapsamaktadır. Toplumda karmaşıklık önlemek ve düzeni sağlamak için siyasete ihtiyaç vardır. Siyaset farklı görüş ve rekabet halindeki çıkarların uzlaştırdığı bir çözüm aracıdır. Siyaset tüm fikir ayrılıklarını çözmekten ziyade bu çözüm sürecini ifade etmektedir (Heywood, 2006: 2-3).

Bu tanım çeşitliğinin sebeplerinden biri tanım yapılırken farklı yaklaşımların olmasıdır. Kavramın tanımlanmasına dair iki genel yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlardan ilki siyaseti çatışmanın temeli olarak görmektedir. İnsanlar doğdukları andan itibaren birbirine benzememektedir ve birçok açıdan farklılık göstermektedir. Bu farklılık siyaseti oluşturan ana unsurdur. Farklılıklar çatışmayı ve mücadeleyi doğurur. Bu mücadele iktidarı elde etme çabasıdır. Diğer yaklaşım ise çatışmanın aksine siyasetin toplumu ortak bir noktada toplamak, bireysel çıkardan ziyade toplum yararına işler yapmak olduğu görüşündedir. Bu iki yaklaşım birbirine zıt olsa da ortak noktaları vardır. İkisi de insanların farklılıkları olduğu görüşündedir. Bu iki yaklaşımda eleştiri almıştır. Siyaseti çatışma ve iktidar mücadelesi olarak gören yaklaşım çatışmayı siyasetin temeli olarak ele aldığı diğer yaklaşım ise fazla iyimser ve gerçek dışı olduğu için eleştirilmiştir. Fransız Sosyolog Maurice Duverger Siyasetin hem çatışma ve iktidar mücadelesi hem de toplumda düzeni sağlama ve toplumda iyiyi gözetme olarak tanımlanabileceği görüşündedir (Kapani, 2011: 23-25).

Siyasetin ne olduğu konusunda tanımlamalara bakıldığında dört farklı görüş olduğu görölmektedir; 1 Hükümet etme sanatı olarak siyaset, 2 kamusal işler olarak siyaset, 3 uzlaşma ve mutabakat olarak siyaset, 4 iktidarın ve kaynakların dağıtımını olarak siyaset. Bunlardan birincisi siyaseti toplumsal bir kurum olarak değil sadece devlet ve yönetim ile ilişkilendirmektedir. Buna göre siyaset devletle sınırlıdır. İkinci görüş siyasetin toplumun yararı için var olduğunu, toplumun iyiliğini amaçladığı görüşündedir. Üçüncü görüş siyasetin toplumun çözümlerini baskıyla değil müzakere gibi barışçıl şekilde çözdüğü yönündedir. Dördüncü görüş siyasetin salt iktidar kullanılarak düzeni baskıyla sağladığı ve sorunları iktidar kullanarak baskıyla çözdüğü yönündedir. Marksistler ve Feministler bu görüştelerdir (Kesgin, 2021: 25-26).

Yukarıdaki değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere siyaset toplumsal yaşamın vazgeçilmez ve ayrılmaz bir bileşenidir. Ona ilişkin tanımlamalardaki çeşitlilikler ve farklılıklar siyasetin bir kavram ve asıl bir kurum olarak ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. Nasıl olacağı karmaşık olmakla birlikte siyaset kavramı çok genel bir ifadeyle kamu düzenini sağlayıcı etkinlikler olarak ifade etmenin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

1.2. İKTİDAR

İktidar siyasetin anahtarıdır. Fizik için enerji, ekonomi için para ne kadar önemliyse siyaset için de iktidar o kadar önemlidir. İktidar kavramı toplumda ya da bir aile de bir şeyi yaptırabilme, emretme, yaptırım gücüne sahip olma ve bir şeyleri yaptırma konusunda zor kullanma yetkisine sahip olmak anlamına gelmektedir. En genel anlamıyla iktidar başkalarının davranışlarını kendi menfaati ve istekleri doğrultusunda kontrol edebilme, yön verebilme ve etkileyebilme gücüdür (Kesgin, 2021: 170).

İktidar kavramının sözlük anlamı çeşitlilik içermektedir. Türkçede “bir işi gerçekleştirebilmek için gerekli olan kuvvete sahip olma, yapabilme, kabiliyet, kudret, muktedir olma, takat, bir topluluk ya da kuruluştaki idareyi elde bulundurmak” gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. İngilizcede ise “power” kelimesine karşılık gelmektedir. “Power” kelimesi, halkı ve olayları kontrol edebilme kabiliyetini, doğal bir yeteneği, gücü, gücü kontrol eden kişiyi ve resmen sahip olunan hakkı ifade eder (Bulut, 2016: 2).

İktidar yaşamın doğal bir sonucu olarak kendini göstermiştir. Toplumsal yaşamın ve ilişkilerin bütün alanlarında kendini gösterebilmektedir. Günlük konularda ya da siyasi konularda sık sık karşımıza çıkmaktadır. Sık rastlanan bir kavram olmasına

rağmen doğası gereği tanımlanması zor ve karmaşık bir kavramdır (Öztekin ve Öztekin, 2010: 2915).

Russell iktidar olma çabasını temel insani güdülerden biri olarak görmektedir. Russell'a göre iktidar sosyolojinin anahtar kavramıdır. Sosyolojik bir kavram olarak iktidarı en geniş anlamıyla “kişinin kendi iradesiyle istediği eylemi gerçekleştirebilen ve diğer insanların göstereceği dirençten etkilenmeyen şekilde tanımlamaktadır (Öztekin ve Öztekin, 2010: 2915).

Weber iktidar kavramını, “bir sosyal ilişki içinde, bir aktörün hangi temel dayanırsa dayansın, direnmeyle karşılaşsa bile istediğini yapabilme konumunda olma ihtimali” olarak tanımlamaktadır (Weber, 2017: 36).

İnsan doğası gereği kontrol etme eğilimine sahiptir. Bu sebeple iktidarın kaynağını insan doğasında aramak gerekmektedir. Bir iktidara sahip olmak için bazı farklılıklara ve araçlara sahip olmak gerekmektedir. Bir farklılık olmazsa güç uygulanabilecek bir iktidar ilişkisinden bahsedilemez. Bu araçlar ve farklılıklar somut nitelikler olabileceği gibi soyut nitelikler de olabilir. Zenginlik, statü, fiziksel özellikler somut araçlara, yetenek, zekâ soyut araçlara örnektir. Bu araçların bir kısmı doğuştan gelirken bir kısmı sonradan kazanılmaktadır. Bu durum statüyle benzerlik göstermektedir. Statü ne kadar fazlaysa güç o kadar fazladır. İktidar ve statü birbiriyle yakından ilişkilidir. İktidar ilişkisi bireyler arasında olduğu gibi toplumsallaşmış şekilde de olabilmektedir. Bireyler arasındaki farklılık ve dengesizlik nasıl bireysel iktidarı oluşturuyorsa toplumdaki dengesiz ve eşitsiz dağılım toplumsal düzeyde bir iktidar meydana getirmektedir. Süregelen bireysel eşitsizlikler toplumsal eşitsizliklere sebep olmaktadır. Toplumun birçok kesiminde olan ast-üst ilişkisini buna örnek verebiliriz (Dursun, 2014: 97-98).

Etzioni'ye göre iktidar ilişkileri sosyal yapının doğası gereği kaçınılmazdır. Etzioni iktidar kavramını “muhalefete rağmen değişiklikleri sağlamak üzere, direnişin bütününe veya bir kısmının hakkından gelebilmek kapasite” olarak tanımlamaktadır. Etzioni'ye göre iktidar ve çatışma birbiriyle ilişkili kavramlardır (Etzioni, 1968'den Akt. Taşdelen, 2015: 18). Parsons iktidarı “ortak hedeflere ulaşmak için toplumun kaynaklarının seferber edilebilmesi yeteneği” şeklinde tanımlamaktadır (Nobbs, 1983'den Akt. Taşdelen, 2015: 18). Berle ise iktidarı “bir kişi veya bir grup insanın kendi arzularına göre, diğer insan veya grupların davranışlarını tayin edebilme kapasitesi” şeklinde tanımlamaktadır (Berle, 1980'den Akt. Taşdelen, 2015: 19).

Güç ve zorlama, iktidarı oluşturan ana unsurlardır. Buradaki güç zenginlik, statü, fiziksel özellikler gibi somut araçları kapsamaktadır. Bu araçlar gücü, güç ve zorlama da iktidarı getirmektedir. İktidar elde etmek için bir etki olması gerekmektedir. Bu etki güç ve zorlama öğeleri ile sağlanmaktadır. Bir sınıfta fiziksel olarak iri olan bir öğrencinin diğerleri üzerinde korku yoluyla otorite kurması kendi istek ve arzuları doğrultusunda yönlendirmeler yapması güç ve zorlamayla elde edilen iktidar ilişkisine örnek olarak verilebilir. Güç ve zorlama iktidarı oluşturan ana öğeler olmakla beraber bu iktidar ve iktidarı sürdürmek için yeterli değildir. Burada iktidarın diğer bir ögesi olan benimseme, kabul edilme devreye girer. Bir şirkette yeni işe başlayan bir stajyeri düşünelim. Bu stajyere kendi işi olmayan ayak işlerini yapması söylendiğinde statünün verdiği güç ve zorlamayla bu işleri yaparken zamanla söylenmese dahi yapmaya devam etmesi benimseme ögesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum iktidarın zorlama olmadan devam etmesine sebep olmaktadır. İktidarı ve kontrolü sağlamada çeşitli araçlar vardır. Bunlar arasında kuvvet kullanma, ödüllendirme ve cezalandırma, ekonomik imkanlar, propaganda ve meşruiyet en önemli olanlarıdır (Dursun, 2014: 98-99). İktidarı elde etmenin çeşitli yolları vardır. Bunları genel olarak hakimiyetyoluyla iktidar, itibar yoluyla iktidar ve otorite yoluyla iktidar şeklinde sınıflandırabiliriz (Dursun, 2014: 102-103).

Siyasal iktidar tüm ülke ve toplum üzerinde sahip olunan iktidardır. Bir sınıf başkanı sadece sınıf bir baba sadece ailesi üzerinde iktidara sahip olabilir, Siyasal iktidar ise tüm ülkeyi kapsamaktadır. Bu yönüyle diğer siyaset türlerinden ayrılmaktadır. Diğer siyaset türleriyle kıyaslandığından siyasal iktidar hiyerarşik olarak en üstün olanıdır. En üstünden kastedilen diğer iktidarlardan etkilenip emir almıyor olmasıdır. Siyasal iktidar emir almaz yalnızca emir verip diğerlerinin hareketlerini, tutum ve düşüncelerini etkileyebilmektedir. (Dursun, 2014: 104-105) Siyasal iktidar en üstün iradedir. Siyasal iktidarın bu özelliği onu diğer iktidar türlerinden ayırmaktadır. Diğer iktidar türleri aile, mahalle ya da bir kişi üzerinde sağlanırken siyasal iktidar tüm ülke üzerindedir. Siyasal iktidarın otoritesi tüm ülkeyi kapsamaktadır ve ülkede bulunan insanların buna uyması gerekmektedir. İktidarın kurallarına uymayanlara karşı yaptırım gücü bulunmaktadır. Siyasal iktidar hiyerarşik üstünlük ve tek yönlü düzenleme yetkisine sahiptir. Devletin bürokrasisi kurallara uymayanlara karşı yeterlidir. Siyasal iktidar sürekli olan tek meşru idaredir. Siyasal katılım, vakıflar, dernekler gibi özel sektör temsilcileriyle ilişkiler çok yönlü ve boyutlu hale gelmiştir. Bu yüzden siyasal iktidar çok boyutlu siyasal ilişki ağıdır (Kesgin, 2021: 171).

Siyasal iktidarı diğer iktidarlardan ayıran bir diğer özellik gerektiğinde fiziksel kuvvet ve baskı uygulama hakkı olmasıdır. Bu durum herkes tarafından bilinip kabullenilmiştir. Bu zor kullanma durumu diğer iktidarlarda da olup durum farklıdır. Bir baba söz dinlemeyen çocuğuna ceza verebilir ancak hapse atamaz. Siyasal iktidarın kuvvetten kastettiği hapis, trafik cezası gibi yaptırımları uygulayabilmesidir. Siyasal iktidarı diğerlerinden ayıran son niteliği rızaya dayalı olmasıdır. Siyasal iktidarda genel bir rıza söz konusudur. İktidarın oluşması ve devam etmesinde itaat ve rıza devreye girmektedir. Hiçbir ülke sadece baskı ve kuvvet uygulayarak iktidarı elinde tutamaz çoğu durumda halk kendi istek ve arzularıyla itaat ederler. İktidarın temelinde karşılıklı ilişki, etkileşim vardır. Güce sahip olan etkileyip yön verirken yön verilenler buna rıza göstermektedir. Siyasal iktidara karşı bu itaatin çeşitli sebepleri vardır. Birçok sosyolog ve siyaset bilimci “insan neden itaat eder?” sorusuna kafa yormuşlardır. Eğitim, çevrenin etkisi, o anın şartları, cezalandırılma korkusu, çaresizlik verilen cevaplardan birkaçını oluşturmaktadır (Dursun, 2014: 104-106).

Siyasal iktidar diğer iktidar türlerinden ayıran en büyük özelliği kapsadığı alanın daha büyük olmasıdır. Belirli bir sosyal iktidar bir topluluğu kapsarken, siyasal iktidar bütün bir ülkeyi kapsamaktadır. Büyük bir kitle üzerinde söz sahibidir. Siyasal iktidar ile diğer iktidar türleri arasında hiyerarşik bir ilişki vardır. İktidar türleri arasında en üstte olan siyasal iktidardır. Siyasal iktidarın en önemli özelliği maddi kuvvet ve zor kullanma gücü olmasıdır. İktidar türlerinin hepsinde baskı, ikna gibi yöntemler kullanılmakta ancak hiçbirinde yasal olarak zor kullanma gibi uygulamalar yoktur. Siyasal iktidar, zor kullanma gücü elinde tutamaz ve halk arasında dağılmaya başlarsa o zaman anarşi ortaya çıkar. (Kapani, 2019: 57-58)

Russell’e göre, aynı şeyleri isteyen iki kişiden biri, istenilen şeyi ve daha fazlasını gerçekleştirirse o daha iktidarlıdır. Toplumlar iktidar bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Farklı toplumlar, farklı iktidar biçimleri ortaya çıkarmaktadır. Örneğin askeri despotizm ile demokrasi toplumları birbirinden çok farklı olduğu için iktidarın özellikleri de farklılaşmaktadır. İktidar elde edilişi bakımından da ayrılmaktadır. Krallıklar bir sürü yüce insan ortaya çıkarır, bir din adamından başka bir cinsi ortaya çıkar, demokrasi üçüncü, savaşta dördüncü cinsi ortaya çıkarır. Elde edilişi ve ortaya çıktığı toplumlara göre iktidar farklılaşmaktadır. (Russell, 1990: 13-14)

İktidarın siyaseti belirleme, uygulama, denetleme ve sınırlama işlevleri vardır. İktidar kurallar ve kanunlar koyarak siyaseti belirlemektedir. Hükümet bu kanunlara

uyarak yürütme işlemlerini gerçekleştirir. İktidarın denetim işlevi ise yargının yasaların uygun kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmesiyle gerçekleşir. Kurumların denetlenmemesi sonucu bozulmalar meydana gelmektedir. Siyasal iktidar yasama, yürütme, yargı şeklinde bölünmüştür. Hakları daha iyi korumak ve güvence altına alınmak için bölünen iktidar anayasada siyaseti sınırlandırmıştır (Kesgin, 2021: 171-172).

Ahmet Taner Kışlalı yukarıda siyasal iktidarı tasvir eden tespitlere uygun biçimde siyasi iktidarı dört özelliğiyle tarif etmektedir. Öncelikle siyasi iktidar toplumun belirli bir kısmının değil tamamının üzerinde etkili olduğu için en genel iktidardır. İkinci olarak siyasi iktidar ortak toplumsal yaşamın bütün konularını kapsadığı içinde en genel iktidardır. Üçüncü özellik toplumdaki alt seviyedeki bütün iktidarlara da kapsadığı için ve onları sınırlama ve onları denetleme yetkisine sahip olduğu için siyasal iktidar en üst iktidardır. Son olarak siyasi iktidar gerektiği durumlarda kararlarının gerçekleşmesini sağlamak üzere zor kullanma yetkisine yasal olarak sahip olan tek iktidardır. Bu arada toplumda siyasi iktidar dışında zor kullanma olanaklarına sahip başka iktidarlara mevcutsa, bu durum siyasi iktidarın zaafı veya yetersizliği olarak düşünülebilir. (Kışlalı 1999'den akt. Taşdelen: 26-27)

Kamu düzenini sağlamak şeklinde tanımlanan siyaset kurumu yukarıdaki değerlendirmelerden de anlaşılacağı gibi, bu fonksiyonunu siyasal iktidar aracılığıyla icra edecektir.

1.3. OTORİTE

Weber otoriteyi tanımlarken kuruluş kavramıyla açıklamaktadır. Bir sosyal ilişki düzeninde bir lider veya yönetici seçilmesi, idari memurlar grubunun yetkili kılındığı sistem kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Weber'e göre bu memurlar otoriteninde temsilcilerini oluşturmaktadır. Otorite kavramından bahsetmek için dernek türü, sosyal karakter gibi durumlar önemli değildir. Kuruluşun kuralları çerçevesinde faaliyet gösteren bir aile reisi, bir hükümdar veya bir kilise liderinin yönetimi otoriteyi kapsamaktadır (Weber, 2017: 29-30).

Weber otoritenin, karizmatik otorite, geleneksel otorite ve yasal-ussal otorite olmak üzere üç kaynağı olduğunu söylemektedir. Karizmatik otoriteyi açıklamak diğer iki otoriteye göre daha zordur. Kaynağı karizmatik temellere dayanan otoritede yönetici olağanüstü özelliklere sahiptir ve kutsal kişiliğe sahip bir kahraman olduğu inancı vardır.

Belirtilen olağanüstü özellikler diğer otoritelerde olduğu gibi sosyal ilişkiler çerçevesinde kendini göstermektedir. Bir toplumda karizmatik lider olarak anılması toplum tarafından öyle görünmesi, anılması ve karizmatik özelliklerin atfedilmesi gerekmektedir (Vergin, 2022: 64).

Geleneksel kaynaklara dayanan otoritelerde atalardan kalma geleneklerin kutsal olduğu ve her zaman geçerli olduğu inancı vardır. Geleneksel otoriteye patrimonial yönetim örnek olarak gösterilebilir. Patrimonial yönetimde, yöneten ve yönetilen ilişkisinden ziyade aile reisi ile fertleri arasındaki gibi bir ilişki vardır. Bir aile reisi çocuklarını nasıl cezalandırıp ödüllendiriyorsa patrimonial devletin hükümdarında aynı şekilde duruma göre ödüllendirmeler ve cezalandırmalar yapabilmekte, halkını hem dövüp hem sevebilmektedir (Vergin, 2022: 67-68).

Yassal-ussal otoritenin kaynağını yasalar oluşturmaktadır. Belirli bir kişinin otoritesini yasalar dahilinde elde etmesi ve kullanması anlamına gelmektedir. Örneğin liyakatlı bir şekilde, yönetmelikler dahilinde işe başlayan bir amirin astlarının gözünde otorite sahibi bir kıdemli olacaktır. Yassal-ussal otoriteden bahsedilebilmesi için liyakat olması gerekmektedir. Günümüzdeki gibi herkesin girdiği bir sınavda torpille bir yere gelen kişinin sağladığı otorite, yassal-ussal otorite dahilinde değildir (Vergin, 2022: 74).

Friedman’a göre otorite sahibi olmak farklı iki anlamda kullanılabilir. İlk olarak kişinin herhangi bir konuda yetkili olduğu söylenebilir. Başka insanların davranışlarında söz hakkı olmasını sağlayan bir makam, koltuk veya statüye sahip olmasıdır. İkinci anlamı ise kişinin bir konuda “otorite” sahibi olmasıdır. Burada kişi yapılması gereken şeylerin doğru veya yanlış olduğu konusunda fikir sahibidir ve dinlenilmesi gerekmektedir (Gaus, 2000: 414-415).

Norman Barry otoriteye karşı zorunlu itaat ahlaki değildir, içselleştirmeye yetecek kadar insanın bunu kabul etmesinin sonucur. Otorite meşrudur ancak ahlaki olmayabilir. Norman Barry otoriteyle ilgili sorunların otoritenin kurallarıyla bireyin vicdanı arasında çıkan çatışma sonucu ortaya çıkacağını söylemiştir (Barry, 2012: 178-179).

1.4. YÖNETİM BİÇİMLERİ

Bir ülkenin siyasi yönetim biçimi, siyasal sistem ve yönetimin yapısını tanımlaması bakımından önemlidir. Birçok siyasi yönetim biçimi bulunmaktadır. Farklı yönetim biçimleri farklı toplumsal değerler temelinde ortaya çıkmaktadır. Yönetim biçimi bir ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel yapısına uygun olmalı ve halkın taleplerini

karşılmalıdır. Bu bölümde yönetim biçimlerinden monarşi, aristokrasi, anarşi, diktatörlük, cumhuriyet ve demokrasi ele alınmıştır.

Aristoteles hocası Platon'un savunduğu görüşlerin aksine her devir ve toplumlar için geçerli olacak “en iyi” tek bir yönetim biçimi kabul etmez. Aristo'ya göre bir devlet değişik ve çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Bir toplumda bir kesim zengin, bir kesim fakir bir kesim ise orta hallidir. Zengin olan silahlanıp askerlik mesleğini seçmekte, yoksul olan silahlanamadığı için başka bir meslek seçimi yapmaktadır. Bu şekilde toplumda bir kesim tarım bir kesim ticaret bir kısmı sanat icra etmektedir. Bu çeşitli gruplar iktidara katılır, bazen bu gruplardan birinin ayrıcalığı olur. Bu durum değişik yönetim biçimlerini meydana getirmektedir (Göze, 2021: 46-47).

Monarşi ya da krallık yönetimi; Monarşi tek bir kişinin yönetimiyle olabilmekle birlikte değişik uygulamaları da vardır. Mutlak monarşi de yönetim tamamen tek bir kişiye aittir. Tek bir kişinin toplumdaki herkesin efendisi olduğu anlayışı geçerlidir. Monarşinin diğer bir türü de elde edilen yüksek başarı karşılığında minnet duygusuyla başa getirilme durumudur. Bu şekilde başa geçen kimse başkomutan olarak adlandırılmaktadır. Başkomutanlık babadan oğula devam etmektedir. Monarşi antik dönemde uygulanan en yaygın yönetim biçimidir. Ülkede her zaman son söz hükümdardadır (Ateş, 2015: 161).

Aristokrasi her yönden üstün olanların yönetimi anlamına gelmektedir. En seçkin, en uyumlu, en dengeli, en mükemmel kişilerin yönetimidir, iyi insan aynı zamanda iyi bir yurttaştır. Aristokrasi ile yönetimden bahsedebilmek için mutlak erdemli kişilerin yönetimi olması gerekmektedir. Aristokrasinin en temel ilkesini erdem oluşturmaktadır. Aristokrasiye göre yalnızca mutlak erden ölçü alınırsa en iyi olanlar seçilebilir aksi takdirde rastgele bir ölçüye göre belirlenen iyilik aristokrasinin dışında kalmaktadır. Aristokrasi oligarşiden farklıdır görevlileri servete değil erdemin derecesine göre seçildiği bir yönetim şeklidir (Göze, 2021: 48).

Diktatörlük; siyasal iktidarın tek kişinin zor kullanarak elde etmesiyle oluşan yönetim biçimidir. Antik Yunanlılar tiranlık, Romalılar diktatörlük diğer milletler aynı şekilde olumsuz anlamlar yükleyerek despotluk kavramlarını kullanmışlardır (Rousseau, 2004 akt. Ateş 2015: 163). Monarşi gibi tek bir yöneticinin olduğu yönetim şeklidir. Tirani de yasalara uymadan zorbalık ve baskı ile yönetilme söz konusudur. Yönetici halkın değil kendi istek, arzu ve çıkarları doğrultusunda şiddet kullanarak istediği gibi yönetmektedir ve kimseye hesap vermemektedir. (Göze, 1998: 49) Diktatörlerin devlet

üzerindeki hakimiyeti iki şekilde mümkündür. Birincisi darbe veya benzer bir yolla kişinin doğrudan devlet yönetimini ele geçirmesidir. İkincisi ise seçim yoluyla iktidara gelen kişinin gücünü kendi çıkarları doğrultusunda başta kalacak şekilde kötüye kullanması şekliyle gerçekleşmektedir. Toplum diktatörlere genellikle korku kaynaklı bir sadakat göstermektedir. Bir kısım diktatörlerin ideolojileri yoktur yalnızca silaha dayalı baskı rejimiyle ayakta dururlar. Buna Türkiye’de Kenan Evren örnek gösterilebilir (Ateş, 2015: 164).

Oligarşi; Oligarşiyi belirleyen öge servettir. Yöneticilerin birden fazla olduğu bir yönetim şeklidir (Göze, 1998: 50). Oligarşi seçkin veya ayrıcalıklı bir grubun yönetimi anlamına gelmektedir. Oligarşi iktidara geliş biçimi açısından diktatörlükle benzerlik göstermektedir. Farklı olarak oligarşi bir grup kişinin veya bir toplumsal sınıfın baskı yoluyla iktidara gelmesidir. İktidara geliş yöntemleri diktatörlükte olduğu gibi askeri darbe veya seçimden sonra siyasal gücün çıkarları doğrultusunda kullanılıp iktidarın devam etmesiyle gerçekleşir. Oligarşinin birçok çeşidi bulunmaktadır. Din adamlarının yönetimine teokrasi, memurların yönetimine bürokrasi denmesi oligarşinin çeşitlerine örnek teşkil etmektedir (Ateş, 2015: 165-166).

Robert Michels oligarşiyi “*Seçilmişlerin seçmenler, vekillerin vekalet verenler, delegelerin delege edenler üzerinde egemenlik kurmasına yol açan örgütün kendisidir. Örgütten bahseden gerçekte oligarşiden bahsediyor demektir.*” Şeklinde tanımlamaktadır. Michels’e göre bu örgütlerin içindeki üyelerin çoğu liderlere sadık olma eğilimindedir bu da liderleri daha güçlü yapmaktadır. Liderleri güçlü yapan diğer bir şeyse halkın siyaset konusunda bilgisiz olması ve duygularına göre seçim yapmasıdır. Michels bu olguyu “kitlelerin ehliyetsizliği” olarak tanımlamıştır. Bu oligarşi liderleri hak ederek veya demokratik bir süreçle değil hizmet edilen elitlerin sayesinde olduğunu söylemektedir. Michels’e göre toplum üzerinde liderler, örgütler egemendir ve demokrasi kötü işlemektedir. Bunun sebebi ise karışık sosyal sistemlerdir. Buda oligarşiyi yani bir toplumu üstteki yöneticilerin kontrol altında tutmasına sebep olmaktadır (Michels, 2008: 14-15).

Cumhuriyet, halkın kendisini yönettiği yönetim şeklidir. Halkın doğrudan veya temsilcileri vasıtasıyla yönetildiği bir sistemdir. Cumhuriyet milletin egemenliği elinde tuttuğu yönetim biçimidir. Cumhuriyette halk belirli süreler için seçtikleri milletvekilleri tarafından temsil edilmektedir. Türkiye’de 1923 yılında Atatürk tarafından ilan edilmiştir. Cumhuriyetin tarihi Antik Roma’ya kadar uzanmaktadır. Günümüzde en çok kullanılan

yönetim şeklidir. Meydan Larrousse cumhuriyeti halkın egemenliği doğrudan veya dolaylı olarak seçtiği temsilciler aracılığıyla kullanılan bir devlet şekli olarak tanımlamaktadır. Kavramsal tanımlamalara bakıldığında cumhuriyetin halk yönetimi olduğu konusunda hemfikir olunduğu görülmektedir (Çetinoğlu, 1996: 722).

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri anayasalarımızda anlatılmaktadır. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir, milli birlik ve beraberlik, insan haklarına bağlılık, milli devlet, Türk milliyetçiliğine bağlı olmak, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık, başkentin Ankara, dilin Türkçe olması, devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü, laiklik, demokratik sosyal hukuk devleti, kuvvetler ayrımı anayasalarımızda yer alan Cumhuriyetin nitelikleridir (Çetinoğlu, 1996: 722-723).

Cumhuriyet ile Demokrasi kavramı birbiriyle yakından ilişkili kavramlardır. Cumhuriyet demokrasinin gelişmiş halini oluşturmaktadır. Bir ülke hem cumhuriyet hemde demokrasiye sahip olabilir. Örneğin Türkiye cumhuriyetle yönetilen demokratik sisteme sahip olan bir ülkedir. Monarşiyle yönetilen ülkelerde başa gelen kişi seçimle gelmesede demokratik bir rejimle yönetiliyor olabilir. Atatürk cumhuriyet kavramını her zaman demokrasiyle beraber ele almıştır. Atatürk Cumhuriyeti “Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemiyle devlet şekli demektir” şeklinde tanımlamıştır (Çetinoğlu, 1996: 722-724).

Demokrasi; Demokrasi Yunanca “Demos” ve “kratos” sözcüklerinden türemiştir. Yunancada “halk egemenliği, halk iktidarı, halk yönetimi” anlamlarına gelmektedir. (Uygun, 2020: 10-11) Demokrasi varlıklı olmayan kimselerin çoğunluğu oluşturarak yönetimi eline alması anlamına gelmektedir. Demokrasi eşitlik ilkesinde dayanmaktadır (Göze, 2021: 51). Demokrasinin ne olduğuna dair bir fikir karmaşası bulunmaktadır. Demokrasi çok geniş ve çok yönlü bir kavramdır. Demokrasi dünyada en çok önem verilen ve üzerinde durulan kavramlardan biridir. Çok fazla ilgi duyulan bir kavram olmasına rağmen genel ortak bir tanım yapılamamıştır. Demokrasi halk tarafından yönetim yani halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir. Modern anlamının aksine ilk çıktığı zamanlarda sadece belli bir kısım için geçerli olan eşitlik, özgürlük ve erdem düşmanı bir yönetim olmuştur. Demokratik Yönetim biçimleri asırlar içinde önemli değişimler yaşamıştır (Heywood, 2018: 272-273).

Anarşi genellikle hükümeteşiz toplum, anarşizm ise bu durumun gerçekleşmesini amaçlayan bir felsefe olarak tanımlanmaktadır. Anarşinin net bir tanımını yapmak zordur çünkü anarşi yapısı gereği antidogmatiktir. Tarihi çok eskiye dayansa da günümüzde

hükümete, bir otorite olmadan, yaşayan bir kişinin durumunu anlatmak için kullanılmaktadır (Marshall, 1991: 25-26).

Anarşi, bir bireyin ve/veya küçük ölçekli toplumsal birimlerin, kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi olarak nitelendirilen özgürlük anlayışı üzerine kuruludur. Örgütlü bir iktidar olarak devletin varlığını kabul etmese de anarşi nihayetinde bir yönetim şeklidir. Diğer rejimlerden ayrılan en önemli yönü asgari düzeyde belirlenmiş olan yönetim gereklerinin daha geniş ölçekte bir devlet sistemine bağlanmamış olmasıdır. Anarşinin devamlı olan ve uzun süren bir tecrübesi olmamıştır. (Ateş, 2015: 167) Anarşi “hükümetin yönetimi ve yokluğu” anlamına gelmektedir. Hükümetin ve yönetim olmaması karmaşaya sebep olacağından anarşizm kaosçuluk olarak değerlendirilmektedir. Anarşi elinde çeşitli silahlarla sağa sola saldıran saldırganları tanımlamak için de kullanılmaktadır (Kesgin, 2021: 76). Anarşide devlet silahlı bir haydut ve suç örgütü olarak görülmektedir. Anarşistlere göre devlet meşru bir yağma sistemidir. Teknoloji ve diğer alanlarda yaşanan bu gelişmeler siyasetin baskısının ve suçlarının artmasına yardımcı olmaktadır (Vincent, 2006’dan akt. Kesgin, 2021: 76-77).

Anlatıldığı gibi birden çok yönetim biçimi vardır ancak demokrasi sağladığı adil, şeffaf ve katılımcı özelliklerinden dolayı öne çıkmaktadır ve en çok kullanılan yönetim biçimidir. Demokrasi halkın doğrudan veya dolaylı temsil edilmesini sağlamaktadır. Diğer otoriter yönetim biçimlerinde olduğunun aksine halkın istek ve arzuları doğrultusunda hareket edebilmelerine imkân sağlamaktadır. Demokrasi sayesinde farklı görüşler dile getirilmekte ve toplumda çeşitlilik kabul edilmektedir. Bu yüzden demokrasi önemlidir ve diğer yönetim biçimlerinden ayrılmaktadır. Bütün bu nedenlerle demokrasi çağdaş dünyada söylemsel üstünlüğe sahip ve en çok öykünülen yönetim biçimi olarak kendini göstermektedir.

1.5. SİYASAL TUTUM

Tutum bireye atfedilmiş olan, bir kişi veya nesneyle alakalı ilgi, düşünce ve davranışlarını düzenle bir şekilde oluşturan eğilimler olarak tanımlanmaktadır. Bir insandan hoşlanıp hoşlanmadığımızı, hangi markayı daha çok sevdiğimizi, dini algılarımızı belirleyen bu tutumlardır. Tutumlar somut olarak gözlemlenemez ancak gözle görülebilen davranışlara sebep olur. İnsanlar birden fazla tutuma sahip olabilirler. Kişinin farklı tutumları birbiriyle ilişkili olabileceği gibi birbirinden bağımsız da olabilir (Kağıtçıbaşı, 1985: 109-110).

İnsanlar toplumda bir arada yaşarlar ve gerek bireysel gerek toplumsal olarak tepkiler verirler. Tepkilerin şekli çeşitli etmenlere göre değişiklik göstermektedir. Bu etmenler yaş, cinsiyet, eğitim durumu, içinde bulunduğu ve büyüdüğü toplum yapısı, mesleği çevresi bu etmenlere örnek olarak gösterilebilir. Bu etmenlerin yanında kişinin fikirleri, istekleri ve duyguları da bu tepkisel tutumlar üzerinde etkilidir. Tutumlar birçok şeye karşı olabileceği gibi siyasal tutum bunlardan yalnızca bir tanesidir. Siyasal tutum tepkisel davranışların siyasal olaylara karşı gerçekleşmesi durumudur (Eyidiker, 2019: 704). Bireyin siyasal davranışı üzerinde kişisel, ekonomik, psikolojik, sosyo- kültürel gibi birçok unsurun etkisi bulunmaktadır. Kişisel değişkenlerin dışında sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının siyasal davranış üzerindeki etkisi oldukça fazladır. (Dursunoğlu, 2017: 1581).

2. DEMOKRASİ VE SİYASAL KATILIMIN ÖNEMİ

Demokrasi genel olarak halkın doğrudan veya dolaylı olarak yönetim sürecine katılması anlamına gelmektedir. Halkın kendi istekleri doğrultusunda seçim yapması ve siyasete katılması demokrasiyi oluşturmaktadır. Katılımla demokrasi arasında paralel bir ilişki vardır ve katılım demokrasinin temelini oluşturmaktadır. Demokrasi, eski Yunanlıların siyasal sistemlerini tanımlamak için kullandıkları demos (halk) ve kratos (yönetim) sözcüklerinin birleşimi olan demokratia kavramından gelmektedir. Antik demokrasi, eski Yunan sitelerindeki, sayıları yalnızca birkaç yüz olan yönetimi ifade etmektedir. Değişen toplumla demokrasi kavramı da şekillenmiştir. (Uygun, 2020: 10-11)

Demokrasi kavramı anlaşılması güç ve en karmaşık kavramlardan birisidir. Bunun temel üç nedeni olduğu söylenebilir. Demokrasinin açıklaması güç bir kavram olmasının ilk nedeni yaklaşık yirmi beş yüzyıl önce ortaya çıkmış bir kavram olması ve geçen zaman içinde toplumsal, kuramsal ve düşünsel değişimlerin etkisiyle gelişip, dönüşüp çok bileşenli bir hale gelmesidir. İkinci neden demokrasi günümüzde çoğunluğun kabul ettiği ve pek az kişinin karşı çıktığı bir siyasal rejimdir bu yüzden iktidar mücadelesinin bir aracı olarak suiistimal edilen, görecelileşen ve suistimal edilen bir kavram haline gelmiştir bu durum kavramın muğlaklaşmasına sebep olmuştur. Üçüncü neden ise kavramın normatif boyutunun marjinalleştirilmesidir (Çınar, 2016: 206).

Meydan Larousse demokrasiyi iki şekilde tanımlamaktadır. İlk tanım halkın kendi kendini yönetmesi iken ikinci tanım ise bir yönetim düzeninde halk iradesinin ağır basması veya yönetimin halk tarafından denetlenmesi olarak ifade edilmektedir (Sezen,

1994: 36) Demokrasi iktidarın kaynağının halk olduğunu savunmaktadır ve iktidarın temelini halka dayandırmaktadır. (Çam, 2011: 387)

Sözlük tanımında demokrasi, “üstün iktidarın halkta bulunduğu veya halk tarafından doğrudan ya da özgür bir seçim sistemi içinde seçilmiş temsilcileri aracılığıyla kullanıldığı halk tarafından yönetimidir (TDV, 1992’den akt. Yağcı, 1998: 16). Demokrasinin en popüler tanımlarından birisini Abraham Lincoln yapmıştır: Halkın, halk için, halk tarafından yönetimi. Abraham Lincoln bu tanımı 1963 tarihinde demokratik yönetime az rastlanan bir dönemde yapmıştır. Bu dönemde ülkelerin çoğunluğu otokratik yönetimlerle yönetilmekteydi. Demokrasinin küresel boyutta yaygınlaşması İkinci Dünya savaşıdan sonra gerçekleşmiştir. Demokrasi çok boyutlu bir kavramdır. Birden çok şey ifade eder. Bir yönetim biçimiyken zamanda karar alma sürecini, bir yaşam biçimini ve bir değerler kümesini ifade etmektedir (Uygun, 2020: 9).

Çağdaş kullanımında demokrasi kavramının iki türü vardır; doğrudan ve temsili demokrasi. Doğrudan demokrasi halkın çoğunluk esasına göre siyasal kararlara aracısız doğrudan katıldığı yönetim şeklidir. (Sezen, 1994: 36) Doğrudan demokraside halk için gerekli olan kararlar halk tarafından alınmaktadır. İdeal demokrasiye en yakın olan doğrudan demokrasidir. Ancak nüfus fazlalığı dolayısıyla herkesin doğrudan katılımı mümkün değildir. Doğrudan demokrasi günümüzde yalnızca İsviçre’nin birkaç kantonunda uygulanmaktadır. (Tunç, 2008: 1117) Doğrudan demokraside halk araya kimse girmeden kendi kendini yönetir. Halk parlamentonun yaptığı işleri kendi yapmaktadır. Söz konusu işlere karar almak, yasa yapmak ve yürütmek örnek verilebilir. Atina demokrasisi bu şekilde sağlanmıştı (Çam, 2011: 399-400).

Temsili demokrasi; halk tarafından seçilen ve halka karşı sorumlu olan kimseler aracılığıyla yurttaşların siyasal kararlara katıldıkları yönetim şeklidir. (Sezen, 1994: 36) Temsili demokraside temel araç seçimlerdir. Temsili demokrasi milli egemenlik ilkesine dayanmaktadır. Temsili demokrasi uygulayan ülkelere Türkiye, ABD, Japonya ve daha pek çok ülke örnek olarak gösterilebilir (Tunç, 2008: 1117). Rousseau halkın temsili demokrasiyi kullanmasının doğru olduğunu söylemektedir. Halkın kendi kendini yönetmek için bir araya gelmesinin büyük toplumlarda zor olduğunu vurgulamaktadır. Montesquieu da aynı şekilde temsili demokrasinin kullanılması gerektiğini söylemiş ve akılcı bir temele dayandırmıştır. Ona göre halk karar alma hakkına sahiptir ancak bunun için gerekli siyasal kültür ve yeterli zamanı bulunmamaktadır. Bu yüzden doğrudan

siyasete katılmak yerine bilgeliğini kanıtlamış kişilerle egemenlik hakkını kullanmalıdır (Çam, 2011: 400).

Demokrasi günümüzde azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu özgürlükçü bir yönetim biçimi şeklinde tanımlanabilir. Demokrasi üzerine yapılan ilk yazılı değerlendirme Herodot Tarihi üçüncü cildinde yer almaktadır. Bu yapıtta demokrasi için “halkın yönetimi, yasalar önünde eşitlik, bütün sorunların açık tartışmaya sunulması, yöneticilerin makamlarından hareketle sorumlu tutulmaları” tanımlamaları yer almaktadır (Kışlalı, 2018: 262).

Erhan Köksal demokrasinin temel niteliklerini; siyasal iktidarın özgür ve genel seçimlerle belirlenmesi, ihtiyaç duyulduğunda siyasal iktidarın karar ve uygulamalarını denetleyebilen bağımsız yargı, her toplumsal görüş, çıkar ve farklılığın temsil edilmesi, toplumun farklı kesimlerini temsil eden ve siyasal katılımı kolaylık sağlayan demokratik kitle örgütlerinin olması ve halkın yaşanan gelişmelerden doğru ve tarafsız bilgi edinme hakkını sağlayacak bağımsız, özgür kitle iletişim araçlarının olması şeklinde açıklamıştır (Kışlalı, 2018: 274).

2.1. DEMOKRASİNİN GELİŞİM SÜRECİ

Demokrasinin tarihsel gelişimine baktığımızda İlk çağ Eski Yunan uygarlığına kadar eskiye dayanmaktadır. Klasik Yunan dünyası 1000’den fazla siteden oluşmaktadır ancak siteler arasında dil ve kültür birliği olmasına rağmen siyasal birlik yoktur. Bu yüzden bir Yunan demokrasiden söz etmek mantıklı değildir. Atina, Megara, Samos, Miletus, Sirakuza gibi sitelerde demokrasiden söz edilebilirdi. Bu siteler arasından Atina en gelişmiş demokrasiyi oluşturmaktaydı. Atina doğrudan demokrasiyle yönetilmiştir. Ancak bu köleler, kadınlar ve yabancılar dışında eşit siyasal haklar şeklinde olmuştur. (Uygun, 2020: 9-18)

Antik Yunan şehri olan Atina’da, M.Ö.500-300 yılları arasında uygulanan siyasi sistem “demokratia” olarak kavramsallaştırılmıştır. Atina demokrasisi olarak anılan Doğrudan demokrasiye çok yakın olan bu sistem Atina demokrasisi olarak da anılmaktadır (Çınar, 2016: 207).

Atina demokrasisine baktığımızda 300.000 yurttaş olduğunu düşünürsek köleler, kadınlar, 20 yaşından küçükler ve yabancılar çıkartıldığında katılım sağlayanların sayısı 30.000 gibi bir sayıya karşılık gelmektedir. Demokrasinin Antik Çağ’da sönüp Yeni

Çağ'da canlanması arasında 2000 yıl vardır. Bu süre içerisinde demokrasi kavramı değişime uğramıştır. Modern çağda devletin ölçeği büyümüş tüm halkın doğrudan demokrasiye katılması imkânsız hale gelmiştir. Bu durum temsili kurumların zorunluluğunu getirmiş bu durum devlet-birey karşıtlığı ve uyuşmazlıklar olmasına sebep olmuştur (Uygun, 2020: 121-124).

Dahl'a (2019) göre, demokrasi üç büyük dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşümün ilk dönemi, Yunan demokrasisinde demokratik olmayan şehir devletlerinin demokratikleşmesiyle başlamıştır. Ulus devletlerin doğması ve doğrudan demokrasi gerçekleştiremeyecek duruma gelmesiyle beraber demokrasi ikinci dönüşüm aşamasına geçmiştir. Bu dönemde doğrudan demokrasi yerini temsili demokrasiye bırakmıştır. Son olarak günümüzde demokrasi küreselleşmenin etkisiyle yeni bir dönüşüm sürecine girmiştir. Küreselleşmeyle beraber ulus devletlerde siyasi, sosyal, ekonomik ve yönetsel aşınmalar meydana gelmiş bu durum temsili demokrasiyi de değişime zorlamıştır (Dahl, 2019'den akt. Mankan, 2020: 121). Bu dönüşümün etkisiyle temsili demokrasi uygulamalarını geliştirme ve güçlendirilmeye, katılımı artırmaya yönelik çabalar olması dikkat çekmektedir. Demokrasi kavramı, ideal olan anlamına yaklaşmaktadır (Mankan, 2020: 121).

Atina Demokrasisinde yöneticiler çoğunlukla kurayla belirlenmekte ve başa gelen kişi bir daha seçilmemektedir. Kuranın amacı herkese eşit şans vermek ve rüşvetin önüne geçmek olmuştur. Yargılama faaliyetleri savcı, yargıç gibi uzmanlarca değil yurttaşlar tarafından yürütülmüştür. Bugünkü davalara benzer şekilde hukuk davaları, ceza davaları gibi davaları ayırmışlardır (Uygun, 2020: 32-35).

Ulus- devlet şeklinde yeniden ortaya çıkan demokratik düşünce günümüze kadar üç önemli demokratikleşme dalgası yaşamıştır. Birinci dalga 1820'lerde ABD'nin erkek nüfusunun çoğuna oy kullanma hakkı tanınmasıyla başlamıştır. Bu durum Birinci Dünya savaşının sonrasına kadar devam etmiş, yaklaşık 30 devletin demokratik rejimi benimsemesiyle sonuçlanmıştır. İkinci Dünya Savaşında demokratik rejimlerin üstün gelmesiyle ikinci demokratikleşme dalgası başlamıştır. 1962 yılında demokratik rejimi benimseyenlerin sayısı 36 olmuştur. 1970'ler de Portekiz, İspanya ve Yunanistan demokrasiye geçmiş, 1980 yılında askeri-bürokratik rejimler yıkılmış, 1990'ların ilk yıllarında otoriter sosyalist rejimler çökmüştür. Bu olaylar üçüncü demokratikleşme dalgasına sebep olmuştur (Huntington,1995 akt. Uygun, 2020: 125-126).

Demokrasinin meydana gelmesi ve gelişmesi teknik ilerlemelerle ilişkilidir. Klasik demokrasinin ortaya çıkışı sanayi devrimiyle olmuş, ikinci sanayi devrimiyle gelişmiştir. Üçüncü teknik ilerleme demokrasinin üstünlüğünü tehdit etmesi sebebiyle tartışmalıdır (Çam, 2011: 394). Teknolojik gelişmelerin sayısız katkısı vardır ancak yadsınamayacak tehlikeleri de barındırır. Bu tehlikelerden birisi de demokrasi üstündeki etkisidir. Demokrasinin sağladığı güven ortamı yapay zekâ ile yok edilmekte, seçim kampanyaları sosyal medya verilerine izinsiz ulaşım gibi yasadışı yollarla düzenlenmekte ve oylar siber saldırılara maruz kalmaktadır. Bu tip durumlar demokrasinin sağladığı adil, şeffaf ve özgür ortamı tehdit etmektedir. Bu tartışmalara Hong Kong halkının yapay zekanın yüz tanıma sisteminden, fişlenmekten korktukları için maskeli ve şemsiyeli yaptığı eylemleri örnek gösterilebilir. 2016 yılında ABD seçimlerinin, Rusya destekli siber saldırıya uğraması demokrasi üzerindeki olumsuz etkisine örnek oluşturmaktadır (Göksal, 2021).

Orta çağda Avrupa’da feodal yönetim hakimdi. Feodalite toprak sahiplerinin ve bu topraklar üzerinde çalışıp üretim yapanların karşılıklı ilişkisi anlamına gelen sosyo-ekonomik bir düzeni ifade etmektedir. 11.yüzyılda tarım alanında teknik buluşların olması ve ulaşımın kolaylaşmasıyla halkın yaşam kalitesi yükselmiştir. Nüfus artmış insanlar arasındaki ilişkiler gelişmiştir. Bu durum tarımın devam etmesinin yanı sıra tüccar, zanaatkarlar ve ekonomik gücü iyi olanların önünü açmış ve yeni bir sınıf olan burjuvazi meydana gelmiştir. Deniz aşırı ülkelerin keşfiyle beraber ticaretle uğraşanlar zenginleşmiş, taşınmaz mallarla uğraşan soylular ise fakirleşmiştir. Burjuvazi ve bu olaylarla geleneksel sosyo-ekonomik düzen sarsılmıştır. Aynı zamanda Orta Çağ’da güç kilisenin elindeydi. Kralların iktidarı hem din hem de feodalite ile sınırlanıyordu. Burjuvazi, krallar ile feodalite ve kilise arasında mücadele başlamış feodalite ve din zayıflarken burjuvazi ve krallar güçlenmiştir. Feodalitenin yıkılmasıyla krallar ve burjuvazi arasında iktidar mücadelesi başlamış bu olaylar mevcut düzeni sarsmış ve demokrasiye zemin hazırlamıştır. Fransız Devriminden önce de demokrasinin izlerine rastlanmaktadır ancak yayılması ve gelişmesi zaman almıştır. Demokrasi Fransız Devrimi ve Amerikan Devrimi ile bütün Batı dünyasına yayılmıştır (Çam, 2011: 394-395).

Orta çağda batıda yaşanan feodalitenin karşılıklılık (lord-vassal) ilişkisini merkeze koyması, coğrafi keşiflerle bilgi ve servet birikiminin artması, Rönesans’ın bireyi inşa etmeye başlaması, Reform ’la beraber sekülerizasyonun meydana gelmesi, ulus ve ulusal pazarın kurulmaya başlanması Avrupa’da en dikkat çeken gelişmelerdir

(Özdemir, Şimşek, ve Aktaş, 2006: 264). Modern demokraside halk iktidarı bizzat kullanamamakta yalnızca denetlemektedir. Antik Yunandan farklı olarak, sosyal yapıda birlik yerine çeşitlilik ve farklılık vardır. Modern demokrasiyi Atina demokrasisinden ayıran en büyük fark, halkın görevinin yönetmek, politika üretmek, karar almak veya uygulamak olmamasıdır (Uygun, 2020: 183-184).

2.2. DEMOKRATİK BİR SİYASET AÇISINDAN SİYASAL KATILIMIN ÖNEMİ

2.2.1. Siyasal Katılımı Etkileyen Faaliyetler

Siyasal katılımı gelir düzeyi, meslek, eğitim, yerleşim birimi, cinsiyet, yaş, kitle iletişim araçları, din ve etnik kimlik, aile, grup ve örgüt üyeliği, psikolojik değişkenler, siyasal değişkenler gibi faktörler etkilemektedir. Birçok faktör siyasal katılımı etkilemektedir. Ancak seçim sosyolojisi araştırmalarına göre siyasal davranışların farklılaşmasında beş temel faktör diğerlerinden öne geçmektedir. Bunlar; yerleşme birimi, yaşam düzeyi, eğitim düzeyi, yaş ve cinsiyettir (Kışlalı, 2018: 154).

Eğitim ve Siyasal Katılım; Eğitim seviyesi yüksek olan kişiler düşük olan kişilere göre, hükümetin birey üzerindeki etkilerini daha çok farkındadır. Siyaset konusunda daha fazla bilinç ve bilgiye sahiptirler ve siyaseti takip etme düzeyleri, seçimlere olan ilgileri daha fazladır. Siyasal konular hakkında daha fazla konuşacak kişileri vardır ve siyaset üzerine daha fazla konuşmaktadırlar. Siyasal iktidar üzerine etkileri konusunda özgüvenleri daha fazladır. Siyasi organizasyonlara daha fazla katılırlar ve konusu geçen ortamlarda kendi görüşlerini daha rahat ifade edebilmektedirler (Dilber, 2020: 32-33).

Sonuç olarak eğitim seviyesinin yüksek olması ile siyasal katılım düzeyi arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Bu durumun istisnalarını görmek mümkündür. Siyasetle ilgili daha fazla bilgiye sahip olmak, gündemi daha fazla takip etmek ve siyasi ortamlarda daha fazla bulunmak kişisel olarak bir soğumaya sebep olabilir. Aynı zamanda artan eğitim seviyesi beklentinin yüksek olmasına sebep olmakta bu durum beklentinin karşılığını alamayıp oy kullanmama gibi durumlara da sebep olabilmektedir. Bu tip durumların dışında genel olarak eğitim seviyesindeki artışla siyasal katılım düzeyi birbirine paraleldir.

Cinsiyet ve siyasal katılım; Gelişmiş toplumlarda dahi, kadınların oy kullanması erkeklerden çok sonra gerçekleşmiştir. Birçok toplumda, uzun süre siyasi eylemlerin erkeklere uygun olduğu görüşü hâkim olmuştur. Kadınların siyasal bakımdan erkeklerle

eşit olması görüşü yaygınlaştıktan sonra bile birçok faktörün etkisiyle kadınların siyasete katılımının daha az olduğu evrensel bir eğilimi yansıtmaktadır (Turan,1976: 79-80).

Cinsiyetin siyasal katılımı nasıl etkilediği konusunda üç hipotez öne sürülebilir; bunlardan ilki kadının sosyo- ekonomik statüsünün erkeklerden daha düşük olduğunu bu sebeple siyasal katılımı erkeklerle oranla geride olduklarını söylemektedir. İkinci varsayıma göre kadınların erkeklerle oranla düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olması kitle iletişim araçlarına daha az sahip olmalarına sebep olmuştur. Bu durum kadınların siyasi bilgi, siyasi ilgi gibi konularda geride kalmasına ve siyasal katılıma daha az katılmasına sebep olmuştur. Üçüncü hipoteze göre toplumda kadınların ve erkeklerin sahip olduğu toplumsal roller vardır. Bu rollere göre kadınlardan daha çok “ev” ve “aile” odaklı beklentiler vardır. Siyaset gibi daha çok zaman ve çaba harcanması gereken katılım türlerine erkekler daha fazla katılmaktadır. Kadınlar oy vermek gibi zaman almayacak ve fazla çaba gerektirmeyecek aynı zamanda aile üyeleriyle beraber gerçekleştirilebilecek katılım türlerini tercih etmektedir (Kalaycığlu,1984’den akt. Görücü, 2021: 161).

Yaş faktörü ve siyasal katılım; yaş faktörü siyasal katılım açısından oldukça önemlidir. Yaşa bağlı olarak değişen fiziksel ve sosyo-psikolojik yapı katılımın yoğunluk derecesinde etkilidir. Örneğin yaşlılar daha çok düzenli oy kullanma gibi siyasal katılım türlerini tercih ederken gençler oy kullanmanın yanı sıra yürüyüş, miting gibi katılım türlerini tercih etmektedir. Kuşaklar arasında tutum farklılıkları vardır. Gençler daha fazla yenilik yanlısıyken yaşlıların daha muhafazakâr bir tutum sergiledikleri gözlemlenmektedir. (Kışlalı, 2018: 155) Yaşlıların daha çok muhafazakâr tercihler sergilediği görülürken gençler daha radikal tercihlere yönelmektedir (Akıncı, 2014: 307).

Yapılan araştırmalar siyasal katılım oranının orta yaş gruplarında daha fazla olduğunu göstermektedir. Gençler sorunlarının olduğu dönemlerde siyasete daha fazla ilgi göstermektedir ancak bu ilgi zamanla etkisini kaybetmektedir. (Kışlalı,1991:223) Kuşaklar arasında tutum farklılıklarının temelinde “enerji” yatmaktadır. Enerji farklılıkları ve değişimlere uyum sağlamada kolaylık sağlamaktadır. Yıllar geçtikçe enerjisi azalan kişi değişimlere uyum sağlamaktan korkmaktadır (Kışlalı, 2018: 164-165).

Gelir düzeyi ve siyasal katılım; Ekonomik güç ile siyasal katılım arasında paralellik vardır. Ekonomik olarak daha güçlü kişilerin siyasi açıdan etkili konuma geldikleri ve bu sebeple siyasal katılım oranının daha fazla olduğu görülmektedir. (Turan,1986 akt. Özdemir, 2019:259) Gelir düzeyi artarken siyasal olaylara ilgi daha

fazladır. Gelir düzeyi düştükçe bu ilgi neredeyse yok denebilecek kadar azalabilmektedir (Kışlalı, 1991: 224).

Meslek ve siyasal katılma; Toplumlarda meslek statüyü belirlemektedir. Kişinin statüsü siyasal katılımı etkilemektedir. Bazı meslek gruplarının siyasetle ilgisi daha fazladır bu sebeple kişinin mesleğine göre siyasete olan ilgisi ve katılım türleri şekillenmektedir. (Özer, 1988'den akt. Özdemir, 2019: 260) Siyasal katılımın en etkin serbest meslek gruplarında görülmektedir. Gelir düzeyi aynı olsa dahi yapılan meslek katılım oranında farklılıklara sebep olabilmektedir. İş çevresi siyasal katılım için önemlidir. Diğer etkenlerin azalması durumunda meslek ve iş çevresi daha etkili hale gelmektedir (Kışlalı, 1991: 224-225).

Yerleşim yeri ve siyasal katılma; Büyük kentlerde yaşayan insanların köy ve kasabada yaşayan insanlara göre siyasal katılım düzeyleri ve biçimleri farklıdır. Büyük şehirlerde yaşayan kesimin siyasal katılım açısından daha bilgili olduğu görülmektedir. Büyük şehirlerde yaşayanların siyasal katılımı bağımsızken köy ve kasabada yaşayanların siyasal katılımının bağımlı olduğu görülmektedir. Bunun nedenleri eğitim, toplumsal ilişkiler ve toplumsal ortamdır. Türkiye'de kırsal kesimdeki kitlenin kentsel kesimdeki kitleye göre seçime katılma oranı fazladır. Kırsal kesim dayanışma halindedir ve aileye, gruplara bağlılık söz konusudur (Kışlalı, 1991: 225). Kentsel kesimde var olan şartlarla kırsal kesimin şartları farklılık göstermektedir. Miting, toplantı gibi siyasi eylemlere katılım kentsel kesimde sık görülen bir durumken kırsal kesimde daha az rastlanmaktadır.

Yaşanan yerleşim yerinin boyutu ile siyasal katılım arasındaki ilişki üzerine iki farklı yaklaşım vardır. Bu yaklaşımın ilkinde göre yerleşim yerinin büyüklüğü ile siyasal katılımın yoğunluğu paralel olarak artmaktadır. Bu yaklaşıma göre köyden ve kasabadan kentlere gidildikçe siyasete katılım oranı artmaktadır. Diğer yaklaşım ise yerleşim yeri büyüdükçe topluluk bağları zayıflar ve bu durum siyasal katılımı olumsuz etkiler (Dursun, 2014: 247-248).

2.3. SİVİL TOPLUM VE SİYASAL KATILIM

Sivil toplum kavramının düşünsel tarihi Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Sivil kavramının etimolojik kökeni medeniyet, uygarlık anlamlarına gelmektedir. Sivil kavramı eski Yunan devletlerinde şehir yaşamı anlamına gelen polislerin içinde anlam kazanmaktadır. Sivil toplumun kavramsal kökü, şehir yaşamının getirdiği yurttaş hak ve sorumluluklarını, davranış tarzlarını ifade etmektedir. Sivil toplum kavramına yüklenen

anlamlar geçmişten günümüze değişim göstermiştir. İlk olarak yurttaşların birlikteliğini ifade ederken toplum yapılarında meydana gelen değişimlerle dinamik bir kavram haline gelmiştir. Sivil toplum kavramını en genel anlamıyla devlet ve iktidar karşıtı olarak ele almak mümkündür. (Kaya ve Ayan, 2011: 18-20) Sivil toplum kökensel olarak bir devlet altındaki “siyasal bir cemaat”, yasayla yönetilen bir toplum anlamına gelmektedir (Heywood, 2016: 268).

Sivil toplum kavramı genel olarak bir ülkede devlet ile toplumu, siyasi aktörleri, bürokrasi ile gönüllülüğü esas alan, siyaset dışı etkinlikleri ve örgütlenmeleri, özel alan ile kamusal alanda yer alan karmaşık ilişkileri kapsamaktadır. Bir kavram olarak “sivil toplum” devletin kontrolü dışında kalan, doğrudan veya dolaylı olarak belli bir düzeyde siyasal nitelik içeren sivil etkinlikleri kapsamaktadır. Sivil toplum etkinlikleri belli bir düzeyde siyasallık içerse de esasında toplumsal sorunları çözmek, toplumsal çıkarları gözetme amacı vardır. Kavramsal olarak sivil toplum, toplumsal sorunları çözmeye yönelik kamusal bir tartışma alanı ve bu tartışmaların hayata geçirildiği örgütsel faaliyetlerdir (Keyman, 2006: 15). Gellner’e göre sivil toplum, devletin iktidarını kurmasını engelleyen devlet-dışı örgütler kümesidir. Keane sivil toplumu potansiyel olarak otoriter, özgürlüğü kısıtlayıcı baskıcı hareketlere karşı olan özgürlük alanı olarak tanımlamaktadır (Geller, 1994’den akt. Ozan, 2012: 101).

Sivil toplum kavramı uzun bir tarihe sahiptir ancak modern anlamıyla kullanılması 1960’lara karşılık gelmektedir. Çok uzun yıllardır kullanılmasına rağmen kavramın kullanımı artarak devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Özellikle 1980 sonrasında meydana gelen yeni toplumsal hareketler sivil toplum kavramı içerisinde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu yeni toplumsal hareketlere hayvanları koruma hareketleri, çevrecilik, eşcinsel özgürlük hareketi (LGBT), feminizm, şiddet karşıtı hareketler örnek verilebilir. Bu hareketlerin sivil toplum çerçevesinde ele alınmasının sebebi baskı biçimlerini sorgulayan, egemen devlet kurumlarının dışında meydana gelen sivil topluma özgü hareketler olmasıdır (Keane,1993’den akt. Ozan, 2012: 99). Sivil toplum gönüllü örgütlenmenin, özgürlüğün, çoğulluğun ve siyasal mücadelenin alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım sivil toplumu demokrasiyle ilişkilendirmekte ve devletin karşısına koymaktadır. Sivil toplum tanımı gereği devletin karşısında konumlandırılmaktadır. Sivil toplum üzerine yapılan tartışmaların büyük bir kısmının ana konusu bu ayrım oluşturmaktadır (Ozan, 2012: 100). Sivil toplum kavramının devlete

karşı konumlandırılmasının aksine 18. yüzyıla kadar devlet ve sivil toplum kavramının aynı anlamda kullanıldığı ileri sürülmektedir (Keane, 1993'den akt. Ozan, 2012: 101).

Devlet ve sivil toplumu karşıt olarak gören ve sivil toplumu bu şekilde anlamlandıran yaklaşımlar, devletin etkinlik alanının kısıtlanması gerektiğini öne sürer ve bunun da sivil toplumun devlete karşı baskı kurarak gerçekleştirebileceğini öne sürmektedirler. Sivil toplumun içinde bağımsız, karmaşık farklılıkları barındırması demokrasi için bir temel oluşturmaktadır (Ozan, 2012: 102). Sivil toplumu devletin karşısında tanımlayanların dışında sivil toplumu ekonomi ve devlet alanları arasındaki bir aracı olarak anlamlandıran yaklaşımlar da vardır. Toplumda yaşanan olaylar hakkında herkesin aynı anda, aynı şekilde haberdar olmasına imkân yoktur. Toplumu oluşturan kesim herhangi bir olay ve durumdan haberdar olurken bir kesim habersiz olabilir. Bir durum, olay ya da sorun karşısında bilgi sahibi olan kimseler kamuoyunu oluşturmaktadır (Kapani,2003 akt. Kabasakal, 2008: 36). Sivil toplumun en önemli özelliklerinden birisi kamu bilincini geliştirmesi ve demokratik katılım için imkân yaratan, iletişime açık bir alan oluşturmaktır. Bu anlamda sivil toplum, ortak fikirler ve değerler doğrultusunda gönüllü ve kendiliğinden örgütlenmenin yanı sıra devletten özerk bir şekilde kendi kendini hukuki bir düzen içerisinde yönetmektir (Şahin ve Öztürk,2008'den akt. Öztürk, 2013: 273).

Toplumun örgütlü olması demokrasinin bir gereğidir. Katılımcılık ancak örgütlü toplum aracılığıyla hayata geçirilebilir (Yıldırım, 2004'den akt. Kabasakal, 2008: 36). Sivil toplum modern demokrasinin temel özelliklerinden birisidir (Özdemir, Şimşek, ve Aktaş, 2006: 265). Sivil toplum, siyasal güç karşısında güçlü ve etkin olmalıdır. Sivil toplum hak ve özgürlükleri için ne kadar çok mücadele ederse ve sivil toplum kuruluşlarının sayısı ne kadar artarsa demokrasi de giderek kurumsallaşır. Sivil toplum ve demokrasi arasında doğrusal bir ilişki vardır (Aktan, 2016: 10).

Sivil toplum, bireysel özgürlüğün arttığı, katılımın yaygınlaştığı alandır. Sivil toplumun, siyasal sistemin demokratik yönde gelişmesine önemli katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Halkın taleplerinin yönetime iletilmesinin aracı olarak sivil toplum kuruluşları (STK'lar), demokratik bilincin gelişmesinde en önemli rolü oynamaktadırlar. Yerel halkın kararlara katılımı ile, demokrasi bilinci gelişmekte ve ortak bir bilinç oluşabilmektedir. Bu sayede, yerel halk, kendi tercihlerini oluşturabilmekte ve kendini ilgilendiren konularda yönetimde söz sahibi olabilmektedir. 1980 sonrasında demokratik siyasal katılma açısından dünyada ve ülkemizde meydana gelen gelişmeler, STK'ların

önemini daha da arttırmış ve bu kuruluşları, yerel yönetimlerle birlikte, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından birisi yapmıştır (Kaypak ve Bimay, 2017: 166).

Sivil toplum ve siyasal katılım birbirini besleyen iki kavramdır. Sivil toplum kuruluşları halkın siyasete katılımını artırmaktadır ve toplumsal sorunların çözümüne yönelik fikirler sunarak halkı bilinçlendirmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının artırılması ve güçlendirilmesi demokratik işleyişin güçlendirilmesi açısından önemlidir.

3. İDEOLOJİ VE SİYASAL KATILIM

İdeoloji kavramı anlamları ve işlevleri bakımından farklı kuramsal yaklaşımlara göre değişim göstermektedir. İdeoloji kavramının siyasal anlamda çeşitli yan anlamları bulunmaktadır ve gündelik hayatta çeşitli kullanımları vardır. Bu çeşitlilik sebebiyle tanımlanması oldukça güçtür (Atılğan, 2012: 255).

Etimolojik olarak “ideler öğretisi” anlamına gelmektedir. Etimolojik olarak ortak bir tanımlı olmasına rağmen kullanım ve çeşitliliği bu anlamıyla sınırlı değildir. “Genel olarak bir siyasi partinin inançlarını, değerlerini, temel ilkelerini ifade eden bir politik ideolojide olduğu gibi, şu ya da bu ölçüde tutarlı inançlar kümesi; siyasi ve toplumsal eylemi yönlendiren düşünce, inanç ve görüşler sistemi; bir toplumsal durumu yansıtan düşünceler dizgesi, insanların kendi varoluş koşulları ve ilişkilerinden doğan yaşam tarzlarıyla ilgili tasarımların tümü” olarak tanımlanabilir (Cevizci, 2002’den akt. Topakkaya, 2007: 164).

İdeoloji bir döneme bir cemiyet veya sına özgü fikir, inanç ve öğretilerin bütünü olarak tanımlanabilir (Özyurt ve Doğan, 2002: 124). İdeoloji ilk olarak 1796 yılında kullanılmaya başlanmıştır etimolojik kökenindeki fikirbilim anlamına göndermeyaparak kullanılmıştır. Fikirlerin kökleri, sebepleri, oluşum serüveni, değişim ve direnç sebeplerinin bilinebileceği ve toplumun biçimlendirilebileceğini ima etmekteydi. İdeoloji kavramının kurucusu olan Destutt de Tracy (1754-1836) kavramdan toplumu aydınlanma ve olumlu şekilde değiştirilebileceği konusunda bir beklentiye sahipti ancak iyi anlamları ima eden kavram zamanla yerini negatif anlamlara bırakmıştır. Bu negatif anlam yükleyen kişilerin başında gelen Napoleon Bonaperte (1769-1821) olmuştur. Günümüzde de ideoloji kavramına genel olarak olumsuz anlamlar yüklenmektedir (Atılğan, 2012: 254).

Terry Eagleton ve Andrew Heywood tarafından aktarılan en dikkat çekici ideoloji tanımları; “içinde bireylerin, toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları vazgeçilmez

ortam”, “toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci”, “siyasi bir inanç sistemi”, “belirli bir sosyal sınıf ve sosyal grubun dünya görüşü”, “eylem yönelimli siyasi fikirler kümesi” şeklindedir. Bu tanımlar olumlu olumsuz hiçbir yorum ve ima içermeksizin kavramı nötr olarak ele almaktadır (Eagleton, 2005; Heywood, 2010’dan akt. Atılğan, 2012: 255).

İdeoloji ile ilişkilendirilen önemli anlamlar vardır. Bunlara göre; ideoloji siyasi bir inanç sistemidir. Eylem yönelimli siyasi fikirler kümesidir. Yönetici sınıfın fikirleri veya belli bir sosyal sınıf veya sosyal grubun dünya görüşüdür. Diğer bir anlamı ise sınıfsal veya sosyal çıkarları dışa vuran siyasi fikirler ve sömürülenler veya baskı altındakiler arasında yanlış bilinci yayan fikirler bütünüdür. Bireyi sosyal bir bağlamda konumlandıran ve müşterek aidiyet hissi yaratan fikirlerdir. Bir siyasi sistemi veya rejimi meşrulaştırmak üzere, resmi olarak ayrıcalık verilmiş fikirler kümesi ve hakikat tekeli iddiasındaki her şeyi kapsayan siyasi öğretilerdir. İdeoloji soyut ve oldukça sistematik nitelikteki siyasi idealler kümesi anlamına da gelmektedir (Heywood, 2011: 21-22).

Siyasi ideolojileri, var olan toplumsal düzeni korumak, devam ettirmek ya da alt etmeyi amaçlayan fikir kümeleri olarak tanımlanabilir (Atılğan, 2012: 261) Liberalizm, Muhafazakarlık, Sosyalizm, Anarşizm, Faşizm, Ekolojizm, Feminizm siyasi ideolojilerdir (Aytaç, 2016: 112-132).

Martin Seliger siyasi ideolojileri “İnsanların örgütlü toplumsal eylemin ve özellikle de siyasal eylemin araç ve amaçlarını, bu tür bir eylemin verili düzeni koruma, düzeltme, yok etme ve yeniden inşa etme amacı taşıyıp taşımadığına bakmaksızın, varsayma, açıklama ve doğrulamada kullandıkları fikirler kümesi” şeklinde tanımlamıştır (Atılğan, 2012: 262).

Siyasi ideolojiler devlet, siyaset ve siyasal katılım açısından önemlidir. Devletin toplumu ve bireyi kurması, düzenlemesi ve yönlendirmesi bakımından ideoloji en önemli araçlardan biridir. İdeoloji siyasal iktidarın toplumu şekillendirmek için kullandığı bir araçken, toplumunda siyasal iktidarı objektif bir şekilde değerlendirmesini sağlayan bir araçtır. Siyasi ideolojiler çoğu zaman devletin sınırları içerisinde olmasından dolayı objektifliğini kaybedip subjektif olabilmektedir (Çetin, 2001: 202).

Siyasi ideolojiler insanı, örgütler ve siyasi eyleme yönlendirirler ki bu durum siyasal katılımı meydana getirir (Atılğan, 2012:262). Bu duruma örnek olarak üniversitelerde bulunan ve belli siyasi ideolojileri benimsemiş bireylerin bir araya

gelmesi, bir topluluk oluşturması ve benimsedikleri fikirleri yeni insanlara anlatıp bilgilendirmesi gösterilebilir.

Siyasi ideolojilerin yerine getirmesi gereken dört temel koşul vardır. Bunlardan ilki büyük toplumsal grupların üyelerinin fikir ve görüşlerine yön verecek fikir, inanç ve ilkeleri geliştirmektir. İkincisi aynı toplumsal gruba dahil olanların ilgi ve çıkarları doğrultusunda bir bütün olacak biçimde bir araya getirmektir. cs farklı toplumsal kesimler arasında meydana gelen çatışma ve anlaşmazlıkları tanımlamaktır. Dördüncüsü, bir araya getirilen toplumsal grupların siyasi toplumu amaçları doğrultusunda yönlendirmelerini ve etkilemelerini sağlayacak düzeyde bir eylem kapasitesi sağlamaktır (Aytaç, 2016: 111-112).

Türkiye’de 12 Eylül 1980 darbesi öncesinde komünizm ideolojisi boy göstermiştir. Günümüzde emperyalist ideolojilerin etnik parçalanma ve mezhep ayrılıklarına sebep olduğu görülmektedir. İdeolojiler genellikle dış glerin etkisiyle ülkemize girmekte ve en çok niversite gençliğini etkilemektedir. 1960’lı yıllarda kardeşlerin ideolojileri uğruna birbirini öldürdüğü dönemler olmuştur. Cemil Meriç “İdeolojiler tehlikelidir amenna, gelişmemiş beyinler için” demiştir. Gençliği korumak için dış ideolojilere dikkat etmek, kendimizi özellikle gençleri geliştirmek ve milli ideolojileri benimsemek gerekmektedir (zyurt ve Doğan, 2002: 124-126).

Siyasal ideolojiler kişilerin, grupların, zümrelerin, sınıfların ve ulusların tarih içinde iktidar eksenindeki ilişkilerini, konumlarını saptayıp açıklamaktadır. Her siyasi ideoloji kendine özgü insan ve toplum anlayışı erevesi içerisinde sosyal ilişkileri belirli bir adalet görüşüne göre düzenlemektedir. (am, 2011: 244-245) Siyasal katılımsistemin zaman içinde barışçıl yollardan değişmesine olanak sağlamaktadır. Faşist ve Komunist rejimlerinde siyasi katılımın amacı ve işlevi farklıdır. Bu rejimlerde temsil etme ve görüş bildirmeden çok resm ideoloji ve yöneticilerin onaylanmasıyla halkı belirli bir yöne harekete geçirme vardır (Kışlalı, 1991: 245). Türk Düşünürlerden Cemil Meriç ideolojiyi giydirilen deli gmleklerine benzetmektedir. Bunun yanında yine Cemil Meriç ideolojinin gerekli olduğunu çünkü insan zekasına yön veren düşünceler olduğunu söylemektedir. İdeolojiye ancak “şuur” ile anlamlıdır tek başlarına hiçbir işe yaramaz. Yapılması gereken bütün ideolojilerin açıkça ifade edilmesini sağlamak ve onları tartışarak sahip olunan değerler doğrultusunda tekrar ele almaktır. Cemil Meriç her milletin, sınıfın, medeniyetin kendi ideolojileri olduğunu düşünmektedir. Cemil Meriç 1960 yıllarının sonunda yaşanan siyasi karmaşa ve

Marksizm, Komünizm, Anarşizm ideolojilerinin etkisi için bu ideolojilerin “doğrudan siyasi irfanımızın yokluğundan faydalanmıştır” demiştir. Bu irfan eksikliği sokaklarda çatışmalara, şiddete, kaosa sebep olmuştur. Meriç’in ideoloji hakkındaki fikirleri bazen olumlu bazen olumsuz tanımlamalarla karşımıza çıkmaktadır. Alparslan Türkeş toplumun yükselebilmesi ve gelişebilmesi için ideolojiyi gerekli görmektedir. Türkeş’e göre bütün dünyada fakir ayrılıkları vardır ve fikir savaşları yapılmaktadır. Ona göre herkesin bir fikri, inancı ve ülküsü olmalıdır aksi takdirde kişi kendini boşlukta bulur ve etkisi altında kaldığı olaylar doğrultusunda sürüklenir, yaşamı ve davranışları tesadüfe bağlı kalır. Alparslan Türkeş’e göre yaşadığımız çağ ideoloji ve kültür çağıdır. Bu çağda düşman topu tüfeği ile değil ideoloji ve kültür ile istilaya girişmektedir Türkiye’deki ideolojiler yabancı kaynaklı ideolojiler ve milli ideolojiler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Yabancı kaynaklı olan ideolojilere her zaman olumsuz bakılmıştır. Yabancı kaynaklı ideolojiler Türk milletine zararlıdır. Yabancı ideolojiler zararlarına karşı duracak tek güçlü ideoloji Türk Milliyetçiliği ideolojisidir. Türkeş benimsenen ideoloji, inanç ne olursa olsun bir görüşü körü körüne savunmanın tehlikeli ve zararlı olduğunu düşünmektedir (Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, bt).

Farklı ideolojiler farklı değerleri benimsemektedir. Liberalizm için birey, özgürlük, adalet, akıl, çeşitlilik, adalet, anlayış, hoşgörü ön plandadır. Muhafazakarlık için gelenekler, organik toplum, hiyerarşi, şahsi mülkiyet ve otorite önemli kavramlardır. Sosyalizm için toplum, eşitlik, sosyal sınıf ve ortak mülkiyet kavramları vazgeçilmezdir. Milliyetçiliğin temel ilkelerini; millet, organik toplum gibi kavramlar oluşturmaktadır. Anarşizm için, anti-devletçilik, doğal düzen, ekonomik özgürlük gibi kavramlar önemlidir. Son olarak Faşizm için mücadele, aşırı milliyetçilik, liderlik gibi kavramlar ön plandadır (Heywood, 2014’den akt., Öntaş, 2016: 170). Anarşizm; 19. yüzyıldan günümüze kadar ulaşmış, uzun ve çalkantılı tarihi bulanan, temel Avrupa düşüncesi içinde şekillenmiş olan bir ideolojidir. Anarşizm William Godwin’in görüşlerini belirtmesiyle oluşmaya başlamış ve Proudhon ile ilk defa gün yüzüne çıkmıştır. 19.yüzyıl karmaşık siyasi ortamında Aydınlanma Hareketiyle beraber dinsel otoriteler sorgulanmaya başlamıştır. Anarşizm ise tüm otoriteleri sorgulamaktadır. Anarşistlere göre toplumlardaki sorunun kaynağı hiyerarşidir. Hiyerarşi bir toplumun yaşam özgürlüklerini kısıtlamaktadır ve insanların gelişmesinin önüne geçmektedir. Anarşizm insan doğasının iyiliğine güvenmektedir. Yardımlaşma ve dayanışmanın

olduğu toplumların hiyerarşiyi kaldıracağı düşüncesi anarşinin temel varsayımını oluşturmaktadır (Uğur, 2010: 136).

Anarşizm devletin otoritesini reddetmektedir. Anarşizme göre insanın doğal toplumsal eğilimlerini en iyi gönüllü kurumlar ifade edebilir. Tarihsel olarak bakıldığında “hükümsizliği” ifade etmektedir. Anarşist kelimesi Yunanca bir kelime olan “arehas” kelimesinden türemiştir. Başlangıçta bütün kanunları yok sayan ve karışıklık çıkarmak isteyenleri tanımlamak ve göstermek için aşağılayıcı bir anlamda kullanılmıştır. Anarşizm demokrasiyi anlamlı bulmaz ve demokratik süreçleri reddeder çünkü demokrasi bireyin elinde bulundurması gereken sorumluluğu başkasına devreden oy çokluğu yönetimini esas alan bir yönetim biçimidir (Çuhadar ve Çoşar, 2014: 369-370).

Sosyalizm; zenginliğin ve iktidarın azınlık grubun elinde olmasına karşı çıkmaktadır. Sosyalizm kendini en genel anlamıyla toplumsal adaleti savunan, toplumdaki sosyo-ekonomik ayrılıkları en aza indirmek için çabalayan ve toplumda eşitlik, özgürlük isteyen devrimci bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Sosyalizm kapitalist düzen karşıtı bir sistemi savunmaktadır. Sosyalizme göre üretimi değişim ve dağıtım mülkiyetleri devletin veya azınlığın elinde bulunmamalıdır. Sosyalizmin en önemli kavramı toplumsal sınıf kavramıdır (Turan E, 2017: 169).

Liberalizm; 1900'lere kadar liberalizm olarak daha sonra klasik liberalizm olarak adlandırılmıştır. “Klasik liberalizm” özel mülkiyeti, engelsiz bir piyasa ekonomisini, hukukun hâkimiyetini, din ve basın özgürlüğünün anayasal garantilerini ve serbest ticarete dayanan uluslararası barışı savunan ideolojiyi anlatmak için kullanılan terimdir (Raico ve Yayla, 2011: 69).

Liberalizm, özgürlüğün negatif alanıyla daha çok ilgilenir. Pozitif özgürlükler ikincildir. Negatif özgürlükler, bireye karşı devleti kısıtlar. Bu haklar bireyi koruduğu için “koruyucu haklar” olarak da adlandırılır. İbadet özgürlüğü, ifade özgürlüğü, konut dokunulmazlığı gibi devleti sınırlayan haklardır. Rand'ın, doğal hakları tanımlarken verdiği örnekler liberallerin hak anlayışını daha iyi açıklayacaktır. Rand, doğal hakların çerçevesini çizerken toplumu değil, bireyi merkeze koyar ve sosyal devlet ilkelerine karşı çıkar. Mutluluğu arama hakkı, mutlu olma hakkı değildir. Birileri mutlu olsun diye başkaları onların adına çalışamaz. Yaşama hakkından dolayı bireyler, başkalarının yaşamsal faaliyetlerine devam edebilmeleri için ihtiyaçlarını karşılamak zorunda bırakılamaz. İnsanların mülkiyet hakkı, birilerinin mülk edinebilmesi için başkalarının zorla çalışması demek değildir. Son olarak ifade hürriyeti, herkesin istediğini ifade etmesi

için insanlara konferans salonları veya tartışma programları ayarlamak anlamına gelmemektedir (Rand, 2013: 147).

Liberalizm Aristokrasi ile Burjuvazi arasında çatışma çıkması sonucu ortaya çıkmıştır. Kentsoyluların sorunlarına çözüm getirmek için iki büyük ilkeye bağlı olarak doğmuştur: Eşitlik ve Özgürlük. Burada kastedilen eşitlik hukuksal eşitliktir çünkü o dönem kent soyluların ekonomik sorunları bulunmamaktadır. Özgürlük ise kent soyluların kendi fikirlerini yayabilmeleri, kurmak istedikleri düzeni anlatabilmeleri için gerekmektedir (Kışlalı, 1991: 95-96).

Liberaller için özgürlük çok önemlidir. Liberalizmin dahil olduğu neredeyse her tartışmanın içinde özgürlük konusu bulunmaktadır. Liberaller devlet otoritesinin toplumun özgürlüğüne engel olduğunu düşündükleri için kuşkuyla yaklaşmaktadır. Tüm liberal kurallar bireysel özgürlüğü siyasetin merkezine koymaktadır (Gaus, 2000: 97).

Milliyetçilik; düşüncelerin temelini belirli coğrafyada yaşayan bireylerin, dil, din, kültür ve ortak geçmişe sahip olmalarından dolayı ortak kimlik ve karaktere sahip oldukları milleti oluşturmaktadır. Ortak değerlere sahip insanların bir araya gelmesi durumu milletin doğal ve ideal bir yaşam biçimidir ve bu sahip olunan değerlerin korunması inancı bulunmaktadır. (Karatepe, 2011:101) Milliyetçilik bir yandan devlet ve ulusun özdeşleşmesini isterken öte yandan devletin tek bir dile sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Kohn'a göre milliyetçilik, ulusları birbirinden dışlama derecesine varacak boyutta ayırır. Ulusların kayıtsız ve birbirine ilgisiz kalmasına sebep olur, güvensizliğine, dahası çeşitli uluslar arasında kin ve nefrete götürür. Ernest Gellner'den çok önce Hans Kohn, milliyetçiliğin dayandığı temel ilkeyi saptamıştır: Milliyetçilik, "ulus ile devletin özdeşleşmesidir" (Orkunoğlu, 2018: 29).

Gökalp milliyetçiliği bir toplumun bütünlüğünü koruyan, geliştiren bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Gökalp milliyetçiliği, Bir toplumun tarih, dil, değerler, inanç gibi ortak unsurlara dayanarak toplumsal bağlılıkla ilişkilendirmektedir. Gökalp ırzcılığa karşıdır ona göre farklı kavimden olanlar ortak kültür etrafında birleşip millet olabilirler. Gökalp Türk milletinin ayakta kalabilmesi için Türk milliyetçiliğine ihtiyacı vardır (Duran, 2011: 154-155).

Muhafazakarlık; sosyal ve ekonomik düzenin korunması gerektiğine inanan ideolojidir. Muhafazakarlığa göre toplumsal düzenin bugün ki haline gelmesi yüzyıllar boyunca yaşadığı değişimlerin sonucudur. Değişim yavaş ve temkinli olmalıdır (Güler,

2008'den akt., Öntaş, 2016: 171). Muhazakarlık kavramı 19. yüzyıldan beri siyasi literatürde kullanılmaktadır. Kelime anlamı koruma ve muhafaza etme anlamlarına gelmektedir. Çağdaş siyasi ideolojilerden biri olan muhafazakarlık, mevcut konumun korunması taraftarı olup yeniliklere karşı mesafeli olduğu için değişim karşıtı siyasi ideoloji olarak görülmektedir. Muhafazakarlık, insanın akıl, bilgi ve birikim bakımından sınırlı olduğuna inanmaktadır. Bir toplumda aile, gelenekler, din gibi değer kurumlarına öncelik vermektedir. Radikal değişimleri ifade eden sağ ve sol düşünceleri reddederek daha ılımlı ve tedbirli değişimi savunmaktadır. Siyaseti sahip olduğu değer ve kurumları sarsmayacak şekilde bir düşünce ve faaliyet alanı olarak gören bir siyasi ideolojidir (Şeyhanlıoğlu, 2011: 13).

3.1. PARTİZANLIK KAVRAMI

Partizanlık kelime anlamı olarak “partici” anlamına gelmektedir. En genel anlamıyla tarafgillik, parti taraftarı anlamına gelmektedir. Kullanılma zamanına ve yerine göre farklı anlamlarda da kullanılmaktadır. Kavramın temeli “biz” ve “öteki” ayrımına dayanmaktadır. Siyasal olarak kullanıldığında derinlik ve düşünceden yoksun, salt taraflı olmaktan ibaret olan anlamına gelmektedir. Partizanca tutumları olan kişileri bu yönde etkileyen temel undur toplumsal gerçekliklerdir. Siyasal ortam bu tutumları görünür kılan bir araçtır (Yıldız, 2017: 86-87).

Siyasal partizanların ortaya çıkışı siyasi partilerin kurulduğu zamana kadar uzanmaktadır. Cumhuriyetin ilk zamanları, tek partili sistem olması gibi sebeplerle çok dikkat çekmemiştir. Çok partili hayata geçilmesiyle beraber çok sık anılan bir kavram olmuştur (Safi ve Kurşuncu, 2019: 47).

Siyasal iktidar sahipleri başa geçtikten sonra bulundukları yeri korumak adına kendisini destekleyen kişilere çeşitli ayrıcalık yapmasına siyasal kayırmacılık bir diğer adıyla partizanlık adı verilmektedir. Siyasi kayırmacılık aynı zamanda “partizanlık” ve “politik yandaşlık” olarak anılmaktadır (Özkanan ve Erdem, 2014: 192).

Kayırmacılık türlerinden biri olan partizanlık, Türk kamu yönetim sisteminde sıklıkla görülmektedir. Partizanlık siyasal yakınlık doğrultusunda değerlendirilebilir ve demokrasinin olduğu ülkelerde bile sıkça rastlanmaktadır. Siyasal güçle, eş, dost, akrabalık içerisinde olan kişilerin istihdam gibi alanlarda kayırılması, parti yandaşlığı anlamında olan partizanlık kavramı adalet ve objektifliğe aykırı bir kavram olsa da az

gelişmiş Asya ve Afrika ülkelerinde bir erdem olarak algılanabilmektedir (Gönülaçar, 2014: 10).

Siyaset, katılım, demokrasi, sivil toplum, ideoloji ve partizanlık kavramlarının her biri karmaşık kavramlar olmasına rağmen birbirini tamamlamaktadır. Siyasal katılım bireylerin siyasal sürece katılmasıdır bu da yönetim biçimleri ve demokrasiyle doğrudan ilişkilidir. Sivil toplum kuruluşları siyasal katılıma ve demokratik rejime katkı sağlamaktadır. İdeojiler ve partizanlık siyasal katılımın şekillenmesinde etkili olmaktadır. Tüm bu kavramlar arasında paralel bir ilişki vardır ve demokratik bir süreç bakımından önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

GENÇLİK, SİYASAL KATILIM VE GENÇLİK HAREKETLERİ

1. GENÇLİK VE SİYASAL KATILIM

Gençlik bir toplumun değişime açık, dinamik olan kesimidir. Bu yüzden siyasete katılmaları hem demokratik işleyişi hem de geleceğin şekillenmesini sağlamaktadır. Gençler toplumsal sorunlarla daha ilgili oldukları için siyasi süreçlerde aktif yer almaları hem kendi gelecekleri hem de ülke refahı için önemlidir. Gençlerin siyasi katılımını etkileyen birçok unsur bulunmaktadır ve katılımları zamana göre değişim göstermektedir. Gençlik ve siyasi katılım ilişkisini anlamak için ilgili olduğu kavramlar çerçevesinde geçmişten günümüze ele alınması gerekmektedir.

1.1. GENÇLİK KAVRAMININ GENEL SOSYOLOJİK GÖRÜNÜMÜ

Gençliğin her zaman her toplum için önemli olduğu bilinmektedir. Gençlik toplumların gelişmesi ve kalkınması için çok önemlidir. Gençlik dönemi hem gencin hem toplumun karşılıklı olarak bir beklenti içerisinde olduğu bir dönemdir. Genç, geleceğinin iyi olması için toplumdan bir şeyler beklerken toplum da gençlerden kendi devamının sağlanması için beklentiye girmektedir. Gençlik kavramının tanımlarına bakıldığında biyolojik ve kronolojik tanımların fazla olduğu görülmektedir. Birçok kavramda olduğu gibi gençlik kavramı da toplumsal ve tarihsel açıdan birçok olaydan etkilenip değişime uğramıştır. Bu yüzden sadece yaş olarak değerlendiren kronolojik ve biyolojik tanımlamalar yeterli değildir (Baran, 2013: 8-9).

Gençliğin tanımı toplumdan topluma zamana göre farklılık gösteren, yaş sınırlaması oldukça geniş olan bir kavramdır. Bir tanıma göre genç; belirli ve sınırlı yaş dilimi içerisinde duygu, davranış ve tutum olarak gelişme çabası harcayan kişi olarak ifade edilmektedir. UNESCO'nun tanımına göre gençlik; öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan, kendine ait konutu bulunmayan kişilerdir. UNESCO gençleri hayal gücü yüksek, cesur, maceracı insanlar olarak nitelendirmektedir (Özyurt ve Doğan, 2002: 6).

Gençlik kavramının tanımı ele alınan açığa göre farklılık göstermektedir. Gençlik kavramını olumlu yönleri ele alınarak yapılmış tanımlar olduğu gibi olumsuz yönleri ele alınarak yapılmış tanımlarda vardır. Gençlik dönemi biyolojik yaklaşımlarla beraber sosyal ve psikolojik faktörlerle de ilişkilidir. Gençlik kavramı çocukluktan yetişkinliğe

geçiş olarak tanımlanmaktadır. Gençlik kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Her disiplin kendi açısından değerlendirdiği için bu tanım çeşitliliği meydana gelmiştir. Gençlik kuramları sosyolojik kuramlar, psikolojik kuramlar ve biyolojik kuramlar olarak sınıflandırılmaktadır (Baran, 2013: 9-12).

Her toplumda gençlik olgusu farklı yapısal özelliklerle tanımlanmıştır. Bu durum genel bir tanım yapmayı güçleştirmektedir. Gençlik hakkında hem kuramsal hem de uygulamalı araştırmalar yapılmış ve sosyolojinin bir alt dalı olan gençlik sosyolojisini oluşturmuştur. Gökçe'ye göre gençlik, biyolojik ve sosyal gelişmenin birbirini etkileyerek ve tamamlayarak bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan, ergenlik ve delikanlılık özelliklerinin bir arada görüldüğü geniş kapsamlı bir kavramdır. Gençlik dönemi nitelikleri, kapsamı ve boyutları bakımından değişim gösteren bir yaşam evresidir. Bir gencin üstlendiği sorumluluk, aileye bağlı olup olmama durumu, yaşadığı yer, evli olup olmaması gibi durumlar bu değişimi etkileyen durumlara örnek gösterilebilir (Şahin, 2007: 162).

Sosyoloji bakımından gençlik ortak özellikleri bir arada bulunduran toplumsal bir kategoridir. Bu ortak özelliklere yaş, cinsiyet, duygu durumu örnek verilebilir. Kişilerin buluş çağına ermesi ile toplumsal yaşamda sorumluluk alma dönemleri arasındaki kısım gençlik dönemi olarak adlandırılmaktadır. Sorumluluk alma, toplumsal hayata hazırlık dönemi olarak adlandırıldığı için toplumsallaşma sürecinin de en önemli aşamalarından biri olarak değerlendirilmektedir. İkincil ilişkilerin oluşması bakımından önemli bir dönemdir. Gençlik dönemi bireylerin hem toplumsal hem de kişisel açıdan en enerjik ve en dinamik olduğu dönem olup, gençlik dönemi toplumların geleceği açısından çok önemlidir. Bir genç içinde bulunduğu toplumun sosyal yapısını ve bu sosyal yapının özelliklerini koruyup gelecek kuşaklara aktaracak olan sosyal bir potansiyeldir. Hem sosyoloji hem psikoloji bakımından bir gelişim evresi olarak görülen gençlik, yaşamı boyunca bir gelişim ve değişim içinde olan insanın gelişimi açısından en önemli evrelerden birisidir (SEKAM: 63).

Gençliği demografik açıdan ele alacak olursak alt ve üst sınır ülkelerin durumuna göre değişiklik göstermektedir. Türkiye'de planlı kalkınma dönemine girildikten sonra ikinci plan döneminde 14-24, üçüncü plan döneminde 14-22, dördüncü plan döneminde 12-24, beşinci plan döneminde 15-24 olarak belirlenmiştir (Özyurt ve Doğan, 2002: 8).

Gençlik birçok farklı bilimsel disiplinin ilgi alanına girmektedir. Bu alanlardan birisi de psikolojidir. Psikologlar gençliği çocuklukla erişkinlik arasında yer alan bir dönem olarak tanımlamaktadır. Psikologlara göre gençlik gelişme, ruhsal bakımdan olgunlaşma ve yaşama hazırlık evresini oluşturmaktadır. Gençlik kavramı sosyoloji, psikoloji disiplinleri dışında birçok farklı disiplinin kapsamına girmektedir. Tüm bu bilimsel disiplinlerin gençlik üzerine farklı tanımlamalar ve farklı yaş aralıkları belirlese de gençlik her yerde enerjik, dinamik, coşku dolu ve çalkantılı bir dönem olarak adlandırılmaktadır (SEKAM: 631).

1.1.1. Gençlik Sosyolojisi Yaklaşımları

Gençlik sosyolojisi, gençliği toplumsal bir olgu olarak incelemektedir ve bu alana dair çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunların başlıcaları, sosyolojinin temel kuramlarından olan, işlevselci yaklaşım, çatışmacı yaklaşım, sembolik etkileşim yaklaşımıdır.

Yapısal işlevselcilik, toplumun içinde bulunan yapıların birbiri için önemi üzerinde duran sosyolojik bir kuramdır. Burada bahsedilen önem olumlu veya olumsuz olabilmektedir. (Ritzer & Stepnisky, 2019: 54) İşlevselci yaklaşıma göre toplum birbirine bağlı bütünleşmiş bir sistemden oluşmaktadır. Ögelerden birinin dengeyi bozması çatışmayı getirmektedir. Bu kurama göre gençlik dengeyi oluşturan parçalardan biridir ve sistemin en dinamik parçasını oluşturmaktadır. Gençliğin dinamik olması dengeyi sağlaması bakımından önemlidir ancak bu dinamiklik dengenin bozulmasına da sebep olabilmektedir. İşlevselcilere göre bu kuşak çatışmasından kaynaklanmaktadır. (Burcu, 1998: 125)

Çatışma kuramı, yapısal işlevselciliğe tepki olarak ortaya çıkmıştır. İşlevselcilere göre denge ve düzen varken çatışma her an değişimin olabileceğini savunmaktadır. Bu kurama göre toplumun her ögesinde çatışma ve anlaşmazlık vardır. İşlevselcilik sistemin her parçasının uyum içinde olmasının toplumu birarada tuttuğunu savunurken çatışma kuramına göre bu iktidar sayesinde olmaktadır. (Ritzer & Stepnisky, 2019: 70-71) Çatışmacı yaklaşıma göre toplumda gençler en dezavantajlı olandır ve eşitsizlikle mücadele etmektedir. Bu yaklaşım toplumsal dönüşüm ve değişime inanmaktadır. Yaklaşıma göre gençler eşitsizlikle mücadele etmeli ve değişimi sağlamalıdır. Gençler toplumda var olan adaletsizlik, eşitsizlik gibi sorunları toplumsal hareket başlatarak çözmelidir (Gürel, 2013: 145-152).

Sembolik etkileşimciliğin odağı günlük hayattır. Bu kuram etkileşim ve onlarla ilgili sembollere odaklanmaktadır. Örneğin Türk bayrağına sadece fiziksel özelliklerinden değil yüklenilen anlam doğrultusunda davranılır. Vatanı simgelediği için saygı duruşuna geçmek veya sevilmeyen eşyayı atmak gibi yüklenilen anlamlar doğrultusunda hareket edilmektedir. (Ritzer & Stepnisky, 2019: 104) Bu kuramda gençler birbiriyle etkileşime girerek alt kültür oluşturmaktadır. Örneğin sevdikleri müziklere veya moda anlam yükleyerek birbiriyle etkileşim kurarlar.

1.1.2. Gençlerin Sorunları

Gençlik sorunları sosyo-ekonomik koşullara, aileye, çevreye göre farklılık göstermektedir. Sorunları farklı düzeyde, şekillerde yaşasalarda her genç bu sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Gençlerin başlıca sorunlarını ekonomi, eğitim, çevre baskısı, aile sorunları, işsizlik, eğitim olarak sıralayabiliriz. Genel olarak bakıldığında gençlerin sorunlarının kaynağını aile oluşturmaktadır. Bir ailenin ekonomik durumu, çevresi, eğitim seviyesi gibi birçok unsur gençlerin sorunlarının şekillenmesine sebep olmaktadır. Bir silede iletişim çok önemlidir bir aile bunu sağlayamazsa birçok soruna sebep olmaktadır. Örneğin, gençler yetişkin olmaya başladıklarında aileler bu yeni statüyü kabullenmekte zorlanmaktadır ve kuşak çatışması çeşitli anlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Gençler yetişkinlerin tutucu tavırlarından, katı kurallarından, otoriter davranışlarından, hoşgörüsüz olmalarından rahatsız olmakta ve herhangi bir konuda tartışmaya girmemektedir (Kale, 1990: 783-785).

Toplumların geleceği açısından gençlere çok fazla önem verilmesi gerekmesine rağmen işsizlik, enflasyon gibi sorunlar gençlerin gelecek kaygısı yaşamasına sebep olmaktadır. Kendi geleceğinden umutsuz olan gençler toplumada faydalı olamazlar. Bu sıkıntıların yanında yaşanan kültürel ve teknolojik değişimlerin etkisiyle yaşanan bocalama, kararsızlık ve uyum sorununda eklenince gençlerin sorunları artmaktadır. Böyle bir durumda toplumsal beklentiye girmek yersiz olacaktır (Poyraz, Zorlu, Şahin, & Arıkan, 2003: 2).

Habitat Derneğinin yapmış olduğu “Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırması” incelendiğinde gençlerin en çok işsizlik sorunundan yakındıkları görülmektedir. Gençlerin bahsettikleri diğer sorunlar geleceğe dair umutsuzluk, sosyal alanların azlığı ve yeşil çevrenin gitgide azalması olmuştur. Araştırma 2017 yılından beri iki yılda bir yapılmaktadır. 28 farklı ilde 1.228 gençle yüz yüze gerçekleştirilen araştırmaya göre yıllar içerisinde yaşamından memnun olan gençlerin oranı %70,8’den

%45,6 ‘ya, gelecekte umutlu olduğunu söyleyen gençlerin oranı ise %43’ye gerilemiştir. 2017 yılında bu oran %66,6 olduğu görülmektedir (HABİTAT, 2023).

1.2. SİYASAL KATILIM BAĞLAMINDA GENÇLİK KATEGORİSİ

Siyasal katılım gençlerin siyasal süreçlere aktif katılımını sağlamaktadır. Bir toplumda gençlerin siyasete katılımı, sorunların daha iyi kavranması, toplumlara yön verilmesi, geleceğin şekillenmesi bakımından çok önemlidir. Gençlik bütün ülkeler için, ekonomik kalkınmanın, toplumsal değişim ve teknolojik yeniliklerin kaynağı olarak görülmektedir. Bu yüzden gençlerin katılımını desteklemek tüm toplumlar için önem arz etmektedir.

Siyasal katılımı etkileyen birçok değişken vardır. Yaş bu değişkenlerin en önemlilerinden bir tanesidir. Yapılan birçok çalışmada gençlerin siyasal katılım düzeylerinin düşük olduğu, ilerleyen yaşlarda arttığı tespit edilmiştir. Siyasal tutarlılık deneyimle kazanıldığı için ilerleyen yaşlarda görülmektedir. Gençlerin katılımı düşüktür bu katılım 40-50’li yaşlarda zirveye ulaşmaktadır ve ileri yaşlılıkta tekrar düşmektedir (Baykal, 1970: 82).

Gençlerin siyasal katılımını etkileyen birçok unsur vardır ve bunlar ülkelerin koşullarına göre değişim göstermektedir. Türkiye’de gençlerin katılımı Cumhuriyetin ilanından itibaren ele alınabilir. Cumhuriyetin ilanı ile beraber gençlerin eğitime verilen önem artmıştır. Cumhuriyetin politikalarının ve değerlerinin benimsenmesi, korunup ileriye götürülmesi açısından gençlik çok büyük öneme sahip olmuştur. Cumhuriyet’in milli eğitim politikası evrensel ve ulusal olmak üzere iki eksen de kurulmuştur. Bir yandan Batı standartlarında bir eğitim amaçlanırken diğer yandan gençlerin Kemalist prensipleri benimsemesi ve bu doğrultuda hareket ederek ulusal değerleri içselleştirmesi amaçlanmıştır (Lüküslü, 2014: 27-28). Gençlerin aldığı eğitim doğrultusunda ülkenin geleceğini yönlendirmesi siyasal katılım ile mümkündür. Gençlerin siyasal katılımı, zamanının siyasetinde aktif rol oynamaları ve büyük oranda yakın geleceğin yöneticileri olması bakımından çok önemlidir (Özembkaya, 1966’dan akt. Keskin, 2019: 239).

Gençlik toplumun sorunlarının çözülmesi açısından çok önemlidir çünkü gençlik bir toplumda meydana gelen sorunlara en çok duyarlılık gösteren kesimdir. Yaşam hızla ilerleyip değişime uğrarken bu hıza en çok ayak uydurabilen ve yön verebilen kesim gençlerdir. Gençlerin isteklerine ve hoşnutsuzluklarına kayıtsız kalan siyasal yönetimler, sorunları çözmekte başarısız olmuşlardır. Gençlik eylemlerine çözüm üretmek yerine,

baskı ve şiddetle karşılık veren siyasal iktidarlar her daim kaybeden taraf olmuştur (Bulut, 2011: 124).

Gençlerin siyasal katılım sürecinde kuşak farkının, dönemin yaşanan olaylarının etkisi çok büyüktür. Kuşakları etkileyen etmenlere küresel ölçekte baktığımızda 2. Dünya savaşının bitişini, 2008 küresel krizini, internet ve sosyal medya kullanımındaki artışı örnek olarak gösterebiliriz. Bunun yanında her ülkede ayrı ve gençleri etkileyen farklı olaylar yaşanmaktadır. Türkiye için bu dönemde 2001 ekonomik krizi, AK Parti iktidarı, Gezi Parkı, 15 Temmuz sonrası otoriterleşme tartışmaları ve yakın zamandaki ekonomik krizi bu gruba örnek oluşturmaktadır.

Kuşaklar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir ancak genel kabul gören sınıflandırma şu şekildedir;

X:1965-1980 Y:1981-1996 Z:1997-2012 ALFA:2013 ve sonrası

TÜİK verilerine göre 2023 seçimlerinde oy verebilecek seçmen havuzunun beşte birinden fazlasını 13 milyonluk nüfusa sahip Z kuşağı kitlesi oluşturmaktadır. Dünya genelinde yapılan araştırmalara göre Z kuşağı özgürlükçü, siyasete mesafeli, önceki nesillere göre daha açık fikirli özellikler göstermektedir. Gençlerin siyasi açıdan geleceğe yön verebilecek güçleri ve bilinçleri bulunmaktadır ancak bu durumu gerçekleştirebilecek isteklerinin bulunmadığı görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2023 seçimlerinde 2000-2005 yıllarında doğmuş 7 milyon 200 bin yeni seçmenin oy vermesi beklenmektedir. 2018 seçimlerinden itibaren seçme hakkına sahip olan 1997-2000 yıllarında doğmuş yaklaşık 6 milyon seçmen eklendiğinde, Z kuşağının yaklaşık 13 milyon üyesinin 2023 seçimlerinde oy vermesi beklenmektedir. Y kuşağı ise 2023'te seçmenin 19.7 milyonunu oluşturmaktadır. Bu demek oluyor ki 64,1 milyonluk seçmen havuzunun yarısını gençler oluşturmaktadır (TEAM, 2021: 8-18).

Gençler bir ülkenin değerlerinin korunması ve geleceğe aktarılmasından, geleceğin siyasetini belirleme noktasına kadar önemli rol oynamaktadır. Seçmen havuzunun yarısının gençlerin oluşturması bu durumun ciddiyetini göstermektedir.

1.3. GENÇLERDE SİYASETE İLİŞKİN TUTUMLAR

Gençler her zaman siyasetin içinde var olmuştur. Siyasete bakış açıları ve katılım dereceleri dönemin siyasetine, imkanlarına göre farklılık göstermiştir. Dünya'da ve Türkiye'de gençler 1968 yılında siyasete çok fazla ilgi duymuşlar ve siyasal katılım bağlamında tarihe damga vurmuşlardır.

Günümüz gençlerine siyaset denildiği zaman çoğunun aklına olumsuz kavramlar gelmektedir. Bu kavramlara yolsuzluk, kavga, adaletsizlik, karmaşa, yalan, çatışma gibi kavramlar örnek verilebilir. Gençlerin siyasete katılımı, siyasi tercihleri siyasetten ne beklediği ile doğrudan ilişkilidir. Araştırmalara göre Türkiye’deki gençlerin önceliklerini ekonomik bağımsızlık, kendi hayatını idame ettirme, ailelerine yardımcı olma, aile kurma oluşturmaktadır. Bu öncelikler farklılık göstermekle birlikte çoğunluğu kapsamaktadır (Gençlerin Siyaset Algıları, 2021: 34-35).

Gençlerin fiziksel ve sosyo-psikolojik durumuna göre siyasal tutum ve tercihleri değişim göstermektedir. Gençlerin siyasal tercihleri daha radikal ve değişim odaklı olurken yaşlıların tutucu ve muhafazakâr tercihler yaptıkları görülmektedir. Siyasal katılım konusunda yaşlıların daha çok düzenli oy vermeyi tercih ederken gençlerin yürüyüş, eylem gibi faaliyetlerle de katılım sağlamaktadır (Orhan, 2009: 127).

Türkiye’de gençlerin siyasal tutumları incelendiğinde siyasete mesafeli oldukları görülmüştür. Siyaset denildiğinde gençlerin çoğunun aklına olumsuz kavramlar gelmektedir. Gençlerin yalnızca % 13’ünün ülkenin siyasetinden memnun oldukları görülmektedir. Memnuniyetsizliklerinin temelinde öncelikleri ve sorunları yatmaktadır. Gençler iş bulmak, ailesine yardım etmek, aile kurmak gibi önceliklere sahiptir. Ekonomi odaklı önceliklerin fazla olduğu görülmektedir ve ekonominin kötü olması siyasete olan güveni ve memnuniyeti düşürmektedir. (TEAM, 2021: 34)

1.4. GENÇLİK HAREKETLERİ

1.4.1. Dünyada Gençlik Hareketlerinin Tarihi

19. yüzyıldan sonra özellikle 1960’lı yıllardan sonra gençler siyasete damga vurmuştur. İlk olarak ABD’de üniversitelerde başlayan isyanlar Mayıs 1968’de Fransa’da yaşanan olaylarla yayılmıştır. Bu yıllarda tüm dünyada benzer zamanlarda öğrenci hareketleri meydana gelmiştir. Bu gençlik hareketlerinin hepsi aynı ve homojen değildir. Örneğin bazı eylemlerde siyasal şiddet gözlemlenirken bazılarında bu tür bir duruma rastlanmaz. Sert ve katı rejimler olan bir ülkede gençlik hareketleri de aynı şekilde sert ve katı olabilmektedir. Gençlik hareketleri ülkenin eylemlere olan tavrına ve yönetim biçimine göre şekillenmektedir (Lüküslü, 2014: 49-50).

1960’larda hiç beklenmeyen bir anda Prag’dan Paris’e Londra’dan Tokyo’ya, San Fransisko’dan Pekin’e kurulu düzeni tehdit eden öğrenci ayaklanmaları ortaya çıkmıştır. Bu ayaklanmalara bakıldığında yeni bir özellik barındırmamaktadır. Daha önce yaşanmış,

benzer birçok olaya rastlanmıştır ancak bu ayaklanmaları ayıran nokta birçok ülkede, farklı koşullarda aynı anda meydana gelmiş olmasıdır. (Fraser, 2008:9) Birçok ülkede öğrenci hareketleri meydana gelmiştir ancak öğrenci hareketleri denildiğinde akla daha çok Fransa gelmektedir. Fransa'daki öğrenci hareketleri en ses getiren hareket olmuştur. Mayıs 1968 denildiğinde akla öğrenci hareketlerinin gelmesinin sebebi Fransa'da o dönem yaşanan öğrenci olaylarıdır (Öztürk, 2018: 372-373).

68 gençlik hareketi, Amerika'da 1965 yılında siyahîlerin sivil haklar mücadelesinden, 1970'li yıllara kadar uzanan bir dönemi işaret etmektedir (Bulut, 2011: 125). 68 Kuşağı hem dünya hem de Türkiye bakımından düşünüldüğünde akla ilk olarak "Gençlik" ve "Başkaldırı" terimlerini getirmektedir. Dünya'da 68 kuşağının temelini kapitalizm oluşturmuştur. Kapitalizmin 1950'lerden sonra Amerika dünya pazarına güçlü bir şekilde adım atmasıyla sermaye akışı meydana gelmiş ve uluslararası bir boyut kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kapitalizm ABD önderliğinde istikrarlı bir büyüme yaşamış, bu durum ülkeler arasındaki ekonomik rekabetin sürekli olarak artmasına sebep olmuştur. Ekonomide yaşanan bu değişimler ülkelerin ekonomik düzeylerinde etkilemiş, bu etkiler toplumda kendisini ciddi ölçüde belli etmiştir.

Toplumsal sınıflar içerisinde farklı yapılanmalar meydana gelmiş, siyasal-kültürel farklılıklar belirginleşmeye başlamıştır. Yeni koşul ve özelliklere sahip olması 68 kuşağının oluşumunu büyük ölçüde etkilemiştir. Başta üniversite gençliği olmak üzere gençler yaşanan bu ekonomik değişimlerden rahatsız olmuş, yaşam çemberinin giderek daraldığını düşünür hale gelmişlerdir. 1968-1970'li yıllar özellikle Almanya, ABD, İtalya ve Fransa 'da sorunların fazla olduğu yıllardır. Gençlik toplumsal yaşamın devam edebilmesi için harekete geçmiş, yenilenme, kendini yeniden üretme anlamlarına gelen "Autopoiesis" gibi kavramlar iktidara yönelik başkaldırı olarak kullanılmıştır. Bu başkaldırıları iktidarın tavrı çok sert ve güçlü olmuştur çünkü gençlerin başkaldırıları mevcut düzene tehdit oluşturmuş, siyasal ve ekonomik gidişatı sarsacak kadar güçlü ve etkili hale gelmiştir.

1960'larda daha önce görülmemiş ekonomik gelişmeler meydana gelmiştir. Milli Hasıla Batı Almanya, Fransa ve İtalya'da üç, ABD ve İngiltere'de iki katına çıkmıştır. Aynı dönemde sanayi üreticileri Batı Avrupa'da iki ABD'de bir buçuk kat artmıştır. Bütün ülkelerde tam istihdama ulaşılmış, 1966'lı yıllara gelindiğinde işsizlik oranı yüzde dördü aşmayan bir düzeye gerilemiştir. Ekonomide ciddi bir gelişim meydana gelirken, genç nüfusta ciddi artış meydana gelmiştir. Bu büyüme savaş sonrası oluşan refah

ortamının bir sonucudur. 1960'ların bu savaş sonrası gençleri, büyüklerinden farklı özellikler taşımış, yeni bir gençlik kültürü meydana gelmiştir. İsteklerini, arzularını ertelemek istemeyen, özgürlükçü, haklarını savunan, büyükleri gibi azla yetinmek istemeyen, yeni gençlik kültürü öğrenci hareketlerinin temelini oluşturmuştur (Fraser, 2008: 10-11).

1950'lerin yaşam biçimlerine, değerlerine ve kurallarına karşı geliştirilen eylemler, 1960'ların sonlarına doğru "Hippi Kültürü" adı verilen karşıt bir kültür oluşmasına sebep olmuştur. Hippi kültürü tüm gençliği temsil etmese de döneminin önemli özelliklerinden biri olmuştur. Bu kültüre sahip gençlerin özelliklerinden başlıcalarını, uzun saçlara sahip olmak, tuhaf giysiler giyinmek, cinsel serbestlik, uyuşturucu kullanımı oluşturmaktadır. Hippi Kültürü sınır koymayan ve tüm yetkileri reddetmiş komünizm ve faşizm gibi ideolojilere karşı çıkmıştır. Hippilere göre özgürlük bireyin içindedir. 1970'li yıllara gelindiğinde birçok Hippi, Katmandu, Tibet gibi yerlere gitmiş Türkiye de gittikleri önemli ülkelerden biri olmuştur. Özellikle İstanbul'da konaklayan hippiler Türkiye'de Hippi kültürünün temellerini atmışlardır. Hippi kültürüyle tanışan birçok sol görüşlü insan, siyasetten uzaklaşıp dünya turuna çıkmıştır (SEKAM, 2016: 16-17).

Türkiye dahil tüm dünyada öğrenci hareketleri eğitimde düzenlemeler, daha iyi hayat şartları, savaş karşıtlığı gibi isteklerinin gerçekleştirilmesi için başlamış daha sonra artan eylem yoğunlukları, karşılaşılan şiddet ve kutuplaşmaların artmasıyla düzenin yıkılması amacına ve düzen karşıtlığına dönüşmüştür (Fraser, 2008: 11-12).

Gençlik hareketleri 1966 yılında başlamış 1971 yılına kadar devam etmiştir. 1968 yılı gençlik hareketleri bakımından en yoğun dönemdir ve tarihe gençlerin damga vurduğu yıl olarak geçmiştir. (Erten, 2007'den akt. Koca, 2018: 88-89) Öğrenci olayları 1968'de Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nin işgali ile başlamıştır. Temelleri Napolyon döneminde atılmış olan Fransız üniversite sistemi merkeziyetçi bir yapıdaydı. Fakülte programları ile sınav sistemi eğitim bakanlığı tarafından oluşturulmaktaydı. Gençlere göre bu yapı fazla kuralcı ve yaratıcılıktan uzak bir nitelikteydi. 1968'e gelindiğinde öğrenciler çağın gereği olan sorgulayıcı ve tartışmaya açık bir eğitim sistemi istediklerini dile getirmeye başlamış ve üniversite yönetimine katılmak istemişlerdir. Öğrencilere göre demokratik bir eğitim olabilmesi için öğrencilerin yönetime katılması gerekmektedir. Gençlerin diğer bir sorunu ise eğitimden sonra iş bulamama endişesi olmuş bu durumda öğrenci hareketlerini tetiklemiştir (Keskin, 2019: 241).

1968 olaylarının yaşandığı diğer bir ülke olan Afrika'da öğrenci hareketleri, Tunus, Fas, Mısır, Senegal gibi ülkeler önderliğinde anti-emperyalizm ve beyaz egemenliğine başkaldırı karşı olarak başlamıştır. İnsanlar günden güne artan fakirlik, baskıların artması, ezilip hor görülmeleleri sebebiyle sokaklara dökülmüş gençlik eylemleri ve işçi grevleriyle hoşnutsuzluklarını göstermişlerdir. Latin Amerika'ya bakıldığında Meksika ve Brezilya başlıcaları olmak üzere neredeyse tüm ülkelerde 68 olayları yaşanmıştır (Kürkçügil, 2004'den akt. Bulut, 2011: 133).

Fransa'nın öğrenci ayaklanmalarında büyük öneme sahip olmasının yanında ABD ve Almanya'da, Fransa'da gerçekleşen eylemlerden daha geniş çaplı ve güçlü eylemler olmuştur. Bu dönem en kitlesel ve önemli hareketlerin gerçekleştiği ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Öğrenci hareketlerinin kitlesellik kazandığı ilk örnek Kuzey Kaliforniya'da bulunan Berkeley Üniversitesi'nde gerçekleşmiştir. Gerçekleşen eylemlerin başlıca sebepleri Vietnam savaşı ve ırk ayrımcılığı olmuştur. Öğrenciler bu çerçevede Konuşma Özgürlüğü Hareketi'ni gerçekleştirmişlerdir. Bu hareket üst tabakalar tarafından tepkiyle karşılanmış eylemi yapan öğrencilerin üzerine polis gönderilmiş ve 800 kişi tutuklanmıştır. Daha sonra öğrenci hareketleri kitlesel ve dev boyutlara ulaşmıştır. 23 Nisan 1968'den 30 Nisan'a kadar New York'taki Kolombiya Üniversitenin çeşitli akademik bölümlerinin Pentagon'a yardım etmesine karşı çıkan öğrenciler tarafından işgal edilmiştir. Bu eylem ABD' de en çok ses getiren eylemlerden biri olmuştur. ABD öğrenci olaylarının en şiddetli günleri ağustos ayının sonunda Chicago'da Demokrat Parti Kurultayı sırasında yaşanmıştır (Kılınç, 2008: 16-17). Kurultayda Johnson yönetiminin savaş yanlısı politikalarına karşı eylem yapmak isteyen gençlerle polis arasında şiddetli çatışma meydana gelmiş, yüzlerce genç yaralanmış ve tutuklanmıştır. Bu olay canlı olarak televizyonlarda yayınlanmış ve oldukça ses getirmiştir (Johnson, 2008).

İngiltere'de öğrenci hareketleri ABD veya Fransa'da olduğu gibi şiddetli olmamıştır. Gençler ırkçılığa karşı tutumlarını göstermek adına oturma eylemleri yapmışlardır. Mart 1967'de Londra Ekonomi Okulunda disiplin cezalarına karşı oturma eylemi yapılmıştır. Farklı sebeplerle oturma eylemleri devam etmiştir. Öğrenci Hareketleri bakımından İngiltere'de gerçekleşmiş en önemli eylemler Vietnam Savaşı'na karşı yapılan eylemlerdir. 1967 Mart ve Ekim ayında, 1968 Mart ayında ve en kitlesel olarak Ekim 1968'de farklı kesimlerden işçi ve öğrencilerin katıldığı eylemler yapılmıştır.

Bu eylemlerde polisle eylemcilerin arasında çatışmalar yaşanmış ve tutuklananlar olmuştur (Kılınç, 2008: 18).

Öğrenci ayaklanmalarında başı çeken ülkelerden biri de Japonya olmuştur. 1950'lerin sonunda Bütün Japonya Öğrenci Öz Yönetimleri Birliği Federasyonu anlamına gelen Zengakuren ABD-Japonya güvenlik antlaşmasının yenilenmesi üzerine ünlü yılan yürüyüşü eylemini gerçekleştirmiştir. Eyleme üç yüz elli bin işçi, öğrenci katılmıştır. 1960'lar da birçok ülkede eylemlere yol açan ve ses getiren Vietnam Savaşı Japonya'da da ayaklanmalara yol açmıştır. Zengakuren öğrencileri savaş karşıtı eylemler yaparken güvenlik güçlerine karşı göğüs göğüse çarpışmıştır. Bu eylemlerdeki fotoğraflar yayılmış ve ses getirmiştir (Fraser, 2008: 9-10).

1968 olaylarının şiddetle yaşandığı diğer bir ülke Çin olmuştur. Resmi kaynaklara göre başkaldırıları 1966'lı yılların başında ortaya çıkmış 1970'li yıllara kadar sürmüştür.

İlk olarak 1965 yılında Amerika'nın Vietnam'a saldırmasıyla anti-emperyalist hareketler başlamıştır. Amerika'nın Vietnam'a olan saldırısı Çin içinde tehdit oluşturmuştur. Çin bu dönem siyasi bir kaos yaşarken aynı zamanda kültürel anlamda önemli değişimler yaşamıştır. Yaşanan bu değişimin sebebi dönemin önemli isimlerinden Mao olmuştur. Mao yeni bir kültür modeli oluşturmuştur. 1969 yılına kadar süren "Büyük Proleter Kültür Devrimi" ile Çin sosyalist bir devrim gerçekleştirmiştir (Çetiner, 1971'den akt. Bulut, 2011: 132).

1.4.2. Türkiye'de Gençlik Hareketlerinin Tarihi

Türkiye'de gençlik hareketleri çeşitlidir ve siyasal, kültürel, toplumsal olaylar çerçevesinde şekillenmektedir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar farklı sebep ve özelliklerde meydana gelmektedir. Ortaya çıkış sebebi ve özellikleri bakımından 1923-1960, 1960-1980 ve 1980 sonrası olarak sınıflandırılabilir.

Türkiye'deki protesto hareketleri dünyada gerçekleşen hareketlerin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu yüzden dünyada meydana gelen eylemlerden ayrı olarak incelenemez. Öte yandan Türkiye'deki hareketler kendine has sebepleri içinde barındırdığı için özgün özellikleri de vardır (Lüküslü, 2014: 51).

1923-1960 Gençlik Hareketleri; 1940'lara kadar öğrenci hareketleri parti politikaları doğrultusunda hareket etmiştir. Yerli malı kullanımı kampanyaları, Hatay'ın anavatana katılması için verilen uğraşlar, gençlik hareketleri ve parti politikalarının aynı doğrultuda olduklarını doğrulamaktadır (Lüküslü, 2015: 47). Cumhuriyetin ilanından

sonra Darülfünun Talebe Birliği kurulmuştur. Darülfünun Talebe Birliği 1924 yılında İstanbul Tramvay şirketini protesto etmek için ilk öğrenci hareketini gerçekleştirmiştir (Can, 1996: 531). O dönem İstanbul tramvayları Belçika kökenli bir şirket tarafından yönetiliyordu. Diğer toplu taşıma araçlarını öğrenciler indirimli kullanırken bu şirketin indirim yapmayı kabul etmemesi üzerine Milli Türk Talebe Birliği bir kampanya başlatmıştır. Kampanya öğrencilere 15 Kasım 1924 tarihinde tramvaya yarı ücret ödeme çağrısı yapmış, öğrenciler de bu çağrıya uymuşlardır. O gün Harbiye’den tramvaya binen iki tıp öğrencisinin de yarı fiyat ödemesi üzerine kavga çıkmış, olay yerinde bulunan polis memuru öğrencileri ve bir gazeteciyi silahıyla yaralamıştır. Yaralanmalar gençlik tarafından tepkiyle karşılanmış, tramvay şirketini protesto için ertesi gün büyük bir gösteri yürüyüşü düzenlemiştir (Kabacalı, 2007: 72-73).

1928’de Türkçe konuşmaya ve yerli malına teşvik faaliyetleri yapılmıştır. 1933’te Yataklı Vagonlar Şirketi müdürünün Türkçe konuşan memura hakaret etmesi sonucu şirket basılmış ve eylemler yapılmıştır (Can, 1996: 531). Bu olay tarihe Vagon-Li olayı olarak geçmiştir. Yabancı kökenli bir yataklı vagon şirketinin Türkiye temsilcisi M.Jannoui, şirket memurlarından Necati Beyin telefonda Türkçe konuşmasına sinirlenmiş ve onu aşağılamıştır. (Kabacalı, 2007: 74-75) Cumhuriyet gazetesinde olay “Vagon Li Şirketinde Çirkin Bir Hadise” başlığı altında anlatılmıştır. Naci beyin şehrin tüccarlarından biriyle telefon görüşmesine şahit olan M.Jannoui diğer memurlara Fransızca “Bu memur nece anırıp duruyor, Türkçe mi?” demiş ardından Naci Beye “Burada resmi lisanın Fransızca olduğunu bilmiyor musunuz? Size kaç defa söylemeli? Size sopa ile mi hareket edilmeli” diyerek bağırıştır. (Cumhuriyet, 1933: 2) Ertesi gün gençler olayı protesto etmek için Tokatlıyan Otelinin önünde toplanmıştır. Öğrencilere, meraklı kalabalığın eklenmesiyle tramvaylar hareket edemez hale gelmiştir. Gençlerden biri “Arkadaşlar, Türkiye bir sömürge değildir. Türkiye’de Türkçeden başka bir dilin hakimiyeti olamaz!” şeklinde konuşma yapmış bunun üzerine gençler şirkete saldırmıştır. Cam, çerçeve ve eşyaları kırmışlardır. Gençler Atatürk’ün tüm resimlerini “Size layık değil” diyerek toplamıştır (Kabacalı, 2007: 75).

1934 yılında Sofya’daki Türk mezarlığının Bulgarlar tarafından tahrip edilmesini protesto etmek için eylemler yapılmıştır (Can, 1996: 531). Yaklaşık 200 Bulgar tarafından bekçinin kulübesi ateşe verilmiş, tel örgüler kesilerek mezarlığa girilmiştir. O gün mezar taşları kırılmış, taze mezarlar açılmış ve yüz elliye yakın ölünün kemiklerini dışarı çıkarılmıştır (Vakit, 1933:1). Bu olay tarihe “Razgard Olayı” olarak geçmiştir. Bu

duruma tepki gösteren gençler 20 Nisan 1933 günü Bulgar Konsolosluğu önünde toplanmışlardır. Aynı zamanda gençlerin bir kısmı Bulgar mezarlığına gitmişlerdir. Kalabalık olması üzerine polis gençlerin mezarlığa girmesini engellemeye çalışmıştır. Buna karşılık gençler mezarlığın duvarından atlayarak içeri girmiş ve mezarların üzerine çiçek bırakmışlardır. Mezarlıkta “Bulgarlar bizden insanlık ve medeniyet dersi almalıdır. Biz ölümlere hakaret değil, böyle hürmet ederiz “şeklinde konuşmalar yapılmıştır (Kabacalı, 2007: 75-76).

1937 yılında Hatay için Ankara ve İstanbul’da kampanya, protesto, miting gibi eylemler yapılmıştır. 1938’de Atatürk’ün ölümü üzerine gençler Taksim’de toplanmışlar ve Atatürk’ün eserini yaşatacaklarına söz vermişlerdir. 1944 yılında ırkçı ve Turancı görüşlerin kutuplaşmaya başlaması üzerine İstanbul Üniversitesi öğrencileri içinde “İlerici Gençler Birliği” kurulmuş, bu kuruluştaki elli genç gizli amaç ve eylemlerinden dolayı tutuklanmışlardır. Bu kutuplaşma gençler arasındaki ilk siyasal cepheleşme hareketi sayılabilir. 1945 yılında Tan Gazetesi olayları yaşanmıştır. 1946 yılında Sovyetler Doğu illerimizden bazılarını istemiş bu durum gençler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Gençler Ankara’da büyük bir miting düzenlemiştir (Can, 1996: 531).

3 Mayıs 1944 yılında Nihal Atsız ve Sabahattin Ali davasıyla artan İrkçılık-Turancılık davası öğrenci hareketleri bakımından önemlidir. Türkiye 2. Dünya savaşında olmamasına rağmen savaştan etkilenmiş, savaşın seyrine göre iktidarın tutumu değişim göstermiştir. Başbakan Şükrü Saraçoğlu’nun TBMM’de Milliyetçilik lehine yaptığı konuşma Turancılık tartışmalarının ateşini fitillemiştir. Bu dönem yine, Türk milliyetçiliğinde kırılma noktası olmuştur. Türk milliyetçiliğinde fikri ve fiili düzeyde yol ayrımının somutlaştığı hadise ise 3 Mayıs 1944 İrkçılık ve Turancılık davası olmuştur. Davanın sebebini oluşturan husus, dönemin Türkçü kalemlerinden Hüseyin Nihal Atsız’ın Başvekil Şükrü Saraçoğlu’na sahibi olduğu Orhun Dergisi’nde 16 Şubat 1944 tarihinde yazdığı açık mektuptur (Yücel ve Bölükbaşı, 2019: 20). Nihal Atsız, mektubunda solculara karşı hoşgörü olduğunu, vatan düşmanlığına göz yumulduğunu söylemiştir. İkinci mektubunda Maarif sahasına inmiş komünistlerden bahsetmiş; Sabahattin Ali, Doç. Pertev Naili Boratav, Prof. Sadrettin Celal, Ahmet Cevat isimlerini anmıştır. Sabahattin Ali kendisine vatan haini denmesi sebebiyle Nihal Atsız’a dava açmıştır. İlk duruşma 26 Nisan 1944 günü yapılmış duruşma günü İrkçı-Turancı öğrenciler biraraya gelmiş Sabahattin Ali içeri girince hakaret etmişler, Nihal Atsız’a destek vermişlerdir (Kabacalı, 2007: 86-87).

9 Mayıs'ta davası sona eren Nihal Atsız Ankara'dan İstanbul'a dönmek üzere kaldığı otelde tutuklanmıştır. Nihal Atsız'ın ardından, 3 Mayıs'ın sorumlusu olarak görülen Turancıların evleri aranmış ve tutuklamalar olmuştur. Tutuklananlar arasında Nejdet Sançar, Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkan, Hasan Ferit Cansever, Nurullah Barıman, Orhan Şaik Gökyay, Hamza Sadi Özbek gibi isimler yer almaktadır (Öztekin, 2018: 221).

1947 yılında Ankara'da üniversite öğrencileri, Dil, Tarih ve Coğrafya fakültesinde solcu öğretim üyelerini istemedikleri için miting düzenlemişler, üniversite senatosundan okuldan çıkarılmaları için istekte bulunmuşlardır. Aynı yıl yine Ankara Üniversitesi Senatosu öğrenci derneklerini okulda istememiş bunun üzerine öğrenciler okul yönetimine katılabilmek için senato ve dekanlıklara başvurmuştur. Aynı yıl içerisinde yaşanan diğer bir öğrenci hareketi Ankara, İzmir ve İstanbul'da yapılan komünizm karşıtı eylemler olmuştur. 1948 yılında "Kadınlar Arasında" adlı tiyatro eseri öğrencilerden tepki almış ve protestolar yapılmıştır. 1949 yılında Türkiye-Yunanistan maçında sporcuların saldırıya uğraması, İstanbul Belediyesinin pasoları kaldırması üzerine protesto ve gösteriler devam etmiştir (Altuğ, 1970'den akt. Can, 1996: 532).

1950 Yılı Kıbrıs olaylarını protesto eylemleri ile geçmiştir. Rumlar Kıbrıs'ı Yunanistan topraklarına dahil etmek istemiştir. Kıbrıs'ta bulunan Türkler ise Türkiye'ye dahil olmak istemiş bu durum Rum- Türk çatışmasına sebep olmuştur. Durum bu şekildeyken Kıbrıs Rum Komünist Partisi kiliseyle iş birliği yapmış ve "Enosisistiyoruz" yazısı altında imza toplamıştır. Enosis, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması amacı anlamına gelmektedir. Ancak bu imza toplama durumu Kıbrıs Türkleri dahil edilmeden yapılmıştır. Bu durum gençlerin tepkisine yol açmıştır. (Yüksel, 2009:168) Dış işleri Bakanı Necmettin Sadak Kıbrıs Sorunu için: "Böyle bir sorun yok. Gençler Beyhude heyecana kapılıyor." demiştir. Kıbrıs'ın İngiltere'nin hakimiyeti ve idaresi atında olduğunu söylemiştir (Cumhuriyet, 1950: 1).

Mareşal Fevzi Çakmak'ın cenaze töreninde gösteriler yapılmıştır. Nazım Hikmet'in affı için düzenlenen toplantı da solcu öğrencilerin tutuklanması Ankara ve İstanbul'da komünizmi telin toplantılarına sebep olmuştur. Aynı yıl Kore'de şehit olan askerlerimiz için anma toplantıları yapılmıştır. 1951 yılında Kırşehir'de Atatürk büstünün kırılması üzerine mitingler yapılmıştır. Üniversite gençliği Atatürk konusunda her zaman çok hassas olmuştur. 1956 yılında İstanbul Üniversitesi açılış töreninde öğrencilere konuşma hakkı verilmemesi, Turan Feyzioğlu'nun bakanlığın emrine alınması, Nail

Kubalı'nın düzenlediği toplantının polis tarafından engellenmesi öğrencilerden tepki almıştır. 1958 yılında Kıbrıs olaylarına tepki devam etmiştir. Ankara Veterinerlik Fakültesi öğrencileri yalnızca Tıp öğrencilerine verilmesi düşünülen ödemelerden faydalanamadıkları için boykot yapmışlardır. 1959 yılında “Büyükdoğu” dergisinde Atatürk aleyhinde yazılar yayınlanması gençlerin tepkisini çekmiştir (Altuğ, 1970'den akt. Can, 1996: 532).

Gençlerin hareketlenmesini sağlayan en önemli olayların başında ABD'nin Vietnam'a saldırması gelmektedir. Gençler savaş değil barış görmek istemişler ve ABD'yi boykot etmeye başlamışlardır. Gençleri tetikleyen diğer önemli olay ise dönemin siyasal durumu olmuştur. Gençlik hareketlerinin üniversitelerde boy gösterdiği dönemde iktidarda Demokrat Parti vardır. 29 Ekim 1957 seçimlerinde oldukça katı uygulamalar olmuştur. Basına sansür getirilmiş bu sebeple gazetelerin bembeyaz sayfalarla çıktığı zamanlar olmuştur. Muhalefet partinin seçim çalışmaları engellenmiştir. Mevcut iktidarın bu sert tavırları öğrencilerin harekete geçmesine sebep olmuştur. İktidara karşı öğrenci ayaklanmaları çıkmış ve bu ayaklanmalar şiddetle bastırılmıştır. Ölümler yaşanması üzerine bazı şehirlerde sıkı yönetim ilan edilmiştir (Özkarabekir, 2016)

1960-1971 Gençlik Hareketleri; 1961-1965 yılları arasında 2 darbe girişimi, Kıbrıs olayları, koalisyon denemeleri gibi sorunlarla geçmiştir. 1950 yılından itibaren çok partili hayata geçilmiş bununla beraber üniversite öğrencilerinin siyasal yaşama etkisi artmış ve daha da önemli hale gelmiştir. 1960 yılında gerçekleşen ve hızla yayılan öğrenci olayları DP iktidarını sarsmıştır. 27 Mayıs darbesine gidilen yolda yaşanan öğrenci olayları büyük rol oynamıştır (Temizgüney, 2018: 187).

1960'lı yıllarda solcuların milliyetçilik anlayışı emperyalizmle mücadeledir öte yandan sağcıların milliyetçilik anlayışı Türk milliyetçiliği merkezlidir. Sağ için ülke içindeki farklı azınlık talepleri, ülkeye yönelik tehdit unsuru oluşturmaktadır. Türkiye'de 1960'lı yıllarda kendini gösteren 2000'li yıllarda da devam eden kutuplaşmalar meydana gelmiştir. İlk olarak komünist-milliyetçi- mukaddesatçı ayrımı yerini sağ-sol ayrımına bırakmıştır. Sağ tarafın kendi içinde “Milliyetçiler” ve “İslamcılar” olarak ayrılması da bu dönemde olmuştur. Sağcılar sol tarafı “moskof” olmakla suçlarken, sol taraf sağı Amerikancılıkla suçlamıştır. Türkiye'de sağ sol ayrımı solcu gençliğin dünyadaki olaylardan ve devrimlerden etkilenmesiyle artmıştır. İlk başta Kemalizm'in yolundan giden solcu gençlik daha sonra devrim amaçlamış ve silahlanmıştır. Sağın konumu solun karşısında olan “vatan kurtarma” görevini üstlenmiş kişilerdir. Sağ kesim Amerika'nın

yanında yer alarak sistemin savunuculuğunu üstlenmişlerdir. Bu durum gençlik hareketlerinde de kendini göstermiş solcu gençler iktidar karşıtı hareketler yaparken sağın hareketleri solu engelleme yani komünizm karşıtı hareketler olmuştur (Eren, 2012: 14-17).

18 Nisan 1960 tarihinde Demokrat Parti Tahkikat Komisyonu'nu kurmuştur. Türk siyasal tarihinde önemli bir yere sahip olan Tahkikat Komisyonu şiddetli tepkiler almıştır. Komisyonun amacı iktidar karşıtı eylemleri, haberleri engellemek amacıyla yapılmıştır. Komisyonun asıl amacı CHP'nin ve basının bir kısmının faaliyetlerini araştırmaktır. Ancak komisyona verilen yetkiler incelendiğinde amacın araştırmanın ötesinde, karşıt görüşleri susturma yönünde bir adım olduğu anlaşılmaktadır. Komisyonun yetkileri ve aldığı kararlar incelendiğinde, bunların hem 1924 Anayasasına, hem de TBMM İktüzüğüne aykırı olduğu görülmektedir (Esen, 2010: 167).

18 Nisan'da tüm siyasal parti faaliyetleri, Tahkikat Komisyonu'nun Cumhuriyet Halk Partisi'ni soruşturması için 3 ay askıya alınmıştır. Bunun üzerine çeşitli öğrenci eylemleri gerçekleşmiştir. 21 Mayıs'ta Harp okulu öğrencileri iktidar karşıtı eylemlere destek için Ankara'da yürümüşlerdir. Bunun üzerine Ankara ve İstanbul'da sıkı yönetim ilan edilmiştir. 22 Mayıs'ta Ankara'da mektup ve telgrafa sansür getirilmiş, 5 kişinin beraber gezmesi yasaklanmıştır (Heper, 2006: 53).

Tüm bu kısıtlamalar gençler tarafından tepkinin artmasına ve ortalığın kızıışmasına sebep olmuştur. İstanbul'da 28 ve 29, Ankara'da 29, 30 Nisan'da yaşanan öğrenci olayları tarihte yaşanan en büyük öğrenci eylemleri olmuştur. Çeşitli fakültelerden öğrenciler 63 yurdun 43'ünü gezmiş, görev dağılımı yapmıştır. Hukuk fakültesinin önünde toplanan gençler konuşma yaptıktan sonra dışarı çıkmış marşlar söylemeye başlamıştır. Polisler öğrencilere ateş açmış, okulun rektörü Sıddık Sami Onar ve Profesör Sulhi Dönmezer polis tarafından darp edilmiştir. Gençler "Menderes İstifa", "Hürriyet" sloganları atarak yürüyüşler yapmış ve halk öğrencileri ayakta alkışlayıp onlara destek vermiştir. Polisle yaşanan çatışmalar esnasında askerler gelmiş öğrenciler askerleri alkışlarla karşılamıştır. Eylemler, polisle çatışma, günlerce devam etmiş, öğrenciler şiddetle susturulmak istenmiştir (Kabacalı, 2007: 122-125).

Yaşanan eylemlerden sonra ihtilale kadar önemli siyasi olay ve eylemler devam etmiştir. 1 Mayıs'ta sıkı yönetim ilan edilmiş sokağa çıkmak yasaklanmıştır. Buna rağmen eylemlerin önüne geçilememiştir. Ankara ve İstanbul'da yürüyüş, eylem ve protesto

girişimleri devam etmiştir. Bunlardan 555K¹ yürüyüşü önemlidir (Kabacalı, 2007: 150-151).

27 Mayıs 1960'ta ordu darbe yapmıştır. Alpaslan Türkeş Milli Birlik Komitesinin ilk bildirisini radyodan duyurmuştur. Bu darbe, gençler ve gençlik hareketleri bakımından büyük öneme sahiptir. Gençler, darbe sonrası subayları omuzlarında taşımışlar Ordu-Gençlik El Ele sloganları atılmıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde 10 yıldır iktidarda olan demokrat parti iktidardan indirilmiş ve meclis feshedilmiştir. 15 Ekim 1961'de seçim yapılmış, 20 Kasım 1961 tarihinde CHP-AP koalisyonu kurulmuştur. Geçen süre boyunca ülke Milli Birlik Komitesi'nin yani ordunun idaresi altında kalmıştır (Eren, 2012: 24-25).

Darbeden sonra yeni anayasa oylanmış ve kabul edilmiştir. 1961 Anayasası gençler için çok önemli olmuş, gençlik hareketlerinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Anayasadan önce, yasak ve sınırlamalar olduğu için sağ sol gibi net bir ayrıma rastlanmamıştır. Gençlerin fikirlerini açıkça belirtmeleri farklılıkların ortaya çıkmasına sağ ve sol arasındaki ayrımın derinleşmesine sebep olmuştur. Daha önce komünizm gibi iktidar karşıtı görüşler açıkça konuşulamazken yeni anayasayla beraber her ideoloji açıkça konuşulmuş, dergiler, kitaplar basılmıştır. Tüm fikirlerin açıkça konuşulması sonucunda çatışmalar kaçınılmaz olmuştur (Bozkurt, 2017: 70). 27 Mayıs, Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Bolatkan'ın 17 Eylül 1961 günü idam edilmesiyle sonuçlanmıştır (Özkarabekir, 2016).

1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamında artan kutuplaşmanın getirisi olan çatışmaların ilki 1962 yılının başında patlak vermiştir. 6 Ocak 1962'de Sağ görüşlü gençler sol ideolojileri ve destekçilerini protesto için toplanmışlardır. Gençlere göre Yön, Cumhuriyet, Milliyet, Dünya, Akşam gazeteleri sol görüşlere yer vermektedir. Toplantı da komünizmle ebediyen mücadele için söz verilmiştir. Bu yıllarda sık sık komünizm karşıtı gösteriler düzenlenmiştir. Aynı dönemlerde gençlerin diğer bir çatışma konusu 27 Mayıs olmuştur. Solcu gençler 27 Mayıs karşıtlarını "gerici" olarak nitelendirmiştir. Yassıada'da mahkûm edilmiş olan Celal Bayar'ın serbest bırakılması Adalet Partililer için 27 Mayıs'a karşı kazanılan bir zafer yürüyüşüne dönüşmüştür. 22 Mart 1963'te yapılan yürüyüşe karşı 24 Mart'ta gençler Adalet Parti genel merkezini taşlamışlar ve 27 Mayıs düşmanlığını protesto etmişlerdir (Kabacalı, 2007: 160-162).

¹ Fısıltı gazetesi tarafından duyurulan 555K'nın açılımı beşinci ayın beşinde saat beşte anlamına gelmektedir. Ankara Kızılay meydanında Demokrat Parti hükümetine karşı yapılmıştır. (İnan, 2020)

1963-1964 yıllarında gençliğin önem verdiği en önemli konulardan biri Kıbrıs Sorunu olmuştur. Kıbrıslı Rumların, Cumhuriyet'i Yunanistan'la enosise doğru götürmeye başlaması üzerine Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar arasında çatışma çıkmıştır. Kıbrıslı Rum terör örgütü olan EOKA ve Kıbrıslı Rumlar azınlık olan Kıbrıs Türklerine yağma ve cinayetlerle zorbalık etmişlerdir. Kıbrıslı Türklerin hükümette söz hakkı kaldırılmıştır. Birleşmiş Milletler Barış gücü gönderse de Barış gücü çökmüş olan anayasal düzeni kurtaramamıştır (Heper, 2006: 324).

O dönem Kıbrıs'a karşı yapılan kötü muamele, şiddet ve eziyetler Kanlı Noel olarak anılmaktadır. Özellikle Kumsal Katliamı tüm dünyada ses getirmiş gençler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Kumsal bölgesi ölü bölge olarak düşünülerek savunmasız bırakılmıştır. Uzun zamandır Türklerle beraber yaşayan ve Türkleştiği sanılan Avrağami isimli Ermeni asıllı bir Rum'un burada Türklerin direnişsiz ve savunmasız olduğunu Rumlara haber vermesiyle büyük bir katliam yaşanmıştır. Tarihe Kumsal Katliamı olarak geçen bu olayda Kıbrıs Türk Alay Komutanlığı doktoru Tabip Binbaşı Nihat Erim'in 37 yaşındaki eşi Mürüvet İlhan, 6 yaşındaki çocuğu Murat, 5 yaşındaki Kutsi ve henüz 10 aylık olan Hakan banyo küvetinde katledilmiştir (Keser ve Ak, 2016: 270-271).

Türkiye Kıbrıs adasındaki şiddet olaylarına karşı adaya askeri müdahale etme kararı almıştır. Bunun üzerine bu kararı engellemek için 5 Haziran 1964 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Lyndon Baines Johnson tarafından Türkiye Cumhuriyet'i Başbakanı İsmet İnönü'ye mektup yazılmıştır. Bu mektuptan sonra Türkiye Kıbrıs'a yardım göndermekten vazgeçmiştir. Bu durum gençlerin tepkisine yol açmış ve mektup yazıldığı dönemden itibaren Türkiye- ABD arasındaki ilişkileri tetiklemiştir. Türk kamuoyunun ABD algısı değişmiş Türkiye'de ABD karşıtlığı artış göstermiştir (Alptekin ve Özer, 2020: 283).

1964 yılına geldiğinde gençler her şeyin tartışılmasına açık bir ortam olmasının da etkisiyle tüm konulara duyarlılık göstermiştir. 1965 seçimlerini Adalet Partisi kazanmıştır. Bu seçimlerde Türkiye İşçi Partisi 15 milletvekili ile meclise girmiştir. Sosyalist bir partinin meclise girmesi Türkiye siyasal tarihinin en önemli olaylarından biridir. Türkiye İşçi Partisi meclise girdiği dönemde sosyalistler arasında fikir birliği vardır bu durum daha sonra değişmiş ve fikir ayrılıkları meydana gelmiştir. İlim Yayma Cemiyeti ve Komünizmle mücadele dernekleri sosyalistlere saldırılar düzenlemiştir. Sol tarafın iktidarla mücadele ettiğini sağ tarafında solla mücadele ettiğini görmekteyiz.

Mevcut düzenle sorunu olmayan sağ taraf iktidar tarafından desteklenmiştir. Solcu hareketler aynı şekilde devam ederken sağ tarafta “milliyetçiler” olarak adlandırılan bir grup yükselişe geçmiştir. Bu dönemde Alpaslan Türkeş ön plana çıkmıştır. Alpaslan Türkeş kalpaklılar adı verilen daha sonra komandolar adını alan korumalarla gezmeye başlamıştır. Ülkenin birçok yerinde komando eğitim kampları düzenlenmiş ve bu kamplara çağırmak için ilanlar yayınlanmıştır. Kampların amacı komünizmle mücadeledir ve dövüş sanatları, silah kullanımı gibi şeyler öğretilmiştir. Komandolar zamanla silahlandırılmıştır. Öğrencilerin silahlanması ve hareketlerin sağ-sol arasında çatışmaya dönüşmesinde bu durum önemli bir rol oynamıştır.

1965 yılında gençlerin çoğu bütün iç ve dış sorunlarla ilgilenir hale gelmiştir. 1965 yılında Milli Petrol Kampanyası ilk kez sokaklara yazı yazma ve büyük afişler kullanma yöntemleri uygulandığı için önemlidir. 1967 yılına gelindiğinde eylemler devam etmiş ve çok sayıda öğrenci olayı meydana gelmiştir. Bu eylemler daha çok açık oturum, toplantı, bildiri dağıtma şeklinde olmuştur. 1967 yılının en önemli olayları Amerikan 6. Filo’suna karşı yapılan protesto eylemleri ile özel yüksekokulları protesto gösterileri olmuştur (Kabacalı, 2007: 163-169).

1966 yılında diğer önemli eylemler “Dean Rusk Olayı” ve Amerikalılara Karşı Türk Halkının Başkaldırması” olmuştur. İlk eylem ABD Dışişleri Bakanı Rusk ’un CENTO² toplantılarına katılmak için 19 Nisan’da Ankara’ya gelmesiyle başlamıştır. Fikir Kulüpleri Federasyonu “Amerikan Emperyalizmini, NATO ve CENTO’yu protesto etmiştir. Protestolara solcu karşıtı gençlerde katılmış sağcı gençlerle solcu gençler arasında çatışma çıkmıştır. Her iki taraftan da yaralananlar olmuştur. Gösterilersırasında 74 genç gözüaltına alınmış daha sonra serbest bırakılmıştır. Aynı yıl Amerika’ya karşı gerçekleşen ikinci olay 12 Kasım tarihinde gerçekleşmiştir. Protestonun sebebi Amerikan üslerinde çalışan işçilerin üzerinde çok fazla baskı olmasıdır. Bu olayda da karşıt taraflar arasında çatışma çıkmış 15 kişi yaralanmış, 26 kişi gözüaltına alınmış ve 6 kişi tutuklanmıştır (Eren, 2012: 114-115).

1967 yılına gelindiğinde gençlik hareketleri sol tarafta yeni bir boyut kazanmıştır. Gençler artık daha çok sosyalizm kelimesini kullanmaya ve sosyalist kimliğini ifade etmeye başlamıştır. Kimlikleri gereği bu yıl işçi ve köylü eylemlerine katılan solcu gençlik artık gençlerden halka açılmış ve onların da hakkını savunmaya başlamıştır. Örneğin 1967 yılında İstanbul Maltepe’de bulunan Singer fabrikasında bir grev

² Merkezi Antlaşma Teşkilatı

gerçekleştirilmiştir. 1967 yılında işçi ve köylülerin haklarını savunmak adına birçok eylem düzenlenmiştir. Ancak 1967 yılının en önemli eylemleri 6. Filo'ya karşı yapılan eylemler ve TİP tarafından düzenlenen “Doğu Mitingleri” olmuştur (Eren, 2012: 116-120).

1967 yılında birçok yasak konulmuş, bu durum gençlerin tepkisini çekmiştir. Kitaplar toplatılmış, çevirmenler tutuklanmış, Türkiye İşçi Partisinin toplantıları basılmıştır. Gerginlik gittikçe artmaya başlamış, 1968 yılına gelinirken olaylar da artış meydana gelmiştir. 1965 yılından sonra ABD ile ilişkiler bozulmuş ve ABD karşıtlığı artmıştır. Ortam bu şekildeyken 6. Filo'nun 1967 yılının Haziran ayında İstanbul'a demir atması hoş karşılanmamış solcu gençler tarafından çeşitli eylemlerle protesto edilmiştir.

6. Filo komutanlığının Taksim'e koyduğu çelenk solcu gençler tarafından yakılmış yerine “Emperyalizmin Kanlı Eli Atamıza Uzanmasın, Kırılacaktır” yazılı bir çelenk bırakılmıştır. Solcu gençlerin bıraktığı çelenk polis tarafından kaldırılmış ancak solcu gençler tarafından aynı yazının bulunduğu yeni bir çelenk bırakılmıştır. 24 Haziran 1967 tarihinde 6. Filo'yu protesto etmek amacıyla yürüyüş düzenlenmiştir. Beyazıt'tan Taksim'e düzenlenen yürüyüş esnasında Dolmabahçe'den geçilirken asılı olan Amerikan bayrağı yerine Türk bayrağı asılmıştır. Bu eylem on binin üzerinde insan katılmıştır (Kabacalı, 2007: 169-170).

Eylemciler polis tarafından dövülmüştür. 6. Filonun tekrar Dolmabahçe'ye demir atması üzerine çeşitli mitingler, yürüyüşler, açlık grevleri yapılmış 17 Ekim günü 6. Filo'ya ait son gemi hareket edene kadar devam etmiştir. Eylemler ve grevler Amerikan bayrağının Taksim'de yakılmasıyla son bulmuştur. 1967 yılının son eylemlerini NATO karşıtı eylemler oluşturmuştur. Türkiye'nin NATO'dan çıkmasını isteyen solcu gençlik çeşitli eylemlerde bulunmuştur. Sağ kesim bu durumun asıl düşmanı yani komünizmi unutturmak için yapıldığını söylemiştir. (Eren, 2012:121-124) 1968 olaylarını başlatan taraf olan sol karakterine karşı tepkisel bir hareket olarak sağ hareketler oluşmuştur. Bu iki kesim arasındaki çatışmalar 1970'li yıllara damgasını vurmuştur (SEKAM: 19).

Türkiye'nin 68'i öğrenci hareketlerine reform isteğiyle başlamıştır. İlk boykot 10 Haziran 1968 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde başlamış, 11 Haziran'da Ankara Hukuk ve Fen Fakülteleri'ne ve 12 Haziran 1968 günü İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne uzanmıştır (Lüküslü, 2015: 47).

1968 yılı işgal ve boykotların yılı olmuştur. Meydana gelen öğrenci hareketleri, boykot ve işgallerde baskın olan taraf solcu gençlik olmuştur. Bu yıllarda daha çok solcu gençlerin boykotları olsa da ilk boykot Milli Türk Talebe Birliği yani sağcı gençler tarafından başlatılmıştır. Boykotun sebebi Ankara İlahiyat Fakültesi'nde, başörtüsü takan Hatice Babacan'ın ve derste hocasıyla tartışıp hakaret eden Mustafa Demirsöz'ün okuldan uzaklaştırılması olmuştur. Eylem MTTB tarafından yürütülmüş olmasına rağmen eyleme solcu gençlerde destek vermiştir. (Eren, 2012: 96) Okuldan uzaklaştırılan Mustafa Demirsöz okulun önüne çadır kurarak oruca başlamış bunun üzerine fakülte öğrencileri bildiri yayınlayarak fikirlerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine dekan istifa etmiş ve suçlu olduğunu kabul etmiştir (Sevim, 2005'den akt. Eren, 2012: 97).

12 Haziran 1968'de öğrenciler üniversiteyi işgal etmiştir. İşgalin en büyük sebebi üniversitede eğitimin yetersiz olduğunu düşünmeleridir. Gençlere göre üniversite düzgün bir adam yetiştirmiyor, hocalar yeterli eğitim vermemelerine rağmen para alıyorlardır. Bazı pankartlarda “Üniversite hocaları severler paraları” şeklinde sloganlar yazılmıştır. Bu boykot düzenlenirken o dönem gençlik lideri olarak anılan Deniz Gezmiş önemli bir rol oynamıştır. Deniz Gezmiş solcu gençlere boykotun nedenlerini anlatıp bilgilendirmiştir. 3000 öğrenci boykota katılmıştır. Bu işgal basına bir avuç anarşist üniversiteyi ele geçirdi şeklinde yansımıştır. Dönemin gençlerinden olan Fahri Aral verdiği bir röportajda “bir avuç anarşist halkı temsil edemez bilinçli bir araya gelmiş olan insanlar temsil eder. 68'e bir de böyle bakmak lazım” demiştir.

1968 yılında gençlik hareketleri ve Türk siyasi tarihi bakımından birçok önemli olay olmuştur. 1968'in en önemli olaylarından birisi sol kesim arasındaki fikir ayrılıklarının göstergesi olan Dev-Güç (Devrimciler Güç Birliği)'ün kuruluşu olmuştur. 1968'i önemli yapan diğer olaysa karşıt gençler arasındaki çatışmanın can alıcı boyutlara ulaşmaya başladığı, hazırlıklarının yapıldığı yıl olmasıdır. Saldırıların ilki solcu gençlerin düzenlemiş olduğu Doğu Gece'sinde meydana gelmiştir. Daha sonra “NATO'ya Hayır Haftasında devam etmiştir. 1968 yılında yurtlara düzenlenen sistemli saldırılar olmuş bu iki tarafın birbirlerine olan nefretini artırmış ve çatışmaları tetiklemiştir. Bu yılda komando kamplarında ciddi artış olmuş kutuplar birbirlerine daha da bilenmeye başlamıştır. Daha sonra ölümler sıradanlaşmış ülke savaş alanına dönmüştür (Eren, 2012: 131-136).

1968 yılında gerçekleşen işgal ve boykotlarda 11 Haziran'da düzenlenen İstanbul Üniversitesi işgali sağ, sol ayrımı gözetmeksizin gençlerin birleştiği bir boykot olmuştur.

Sağcı gençlerde solcu gençlerde yönetime katılmak istemişler bunun üzerine “Ne sağ... Ne Sol... Boykot Var” sloganları atılmıştır (Kabacalı, 2007: 187).

20 Şubat 1968 yılında Meclis’te TİP milletvekilleri AP milletvekilleri tarafından dövülmüştür. Bu durum solcu gençliği rahatsız etmiş ve “Uyanış Mitingleri” ortaya çıkmıştır. Bu yürüyüşte solcu gençlerin ellerinde “Faşizm Döve Döve Geldi, Öle Öle gidecek”, “Dayak Yedikçe Güçleniyoruz”, “Son Kozunuzu Oynuyorsunuz” gibi yazılar olan pankartlar taşımıştır. Öte yandan bu yürüyüşlerden ve mitinglerden rahatsız olan sağcı gençlikte “Türkiye İkinci Bir Vietnam Olmayacaktır”, “Nazım Hikmet’in Torunlarını Ülkede Barındırmayacağız” sözleriyle mitingde karşılık vermiştir ancak olay büyümeden polis tarafından durdurulmuştur. Vietnam ile ilgili yapılan solcu gençlerin bir toplantısı sağcı gençlik tarafından basılmıştır. Bu dönem toplantıların basılması gibi durumlarda artış olmuştur. Solcu gençlerin Uyanış Mitinglerine karşılık olarak sağcı gençler Şahlanış Mitingleri düzenlemişlerdir. İlk miting 12 Kasım 1967 günü Erzurum’da yapılmıştır. Daha sonra İstanbul, Ankara ve İzmir’de mitingler sürdürülmüştür. İkinci Şahlanış Mitinginde “Yaşasın Ordumuz, İslamiyet’tir Yolumuz” “Komünistler Moskova’ya” gibi sloganlar atılmıştır. Tarafların karşıt mitingler yapmasından da anlaşılacağı gibi kutuplaşmanın şiddeti gün geçtikçe artmıştır. Sağ ve sol kendi içlerinde birlik olma çalışmaları yapmıştır. “Milliyetçiler”, 1968’in mart ayında Milliyetçi Kuruluşlar İstişare Toplantısı düzenlemiş ve birlik olma yönünde adım atmışlardır. Öte yandan sol kesimde 27 Mart 1968’de Türkiye Devrimci Güç Birliği’nin (Dev-Güç) kuruluşunu ilan etmişlerdir. Yapılan toplantılarda ve yayınlanan bildirilerde her iki tarafta gerekirse şiddete başvurabileceklerini söylemişlerdir. Her iki tarafta şiddete kendini savunmak için başladıklarını savunmuştur (Eren, 2012: 137-143).

Deniz Gezmiş 1968 gençlik hareketlerinde devrimci gençliği temsil eden bir lider haline gelmiştir. O dönemi anlatırken tüm solcu gençleri denizler olarak adlandırılmıştır. 15 Temmuz 1968 gençlik hareketleri açısından çok önemli bir tarihtir. Bu tarihte 6. filoya bağlı uçak gemisi Dolmabahçe’ye demir atmıştır. Amerikan askerlerinin Türkiye’de genelevlerini ziyaret edeceğinin duyulması üzerine gençler sokaklara dökülmüştür. Ellerde” Burası Genelev Değil” “Go Home” gibi sözler yazılı pankartlarla boykot etmişlerdir. Solcu gençlik 6. filoyu engellemek için hareketler yaparken sağcı gençlerde onları engellemek amacıyla karşıt hareketler yapmışlardır. 6. filo askerleri o gün karaya çıkamamışlar, çıkanlar denize tekrar atılmıştır. Büyük bir öğrenci topluluğu karşısında çoğu askerin kendini denize attığı söylenmektedir. Üniversitelerde reform talepleriyle

başlayan öğrenci hareketleri 6. Filo olaylarıyla anti-emperyalist bir boyut kazanmıştır. Dolmabahçe’de 6. filo’ya karşı direnişin ardından İstanbul Teknik Üniversitesi yurduna polis baskın yapmıştır. 47 öğrenci yaralanmış, Vedat Demircioğlu hayatını kaybetmiştir. Bu baskın ve şiddet olayları, Vedat Demircioğlu’nun ölümü öğrenci hareketlerinin artmasında ve farklı bir boyut kazanmasında etkili olmuştur. Anti-emperyalist özelliğe bürünmesinin yanında işçi ve köylülerin desteğiyle kısa sürede kitlesel bir boyut kazanmıştır (Lüküslü, 2015: 65).

Ocak 1969’da ABD büyük elçisi Komer ODTÜ’yü ziyarete gelmiştir. Bunu duyan gençler okulda büyük elçiliğinin aracının önünde toplanmaya başlamışlardır. 19 Ocak 1969’ta Komer’in arabası yakılmıştır. Bundan birkaç ay önce Paris’te sokaklar ateşe verilmiştir. Paris’teki olayların bu eylemi etkilemiş olduğu düşünülmektedir. ABD büyükelçisi Komer’in arabasının yakılması 68 kuşağının en büyük eylemlerinden biri olmuştur. 1968 yılında solcu hareketlerin 6. filo, Komer’in arabasının yakılması gibi zirveye ulaştığı dönemde komando kampları ilk defa gazetelerde duyurulmuştur. Gazetede CKMP’nin sözcüsü Rıfat Baykal partinin kamplarda komando eğitimi vereceğini açıklamıştır. Komando kamplarında molotof kokteyli yapımı, dövüş teknikleri gibi şeyler öğretilmiş daha sonra öğrenenler olayların içine dahil olmuşlardır (Birand,2007 akt. Eren, 2012: 50). Komando kampları ilk olarak İzmir, Ankara, İstanbul, Adana gibi büyük şehirlerde kurulmuştur. Komando kamplarının ilk yılında 170 çadır kurulmuş ve binden fazla genç eğitime katılmıştır (Darendelioğlu,1975’den akt. Eren, 2012: 63). 1971 yılına gelindiğinde bu sayı yedi bine ulaşmıştır (Öznur,1999’dan akt. Eren, 2012: 63).

Ülkemizde gençlik hareketleri bakımından 29 Nisan 1968 mitingi önemlidir. Bu mitinge bağımsızlık ve demokrasi yanlısı bütün kuruluşlar ve gençler katılım sağlamıştır. Miting gerçek milliyetçilerin omuz omuza gösterisiyle son bulmuştur. Bu miting milli demokratik devrim mücadelesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Mitingin temel sloganı “Tam Bağımsız Gerçekten Demokratik Türkiye” olmuştur (Bulut, 2011: 137).

Alpaslan Türkeş komando kampları için “komandoları destekliyorum çünkü onları biz kurduk ve eğittik” demiştir (Birand, 2007’den akt. Eren, 2012: 51).

Sağ tarafta örgütlenmiş olarak dikkat çeken diğer bir kuruluş Hür Düşünce Kulüpleri olmuştur. Hür Düşünce Kulüpleri 1964 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde solcu öğrencilerin SBF Fikir Kulübü’ne karşı olarak kurulmuştur. (Eren, 2012: 64) 1960’lı yıllarda İslamcı yapılanmalar söz konusu olduğunda Milli Türk Talebe Birliği,

Komünizmle Mücadele Dernekleri ve Mücadele birliği özellikle gençlik hareketleri bakımından öne çıkmaktadır (Eren, 2012: 70).

1969 yılının ocak ayında tarihe kanlı Pazar olarak geçen olay yaşanmıştır. Dönemin köşe yazarı olan Mehmet Şevki Eygi tüm Müslümanları cihada davet eden bir yazı yazmıştır. Bunun üzerine sağcı gençlik sopa ve bıçaklarla harekete geçmiştir. Aynı anda solcu gençlerde 6. filoyu boykot için yola çıkmışlardır. Karşılaşan gençler arasında birçok ölümün yaşandığı kavga başlamıştır. Mehmet Şevki Eygi eylemci Marksistlerin Türkiye’de sosyalist bir devrim yapmasının onun için dehşet verici olduğunu bunu durdurmak için elinden geleni yapacağını söylemiştir (Özkarabekir, 2016).

Kanlı Pazar’a giden yolda dönemin sağcı yayınlarından olan “Bugün Gazetesi” büyük bir öneme sahiptir. O dönem oldukça satan ve okunan bir gazete olan Bugün Gazetesi sağ kesimi sola karşı kışkırtmış Kanlı Pazar olayının en büyük sorumlularından biri olmuştur (Eren, 2012: 189). Öyle ki meydana gelen çatışma sistemli ve devlet desteğiyle meydana gelmiştir. O gün sağ kesime bıçaklar, sopalar dağıtılmıştır. Sağ kesimin birbirlerini tanımaları ve polislerin onları ayırt edebilmesi için yakalarına mavi kurdele takılmıştır. Solcu gençlerden 2 kişi hayatını kaybetmiştir (Eren, 2012:234). Yaşanan bu olaylardan sonra o dönem sağ tarafta olanlardan pişmanlık duyanlar olmakla beraber duymayanlarda vardır. Örneğin Mehmet Şevki Eygi yine olsa yine aynı şeyi yaparım diyerek hiçbir pişmanlığı olmadığını söylemiştir (Özkarabekir, 2016).

16 Şubat’ta devrimci gençlerin bir toplantısı basılmış 2 kişi öldürülmüştür. Bu dönemde sağ-sol artık tamamen kutuplaşmış ve birbirlerine düşman hale gelmiştir. Sopalar ve bıçakların yerine artık silahlar almaya başlamıştır (Özkarabekir, 2016).

1969 yılının haziran ayında Devrimci gençlik lideri olarak bilinen Deniz Gezmiş ve arkadaşları İsrail’e karşı savaşmak ve silahlı mücadele eğitimi almak için Filistin’e gitmişlerdir. Filistin’deki kampa dünyanın çeşitli yerlerinden gençler katılım sağlamıştır. Hayal ettikleri devrimi gerçekleştirmek için hem teorik hem de pratik eğitim alıp ülkelerine dönmüşlerdir (Çubukçu,1998; Keskin, 2019: 245).

1971-1980 Gençlik Hareketleri; 1968 yılı öğrencilerin ülke sorunları ve ideolojileri doğrultusunda yoğun eylemler yaptığı öğrenci hareketleri bakımından önemli bir yıldır. 1970 yılında öğrenci eylemleri farklı bir boyut kazanmış eylemler sağ-sol çatışmasına dönüşmüştür. 1971 yılına gelindiğinde eylemler yerini terör ve anarşiye bırakmıştır (Kabacalı, 2007: 221).

1961 Anayasası 21 Eylül 1971’de 1488 sayılı yasası ile değiştirilmiştir. Bu zamanlarda öğrenci eylemleri artık üniversiteden taşmış, sokaklar çatışma alanına dönmüştür. Gazeteler her gün ölüm haberleriyle dolmuş bu durum normal karşılanmaya başlamıştır. Bu durum 12 Eylül 1980 yılına kadar devam etmiştir. 12 Eylül’den sonra Üniversiteler Kanunu değişmiş, 6 Kasım 1981’de çıkartılan Yükseköğretim Kanunu gelmiştir. Bu kanunla öğrenci olayları kesilmiştir. 1996 yılının başlarında İstanbul ve Ankara’da bazı fakültelerde küçük olaylar görülmüştür (Can, 1996: 532).

Vedat Demircioğlu ve Taylan Özgür faili bilinmeyen bir şekilde öldürülmüştür. Bu ölümler gençlik hareketlerinin şiddetinin artmasında etkili olmuştur. Şahitler ölümlerin polis tarafından gerçekleştirildiğini söylemektedir. Deniz Gezmiş ve arkadaşları Filistin’den döndükten sonra dağa çıkmışlardır. Bu durum iktidar tarafından hoş karşılanmamıştır. Aynı zamanda eylemler dağa taşındıktan ve silahlanma olduktan sonra eylemlere katılan gençlerin sayısında çok büyük düşüş yaşanmıştır. Hüseyin İnân, Yusuf Aslan, Sinan Cemgil, Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin altına imza attıkları bir metinle örgüt kurmuşlardır. Bu örgüt daha sonra Deniz Gezmiş’in sorgusunda söylediği “Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu” adıyla anılmıştır. 11 Ocak 1971’de ordu ilk eylemini gerçekleştirmiştir. 4 Amerikalı er esir alınmıştır (Özkarabekir, 2016).

Artan şiddet ortamı ve ülkenin kötü gidişatına dur demek için 12 Mart 1971 günü saat 13.00’de Genelkurmay Başkanı Org. Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Org.Faruk Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanı Org.Muhsin Batur ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal Eyiceoğlu’nun imzalarını taşıyan ve TRT radyolarından okunan üç maddelik muhtıra gerçekleştirilmiştir. Muhtıranın gerçekleşmesiyle on yıllık demokratik süreç sonlandırılmış ve yeni bir dönem başlatılmıştır. (Dursun, 2003: 11) 14 Ekim 1973 tarihinde yapılmış olan genel seçimlere kadar devam etmiştir. Bu süreç içerisinde Meclis açık olmasının yanısıra Silahlı Kuvvetlerinin baskısı ve yönlendirmesi altında hareket etmiştir. Bu durum demokratik işleyiş bakımından büyük bir sorun olmuştur (Dursun, 2003: 77).

12 Mart’ın gerçekleşmesinin birçok sebebi vardır. Mart ayının başlarında ülkenin dört bir yanında banka soygunları, adam kaçırmalar, işgaller, üniversitelerde karışıklıklar, kardeş kavgaları şiddetini iyice artırmış bu durum 12 Mart muhtırasına gidilmesine sebep olmuştur (Dursun, 2003: 54). 9 Mart darbe girişimini engellemek için 12 Mart darbesi gerçekleştirilmiştir.

12 Mart'a giden yolda 1 Ocak 1971'den 12 Mart 1971'e kadar sayısız faili meçhul patlamanın yaşanmıştır. Sokaklar adım atılamaz hale gelmiştir. Ülke tam olarak savaş alanına dönmüştür (Kabacalı, 2007: 221).

Sadi Koçaş 12 Mart Muhtırasının gerçekleşme amaçlarını birkaç madde altında özetlemektedir.

“a) İç kargaşa, anarşi ve çok yönlü zorbalıktan, geri kalmışlık, sömürü düzeni, din ve vicdan istismarından; fırsat ve nimetleri paylaşmaktaki, milli gelir dağılımındaki adaletsizlikten kurtarmak, b)Dışa bağımlılığa, ekonomik ve siyasal sömürüye, haysiyet kırıcı dış müdahalelere son verip, haysiyetli ve milli çıkarlara daha uygun bir dış politika izleme olanağı bulabilmek, c) Yani, kısaca ve bizzat muhtıranın ifadesiyle (Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele almak ve inkılap kanunlarını uygulamak) için verdirilmişti. Ya da en azından biz böyle anlamış ve değerlendirmiştik” (Koçaş, 1978'den akt. Dursun, 2003: 60).

İhtilal sonrası Nihat Erim öğrenci eylemleri için düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir (Erim, 2005: 321).

“Bu davranışta gençler, genç öğrenciler olarak silahlı öğrenciliğe kadar gittiler. Öğrenim ve öğretim hürriyeti diye bir şey kalmamıştı. Gençlerle devletin silahlı kuvvetleri, polisi, hatta askeri, ocak ayında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde ve mart ayı içerisinde de Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde adeta meydan muharebesi verdiler. Bu meydan muharebelerinde tabiatıyla mukavemetleri kırıldı. Ancak, memleketin asayışı üzerinde faaliyetleri durmadı. Büyük şehirlerde, her gün bombalar patlıyordu. Her gün hangi bankanın soyulacağını kimse tahmin edemiyordu. Ve her gün yerli yabancı kimin kaçırılacağını vatandaşlar tahmin edemez oldular. Bu, aşırı solu temsil eder görünen gençlerin çalışmaları ve faaliyetleriydi.”

1 Ocak'ta İş Bankası Emek Şubesi soyulmasıyla başlayan anarşi olayları, Amerikan Polis Çavuşu Jimmy R. Finley'in ve Ahlatlıbel Amerikan Radar Üssünden dönmekte olan dört Amerikan askerinin kaçırılmasıyla devam etmiştir. Deniz Gezmiş ve arkadaşları Türk Halk Kurtuluş adını verdikleri orduyu güçlendirmek için bu eylemleri yapmışlardır. Nurhak ve Elbistan dağlarında “kır gerillası” hazırlıkları yapmaya başlamışlardır. Soygunlardan Deniz Gezmiş ve Arkadaşları sorumlu tutulmuş arama emri çıkmıştır (Kabacalı, 2007: 221).

Deniz Gezmiş ve arkadaşları Gemerek'te yakalanmışlardır. 16 Temmuz 1971'de Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu davası başlamıştır. Bu davada Deniz Gezmiş ve 17 arkadaşı idam cezasına çarptırılmıştır. İdamları durdurmak için çeşitli eylemler yapılmıştır. Bunun üzerine Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir, Ulaş Bardakçı ve arkadaşları İsrail'in İstanbul Başkonsolosu olan Efraim Elrom'u kaçırmışlardır. Eylemciler konsolosluğun önüne 3 maddelik bir bildiri bırakmıştır. Bildiride Arkadaşlarının salınmasını, bildirilerinin TRT haberde yayınlanmasını ve haklarında olumsuz önlem ve söylemlerde bulunulmamasını istemişlerdir. Eğer istekleri yerine gelmezse Elrom'u öldüreceklerini söylemişleri üzerine Başbakan Yardımcısı Sadi Koçuş açıklama yapmış, başkonsolos ölürse adam kaçırma suçuna idam cezası öngören bir yasa çıkaracaklarını söylemiştir (Günay ve Tuna, 2021: 26-27).

İdamları durdurmak için yapılan diğer bir eylem ise 3 teknisyenin kaçırılması olmuştur. Eylemlerin dozu ve sayısı artmış her gün gazete manşetlerini kaplamaya başlamıştır. 15 Mart 1972'de 3 teknisyen kaçırılmış ve rehin alınmıştır. 30 Martta polisler girilen çatışmada Mahir Çayan, Cihan Alptekin ve Hüdayi Arıkan ölü ele geçirilmiştir. 6 Mayıs 1972'de Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan idam edilmiştir. İdamlardan sonra öğrenciler arasında yaşanan çatışmalar hız kesmeden devam etmiştir. 1975'lere gelindiğinde her gün ölümler yaşanmaya devam etmiş gazeteler her gün çatışma, suikast ve ölüm haberleri yayımlamış bu durum normalleşmeye başlamıştır. TSK defalarca uyarıda bulunmuş en sonunda askeri darbe gerçekleştirmiştir (Keskin, 2019: 257-258).

1980 Sonrası Gençlik Hareketleri; 1980 Darbesinden sonra gençlik hareketlerinde yok denecek kadar azalma olmuştur. Darbe sonrasında yapılan siyasal sınırlandırmalar ve katı cezalar gençlerin siyasete olan katılımını yok denecek kadar azaltmıştır. O dönem ülkede siyasete dair kitap, film herhangi bir unsur bulunması durumunda tutuklamalar gerçekleşmiş ve çeşitli işkenceler yapılmıştır. Bu tarihlerden sonra siyasal katılım farklı bir boyut kazanmıştır.

1978'in sonlarında anarşi ve şiddet olaylarındaki artış sebebiyle Ecevit Hükümeti 20'ye yakın ilde sıkıyönetim ilan etmiştir. 11 Eylül 1980'de dahi eylemler tüm şiddetiyle devam ederken sadece bir gün sonra 12 Eylül Darbesiyle anarşi görünümü neredeyse tamamen sona ermiştir. 12 Eylül Yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Sıkıyönetim mahkeme ve cezaevleri travmalı bir kuşağa yol açacak kadar şiddet ve işkenceyle dolmuştur. Darbe yönetimi dine karşı istismarcı, kültürlere karşı inkârcı bir tutum sergilemiştir (Günay ve Tuna, 2021: 307-308).

12 Eylül Darbesini yapanlara göre ülkenin içinde bulunduğu anarşi ve şiddet ortamının sebebi 1961 Anayasası olmuştur. Bu sebeple yeni Anayasa 1961 Anayasasının kurduğu sistemi düzeltmeye yönelik yapılmıştır. Yeni Anayasa daha merkeziyetçi bir hükümet kurmayı amaçlamıştır. Güçlü bir hükümet kurarak anarşi ve terörün önüne geçilmek istenmiştir (Kongar, 2020: 198).

12 Eylül 1980 askerî müdahalesi, Türkiye’de toplumsal ve siyasi yapının temelden sarsıldığı, silah zoruyla, dayatmalarla oluşan yeni bir düzenin temellerinin atıldığı bir kopma noktası olmuştur. 1982 Anayasası ile toplumsal yapı değişmiş yeni bir toplumsal yapının hukuksal çerçevesi çizilmiştir. Yeni anayasayla beraber, dernek ve sendikalara siyaset yasağı getirilmiştir. Sendikalar, dernekler, üniversiteler, odalar, siyasi partilerin gençlik kolları, siyasi partilerin kadın kolları gibi örgütlenmelere kısıtlamalar getirilmiş özellikle siyasi açıdan toplumun özgürlüğü kısıtlanmıştır. Bu kısıtlamalarla siyasal katılım belli bir dönem yalnızca oy verme olarak kendini göstermiştir. Toplumun siyasal bakımdan örgütlenmesi ve aktif siyaset yapması olasılığının ortadan kalkmasıyla siyaset devlet merkezinde yoğunlaşmıştır. 1980 yılından sonra gençlik sindirilmiş, etkisiz hale getirilmiş ve potansiyelleri görmezden gelinmiştir. Zamanla gençlerin küçümsenmesi, görmezden gelinmesi, yetki verilmemesi kültürümüzün bir parçası olarak benimsenmiştir (SEKAM: 20-21).

12 Eylül 1980 darbesinden sonra hak ve özgürlükler askıya alınmış, bütün demokratik kuruluşların ve kitle örgütlerinin çalışmaları durdurulmuştur. Öğrenci derneklerinin eğitim öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi gibi ihtiyaçlarının dışında herhangi bir dernek kurulması ve faaliyette bulunması yasaklanmıştır. Direnmeye çalışan gençlik örgütleri askeri yönetim tarafından çok sert bir şekilde engellenmiştir. Basının sansürlenmesinden dolayı kamuoyu olayların dışında kalmıştır (Kabacalı, 2007: 234).

1980 askeri darbesi Türkiye’de işkencenin en ağır haliyle yaşandığı dönem olarak kayıtlara geçmiştir. 12 Eylül sonrasında 650.000 kişi gözüaltına alınmış ve 90 gün kadar ağır işkenceye maruz bırakılmıştır. Cezaevlerinde 299 kişi hayatını kaybetmiş bunlardan 171’inin işkenceden öldüğü belgelenmiştir. 50 kişi idam edilmiş, yüz binlerce kişi fişlenmiştir. 338.000 kişiye pasaport yasağı konulmuştur. Birçok dergi ve gazetenin yüzlerce sayısı toplatılmış, karşıt görüşteki yayın organları kapatılmış, 100.000’den fazla kitap yakılmıştır. Demokratik toplu gösteri yapma hakkı, karşıt görüşlü siyasi partilerin siyaset yapma hakkı sürekli olarak engellenmiştir. 937 film yasaklanmış, resmi söylemler

dışında haber yapan televizyon kanallarının ekranları günlerce karartılmıştır. İnsan Hakları Derneği üyeleri gözaltına alınıp işkence edilmiştir. 23.667 sivil toplum örgütü kapatılmış, 1980-1995 yılları arasında 108 kişi şüpheli bir şekilde ortadan kaybolmuş, 1991-1996 yılları arasında 1000'in üzerinde faili meçhul cinayet yaşanmıştır. Cezaevleri işkence evlerine dönüştürülmüştür (Yılmaz, vd, 2014: 11).

1990 yıllara gelindiğinde mevcut kuşağını tanımlamak için “Tiki” kavramı ortaya atılmıştır. Tikilerin başlıca özelliği dış görünüşe her şeyden çok önem veren, marka giyinmeye önem vermeleridir. Bu dönemde gençlik sürekli bir tüketim halinde olmuş hatta tüketim toplumunun kölesi haline gelmişlerdir. 2000’li yıllar “Milenyum Kuşağı” olarak adlandırılmaktadır. Bu yıllarda gençlerin istekleri, idealleri, yaşam tarzları, alışkanlıkları, bireysel ve toplumsal değerleri küreselleşmiştir. Bu yıllarda temel değer tüketim olmuştur (SEKAM: 22-25).

Gençlik hareketlerinin tarihine bakıldığında 1980 sonrasında günümüze doğru yaşanan tutum değişiminde darbenin etkisinin yüksek olduğu görülmektedir. Siyasetle ilgilenen gençlerin sonu kötü bitmiş, gelecek kuşaklara ibret niteliğinde olmuştur. Gençlerin bu değişiminde elbette değişen yaşam koşulları, teknolojinin gelişimi ve kitle iletişim araçlarının etkisi olmuş, geçen zamanla paralel olarak kuşaklar kendi özelliklerine bürünmüştür. Ancak okullarda siyasetin yasaklanması ve gelecek kuşakları etkileyen yaptırımlar yapılması gençlerin siyasete olan ilgi ve katılımları konusunda etkili olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASI BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, çalışmanın nitel uygulama şeklinde gerçekleşen saha sürecinde elde edilen bulgular, analitik bir biçimde çözümlenmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Gençliğin siyasal katılımına ilişkin Konya kent merkezinde yapılan görüşmeler ışığında bir değerlendirmeye ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ HAKKINDA

Gençlik her ülkenin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Gençlik içinde doğup büyüdüğü toplumsal yapıyı ve bu yapıya ilişkin temel özellikleri toplumsallaşma süreciyle birlikte kazanıp zenginleştirecek, koruyarak yarınlara aktaracak bir güçtür.

Dönemin siyasi durumuna göre şekillenen gençliğin siyasete katılımı cumhuriyetten bu zamana kadar farklı özellikler göstermiştir. 1923 yılında yenilikçi modernleşmeci gençlik varken sonrasında sırasıyla demokrasiden yana gençlik, devrimci gençlik, politize gençlik, tüketici gençlik, global yönelimli gençlik ve günümüz popülist gençlik olarak evrimleşmiştir. Özellikle 1960'ların ikinci yarısından itibaren tüm dünyada etkinlikleriyle ses getirmiştir. Gençlerin siyasetle ilgisi geçmişten günümüze var olmuş, farklı kimliklere bürünmüştür.

1980 darbesinden sonra gençlik hareketleri ve gençliğin siyasete katılımı bir daha eski boyutunu kazanamamıştır. Hiç katılım olmamış demek doğru değildir gençler oy vermiş, gençlik kollarına üye olmuş, yürüyüşler yapmış, eylemler yapmışlardır ancak bu eylemler eskisi gibi kararlı, devamlı ve ideoloji boyutunda olmamıştır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte 1980 darbesinden sonra tüm siyasete ve eylemlere bulaşmış olan gençlerin öldürülüp, işkencelere maruz bırakılmasının etkisi büyük olmuştur.

Bu tez çalışması, değerlendirmelerini yapmak üzere nitel yöntemle gerçekleştirilmiş bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Siyaset kurumu ve siyaset olgusu fenomenolojik bir araştırma çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çerçevede Konya ili kent merkezindeki üç ilçeden amaçlı tabakasal örneklem tekniği ile belirlenmiş 24 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir. Belirlenen örneklem tekniğine bağlı olarak aralarında çeşitli sosyoekonomik kültürel farklar olduğu düşünülen üç ilçeden (Selçuklu, Karatay ve Meram) sekizer katılımcı olacak şekilde örneklem düzenlenmiştir. Bu üç ilçe, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın hazırladığı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) kapsamında yapılan ilçe sıralamasında yukarıdaki sıraya göre 21.,

82. ve 124. sırayı almışlardır (İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2022: 70-71). Belirlenen örneklem tekniğine bağlı olarak aralarında çeşitli sosyoekonomik kültürel farklar olduğu düşünülen üç ilçeden Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinden sekizer katılımcı olacak şekilde örneklem düzenlenmiştir. Yine kadın ve erkek katılımcı sayısı da eşit tutulmuştur. Yine örneklem tekniğinin bir gereği olarak ve örnekleme belirlemek amacıyla Konya'nın sosyo-ekonomik kültürel havası içinde doğmuş ve büyümüş 18-25 yaş aralığındaki üniversite gençliğine odaklanılmıştır. Gençlik kategorisinde üniversite gençliğinin tercih edilmesinde, üniversite gençlerin siyasete ilişkin daha fazla yorumlamada ve değerlendirmede bulunabileceklerine yönelik öngörü de etkili olmuş, böylelikle örnekleme belirlemede amaçlılık sağlanmıştır. Sahada araştırma gerçekleştirilirken, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmak ve ses kayıtları almak suretiyle derinlemesine görüşme sağlanmıştır. Elde edilen veriler ve bulgular kodlama ve temalar üretilmek suretiyle işlenmiş içerik analizi tekniği ile yorumlanmıştır. Yorum ve değerlendirmelere görüşmeler esnasında yapılan gözlemlerde dahil edilmiştir. Bu sayede gençliğin siyasal katılımına, siyasal tutumuna, demokratik ve siyasal temayüllerine ilişkin Konya özelinde bir grup üniversite öğrencisi katılımcı aracılığıyla, yorumlama ve çözümlemeye ulaşılmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın bulguları, önceki benzer çalışmalarla uyumlu olduğunu göstermektedir. Örneğin, SEKAM (Sosyal Ekonomik Kültürel Araştırma Merkezi) tarafından yapılan bir araştırma da benzer yaş grubundaki gençler arasında siyasal tutumlara ilişkin benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Hem bu çalışma hem de kendi araştırmamızda, gençlerin siyasete karşı mesafeli olduğu, katılım ve ilgi düzeylerinin düşük tespit edilmiştir. Siyaset kavramı denildiğinde gençlerin aklına gelen olumsuz kavramlar, gençlerin sorunları ve siyasetten beklentilerinin de benzer olduğu tespit edilmiştir. Bu benzerlikler, farklı örneklem ve araştırma yöntemleri kullanılmış olmasına rağmen, araştırmaların sonuçlarının birbirini desteklediğini göstermektedir. Bu tutarlılık, araştırmamızın güvenilirliğini ve sonuçların genel bir geçerliliğini desteklemektedir. Bununla beraber araştırmanın tek bir ilde küçük bir gruba yapılmış olması genellemeyi zorlaştırmaktadır bu yüzden dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Gençlerin siyasal tutumlarını inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak gençlerin siyasal tutumları değişkenlik gösterebileceği için bu konunun sürekli tekrarlanması ve farklı örneklem gruplarında incelenmesi önemlidir. Bu nedenle, benzer çalışmaların sürekli tekrarlanması, gençlerin siyasal tutumlarındaki değişkenliklerin daha

kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olabilir. Tekrarlanan çalışmalar gençlerin farklı demografik özellikleri, yaşam deneyimleri gibi değişkenleri dikkate alarak daha genel geçer sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir. Gençlerin siyasal tutumlarına dair yapılan araştırmalar daha kapsamlı politika önerileri geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

2. BULGULAR

2.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR

Bu başlık altında katılımcılara ait yaş, cinsiyet, okuduğu bölüm, doğum yeri, medeni durum, ailenin geliri ve ailenin kaç kişiden oluştuğuna dair bulgular sunulacaktır. Ayrıca her katılımcı için ayrı ayrı kodlama yapılmıştır. Selçuklu ilçesinde ikamet eden katılımcılar “S”, Karatay ilçesinde ikamet eden katılımcılar “K” ve Meram ilçesinde ikamet eden katılımcılar için ise “M” şeklinde kodlanmıştır. Aynı zamanda katılımcıların doğum yerleri köy, kasaba ve kent olarak üç farklı kategoride tanımlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı No	Yaş	Cinsiyet	Doğum Yeri	Bölüm	Medeni Durum	Aile Üye Sayısı	Aile Gelir Durumu
S1	25	Kadın	Kasaba	Sağlık Yönetimi	Bekar	5	15.000
S2	18	Erkek	Kent	PDR	Bekar	4	12.000
S3	19	Kadın	Kasaba	Hukuk	Bekar	4	20.000-25.000
S4	21	Erkek	Kasaba	Muhasebe	Bekar	5	10.000-15.000
S5	24	Kadın	Kent	Psikoloji	Bekar	4	23.000
S6	20	Kadın	Kent	Matematik	Bekar	5	7.000
S7	18	Erkek	Kent	Hukuk	Bekar	4	15.000
S8	20	Kadın	Kent	Resim	Bekar	3	13.500
K1	21	Kadın	Kent	Sağlık Yönetimi	Bekar	7	15.000
K2	23	Erkek	Kent	Veterinerlik	Bekar	5	6.000
K3	20	Kadın	Kent	Paramedik	Bekar	7	10.000
K4	18	Kadın	Kent	Paramedik	Bekar	6	7.000
K5	20	Erkek	Kent	İlk ve Acil Yardım	Bekar	4	5.000
K6	18	Kadın	Kent	Fen Bilimleri Öğretmenliği	Bekar	4	9.000
K7	22	Erkek	Kent	Makine	Bekar	4	20.000

Tablo 1 (Devam). Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı No	Yaş	Cinsiyet	Doğum Yeri	Bölüm	Medeni Durum	Aile Üye Sayısı	Aile Gelir Durumu
K8	21	Erkek	Kent	İşletme	Bekar	5	20.000
M1	20	Kadın	Kent	İç Mimarlık	Bekar	5	4.000
M2	19	Kadın	Köy	Hukuk	Bekar	8	25.000
M3	23	Erkek	Kent	Fen Bilimleri Öğretmenliği	Bekar	4	9.000
M4	19	Kadın	Kent	İlahiyat	Bekar	4	Asgari
M5	20	Kadın	Kent	Finans ve Bankacılık	Bekar	5	15.000
M6	20	Erkek	Kent	Dış Ticaret	Bekar	6	25.000
M7	20	Erkek	Kent	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Bekar	5	Asgari
M8	21	Erkek	Kent	Fen Bilimleri Öğretmenliği	Bekar	5	10.000

Görüşme yapılan katılımcılar yaşları 18-25 yaşları arasındaki kadın ve erkek üniversite öğrencilerini kapsamaktadır. Katılımcılardan sadece M2 köyde doğmuştur. Katılımcıların aile gelir durumunun 6.000-25.000 arasında olduğunu görmekteyiz. Saha araştırması esnasında katılımcılara 21 sorulmuştur. Bu sorular:

1. Sizce siyaset nedir? Siyaset kavramından ne anlıyorsunuz?
2. İdeal bir yönetim ve siyasal işleyiş sizce nasıl olmalıdır?
3. Gençlerin siyasete olan ilgilerinin temelinde yeterli bilgi ve bilinç var mıdır?
4. Gençliğin giderek apolitikleştiği yönündeki görüşleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Herhangi bir partiye üyeliğiniz bulunuyor mu? Aktif bir göreviniz var mı?
6. Seçim zamanlarında çevrenizdeki kişilerin siyasal tercihlerini etkilemeye çalışır mısınız?
7. Siyasal tercihlerinizi nelere göre belirlersiniz?
8. Siyasal etkinliklere, faaliyetlere, organizasyonlara, mitinglere vs. katılıyor musunuz?
9. Siyasetle ilginiz, bağlıtınız hangi düzeydedir? Siyasete ne derece ilgi duymaktasınız?
10. Gençlik döneminde aktif siyaset yapmayı düşünüyor musunuz? Gençler aktif siyaset yapmalı mıdır? Siyasete ne katabilirler?
11. Türkiye’de gençliğin siyaset üzerinde etkisi nedir, bunu nasıl yorumlarsınız?

12. Siyasal olaylar hakkında, ülkemizdeki siyasal tarih ve işleyiş hakkında bilgi düzeyiniz nasıldır? Bu alanda araştırma, okuma vs. yapar mısın?

13. Siyasal görüşlerinizi her ortamda açıkça dile getirebiliyor musunuz? Engel hissettiğinizde siyasal görüşlerinizi dile getirmeyi sürdür müsünüz? Bu konuda gençliğin genel durumu sizce nasıl?

14. Aileniz, arkadaşlarınız ve çevreniz ile siyaset üzerine tartışmalar, değerlendirmeler yapar mısınız?

15. Siyasi görüşünüz aileniz ile aynı mı? İtilafa düştüğünüz siyasi konular olur mu?

16. Ülke yönetimine dair hoşnutsuzluklarınız var mı?

17. Ülkemizin temel sorunları nelerdir? Siyasetin bunları çözmekteki gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

18. Ülke gündemini takip ediyor musunuz? Hangi yollardan siyaseti takip ediyorsunuz?

19. Sosyal medyayı kullanıyor musunuz? Sosyal medyanın siyasete etki ettiğini düşünüyor musunuz?

20. Sosyal medyadan siyasi paylaşımlar yaptınız mı? Sosyal medyadaki siyasi paylaşımların etkinliğini, niteliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

21. Ülkemizde siyaset yapmanın zorlukları nelerdir? Özellikle gençlerin siyaset yapmasında ne tür zorluklar olduğunu düşünüyorsunuz?

2.2. SİYASETİN NELİĞİ

Katılımcılara siyasetin ne olduğu ve ideallerindeki yönetim sorulmuş, verilen cevaplar doğrultusunda sınıflandırma yapılmıştır. Katılımcıların cevapları Tablo 2’de incelenmiştir.

Tablo 2. Siyaset ve İdeal Yönetim

Tema	Alt Tema	Katılımcılar
Siyasetin Tanımı	Oyun	S1, K1, K2, K6
	Yalan	S2, K6
	Çıkar	S2, K2, M2, M6
	Anayasa	S3
	Yönetim	S3, S4, S5, S8, K4, M1, M8
	Tartışma	S6, S7, K3, M5
	Savunma Mekanizması	K1

Tablo 2 (Devam). Siyaset ve İdeal Yönetim

Tema	Alt Tema	Katılımcılar
	Bireylerin Görüşü	K4
	İkiyüzlülük	K5
	Politika	K6
	Demokrasi	K7, M2
	Refahın Aracı	K7
	Ülkenin Geleceği	K8
	Toplumu Yönlendirme	M3
	Alışılmış Sistem	M3
	Birini Desteklemek	M4
	Taraftarlık	M4
	İtilaf	M5
	Karanlık ve Kirliliği bir olgu	M7
	Düzen	M8
İdeal Yönetim	Adalet	S1
	Demokrasi	S1, K1, K8, M2, M5, M6, M7
	Vatandaşın Söz Hakkı Olmalı	S2
	Cumhuriyet	S3
	Senato	S4
	Ötekileştirmeyen Bir sistem	S5
İdeal Yönetim	Hukukun Üstünlüğü	S5
	Güçler Ayrılığı	S5
	Liyakat Sistemi	S5
	Vatandaşla Birlikte	S6, K2
	Farklı Fikirliere Saygı	S7
	Çözüm Odaklı	S7, K2
	Anayasal	M8
	Seçkin Zümre ile	S8
	Ayrımcı Olmayan Bir Sistem	K2
	Halkın İhtiyaçlarına duyarlı	K3, M1, M4
	Gençliğin İhtiyaçlarına Duyarlı	M1
	Gençlerle Birlikte	K3
	Adil	K4
	Refah	K4, K7, M6
	Üreten Bir sistem	K4
	Dürüst	K5
	İlkeli	K5

Tablo 2 (Devam). Siyaset ve İdeal Yönetim

Tema	Alt Tema	Katılımcılar
	Eğitim Odaklı	K6
	İnsan Haklarına Bağlı	M3
	Sosyal Devlet Düzeni	M3
İdeal Yönetim	Özgürlükçü	M3
	Referandum	M6
	Güçlü Denetim	M7

2.2.1. Siyasetin Tanımına Yönelik Görüşler

En genel anlamıyla siyaseti yasa koyma, koruma ve düzenleme eylemi olarak tanımlanabilir (Heywood, 2006: 2-3). Katılımcılara “sizce siyaset nedir?” sorusu sorulmuş 7 katılımcı Heywood ’un tanımındaki anlamına benzer anayasa, yönetim gibi cevaplar vermiştir. *“Siyaset deyince daha çok sanırım anayasal bağlamda algılıyorum ben hukuk okuduğum için. 2.sınıf olduğum için gördüğüm anayasa bilgisiyle cevap vereceğim buna. Bir iktidar ve iktidarın altında belki zıt fikirlerde olan bir toplulukla beraber yönetme anlıyorum temelde yani söyleyeceğim şeyler çok asli olacak işte asli iktidar tali iktidar daha çok işte anayasalar üstünden siyasete algılayabiliyorum. İşte siyaset deyince 1982 anayasası ya da Anayasa’nın oluşumu geliyor aklıma çok fazlası gelmiyor açıkçası”* (S3). *“Bence siyaset ülkenin yönetiliş biçimidir. Yani siyaset kavramını düşündüğümde benim aklıma bir tek bu geliyor”* (M1).

İnsanlar hayata bakışları, yaşam tarzları, görüşleri gibi çeşitli yönlerden farklılıkları barındırmaktadır. Bu farklılığın doğal sonucu olarak çatışmalar meydana gelmektedir. Bu çatışmaların çeşitli çözümleri olmakla beraber siyaset sorunların bazılarının çözümünü kapsamaktadır. Toplumda karmaşıklığı önlemek ve düzeni sağlamak için siyasete ihtiyaç vardır. Siyaset farklı görüş ve rekabet halindeki çıkarların uzlaştırıldığı bir çözüm aracıdır. Siyaset tüm fikir ayrılıklarını çözmekten ziyade bu çözüm sürecini ifade etmektedir (Heywood, 2006: 2-3). Andrew Heywood’un siyaset tanımında belirttiği gibi siyasetin doğası gereği çatışma ve tartışma her zaman var olmuştur. Siyaset bu farklılıklardan doğan sorunları çözme aracıdır. 4 katılımcı siyaseti benzer şekilde, tartışma olarak tanımlamıştır. Siyasetin tanımı sorulduğunda gençlerin büyük bir kısmı oyun, çıkarıcılık, tartışma, iki yüzlülük, yalan, kirli işler gibi olumsuz kavramlardan bahsetmişlerdir. *“Yani, çok aşırı bilgim olan bir şey değil ama bence en azından günümüzde o şekilde kullanılıyor; Siyaset bir oyun bence. Çünkü bence birçokları bunu kendi yani aslında bize siyahı beyaz olarak gösterebiliyorlar kendi*

lehlerine nasıl işliyorsa...” (S1). “Siyaset kavramından hiçbir şey anlamıyorum açık söylemek gerekirse yalan dolan geliyor tamamıyla siyaset dediğimiz şey yalanlar üzerine kurulu tamamen o günlüğün şartlarını ve menfaatlerine dayalı bir organizasyon diyeyim yani tam anlamıyla yapayım kendi açılımıyla” (S2). “Bence siyaset bu ülkede cep doldurma aracıdır. Yandaşlara rantçılara imkanlar sağlayıp yoksul kesimi daha da köleleştirmek için kullanılan bir şeydir siyaset insanları aza tamah ettirmek içindir. (M6)” Bence devlet yönetimi altındaki insanların birbiriyle bazı konularda fikir paylaşması ya da zıtlaşması tartışması benim için siyaset bu” (K3). “Bence siyaset ya siyaset çok karanlık ve kirlili bir şey bence. Yani siyasetin temiz olmadığını düşünüyorum”(M7).

Çalışmanın teori kısmında SEKAM ve TUIK araştırmaları incelenmiş olup bu araştırmalara göre gençlere göre siyaset, olumsuz kavramlar çağrıştırmaktadır. Katılımcıların cevapları incelendiğinde bu araştırma verilerini desteklediği görülmektedir. Katılımcıların çoğunun siyaset hakkında olumsuz düşünmesi siyasal tutum ve katılımı olumsuz yönde etkilemektedir. Siyasetin yalan, iki yüzlülük olduğunu düşünen bir genç umutsuzluğa kapılabilir ve siyasal katılımdan kaçınabilir. Gençlerin aktif katılımı için öncelikle siyasete bakış açılarını değiştirmek, güvenilir bir siyasal ortam yaratmak gerekmektedir.

2.2.2. İdeal Yönetime İlişkin Görüşler

Katılımcılara “sizce ideal yönetim nasıl olmalıdır?” sorusu sorulmuş katılımcıların çoğu Demokrasi cevabını vermiştir. “Bence demokrasi ile olmalıdır. Herkesin sözünü dinleyerek herkesin fikirlerine düşüncelerine önem vererek olmalıdır diye düşünüyorum” (K8). “Hayallerimizdekini söyleyelim. Adil olmalı, demokrat olmalı, eşitlik olmalı, özgürlük olmalı, insan hakları önemsenmeli, ifade özgürlüğüne sahip olmamız gerektiğine inanıyorum” (S1). Katılımcıların demokrasiden sonra verdiği cevaplarda halkın ihtiyaçlarına duyarlı ve refahın yüksek olduğu bir yönetim istedikleri görülmektedir. Gençlerin genel olarak bireysel değil toplumun iyiliğini göz önünde bulundurdıkları gözlemlenmiştir. “Bence ideal yönetim öncelikle halkın ihtiyaçları doğrultusunda ilerlemeli. Ardından kesinlikle gençlere yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum bilmiyorum belki de genç olduğum için öyle düşünüyorum. Yani halkın ihtiyaçları göz önünde bulundurmalı” (K3). “Halkın istek arzusuna göre olmalı sonra şimdi herkes kendi çıkarları doğrultusunda hareket ediyor ama bence halkın arzusu daha çok önemli yani halkın arzusuna göre olmalı” (M4).

2.3. KATILIMCILARIN TOPLUMSAL BİR KATEGORİ OLARAK GENÇLİĞİN SİYASAL İLGİSİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

İkinci başlık altında gençlerin siyasal bilgi ve bilinç düzeylerini görmek, siyasetle ilişkilerini ölçmek amaçlanmıştır. Katılımcılara bireysel ilgi ve katılımlarının yanında genel olarak gençlerin siyasete ilgisi, etkisi ve katılımı sorulmuş, verilen cevaplar sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3'te incelenmiştir.

Tablo 3. Gençlerin Siyasal İlgilerine Yönelik Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Siyasal Bilgi ve Bilinç	Yeterli	S6, S7, K3, K6, M2, M5
	Yetersiz	S1, S2, S3, S4, S5, S8, K1, K7, K8, M1, M3, M4, M6, M7, M8
	Veri yok	K2, K4, K5
Apolitikleşme	Apolitik	S1, S2, S6, S7, K6, K7, K8, M1, M4, M5, M6, M8
	Apolitik Değil	S4, S8, K1, K2, K3, K4, K5, M2, M3, M7
	Yoğun Apolitik	S3
	Kısmi Apolitik	S5
Aktif Siyasal Katılım	Bireysel Katılım Zayıf, Gençliğin Katılımı Gerekli	S1, S2, S3, S4, S5, S6, K1, K2, K3, K4, K5, M1, M2, M3, M4, M7, M8
	Katılım Eğilimi, Gençliğin Katılımı Gerekli	S7, K8, M6
	Bireysel Katılım Zayıf, Üniversite Gençliğinin Katılımı Gerekli	S8
Aktif Siyasal Katılım	Bireysel Katılım Zayıf, Yetişkinlerin Katılımı Gerekli	K6, K7, M5
Türk Gençliğinin Siyaset Üzerindeki Etkisi	Etkili	S8, K4, K5, K7
	Etkisiz	K2, K6
	Yüksek Düzeyde Etki	S5, K1, K3, M5, M6
	Düşük Düzeyde Etki	S1, S2, S3, S4, S6, S7, K8, M1, M2, M3, M4, M7, M8

2.3.1. Siyasal Bilgi ve Bilinç Düzeyi

Gençlerin siyasal bilgi ve bilinç konusunda yeterli olup olmadığı sorusuna çoğunluk yetersiz bilgi ve bilinç cevabını vermiştir. “Hayır bunun olmadığını düşünüyorum çünkü gençler toplumsal olarak birbirlerinden etkilenecek karar veriyorlar hani araştırıp düşünmediklerini düşünüyorum” (K8). “Yani yeterli bilgi ve bilinç olduğunu düşünmüyorum ama kendini siyasete hani siyaseti öğrenmek bir siyasete atmak zorunda hissediyorlarmış gibi düşünüyorum biraz da kendimden empati olarak

söylüyorum bunları. Ya bir şeyi düzeltmek için bir çaba sarf ediyor ama yeterli bilgi ve bilinç düzeyinde olduğunu düşünmüyorum” (M7). Bunun da çok olmadığını düşünüyorum ben çünkü bir biz de şu çok daha yaygın bir şey bizde fikir sahibi çok kolay oluyor insanların bilgisi olmadan fikir sahibi olabiliyor yani insanlar o yüzden de siyasetin de biraz bu şekilde gittiğini düşünüyorum. Yani daha böyle bir futbol takımını destekler gibi daha holigan bir şekilde ilerlediğini ve insanların da buna inandığını düşünüyorum açıkçası. Yani nasıl olabilir bu daha ne söyleyebilirim yani insanlar belki şöyle düşünüyor olabilirler hem geleceklerini garanti altına almak için bile bir siyasi partiye daha yakın duruyor olabilirler böyle düşünüyorum yani” (S5).

2.3.2. Gençlik ve Apolitikleşme

Gençlerin apolitikleştiği konusundaki görüşleri nasıl değerlendiriyorsunuz sorusuna gençlerin çoğu doğru bulduklarını yani apolitikleşmenin var olduğunu söylemişlerdir. Apolitikleşme var cevabı çoğunlukta olmasına karşın bu üstünlük çok az bir farkla oluşmuştur. Gençlerin hemen hemen ikiye ayrıldığını, apolitikleşmenin olmadığını düşünenlerin sayısının da fazla olduğu düşünüldüğünde gençlerin bu konuda kafalarının karışık olduğunu ve bir fikir ayrılığı olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcılardan M1 ve K8 Apolitikleşmenin var olduğunu şu şekilde ifade etmişlerdir; “yani ya bence bütün gençlik olarak şu anki yönetilmiş biçiminden hepimiz sıkıldığımız için biraz da aslında siyasetten soğuma olduğunu düşünüyorum yani en azından kendim için bir genç olarak bunu bu şekilde değerlendiriyorum” (M1). “Evet ben de öyle düşünüyorum buna geçmiş yıllardaki siyasetle şu anki siyaseti gözlemleyerek eskiden daha çok bir partizanlık olduğunu şu an olmadığını görüyorum” (K8).

Buna karşılık gençlerin büyük bir kısmı apolitikleşmenin olmadığını gençlerin istemeseler de ülkenin durumundan dolayı siyasetle ilgili olmak zorunda olduğunu söylemişlerdir. “Tam tersi olarak düşünüyorum bence giderek siyasetle ilgilenmeye başlıyorlar ben bu şekilde düşünüyorum. Çünkü şu anda gençlerin diğer şeyleri yapabilmek için imkanları yok ve mesela ekonomi kötü mesela basitinden ve bunu düzeltmeleri gerekiyor ki bir şeyler yapabilsinler eğlenebilsinler gezebilsinler, bir yerleri göre bilsinler ve okuyan bilsinler ama bunu düzeltmek için de siyasetle ilgilenmeleri gerekiyor çünkü devletin yönetimiyle ilgili bir problem var. Ve orta yaşlı ve yaşlılar bununla çok fazla ilgilenmediği için gençlere çok fazla iş düşüyor burada ve o yüzden daha fazla ilgilenmeye başladılar diye düşünüyorum. Yani şu an 15 yaşındaki çocuklar

bile siyasetle ilgileniyor ama bence onların siyasetle ilgilenmemesi lazım bu kadar fazla” (S8).

Apolitikleşme yok diyen katılımcıların gençlerin siyasete olan ilgileri hakkındaki değerlendirmelerine baktığımızda aktif katılımı değil siyaseti takip etme ya da konuşma gibi dolaylı katılımları kastettiğini görmekteyiz. 2.bölümde anlatılan gençlerin siyasi tarihine bakıldığında gençlerin doğrudan siyasetin içinde olduğu 1960’lı yıllardan günümüze apolitikleşmiş olduğu görüşünün daha çok aktif siyaseti kapsadığını görmekteyiz.

Apolitikleşme konusunda diğer bir görüş ise bilinçli suskunluk olduğu yönündedir. 2.bölümde ülkenin sağ-sol olarak ikiye ayrıldığı, gençlerin sokaklara döküldüğü yıllar anlatılmıştır. Bu dönem gençlerin politik olarak adlandırıldığı dönemdir. Bazı katılımcılar bu dönemle kıyaslandıklarında takım tutar gibi kutuplaşmadıkları ve kavga etmedikleri için siyasetten uzaklaşmış göründüklerini söylemiştir. *“Bence siyasete ilgisiz değiliz sadece tarafsız olduğumuz için siyasete ilgisizmişiz gibi gözükmüyoruz. Yani bir takım tutar gibi parti tutamadığımız için atıyorum a partisi ya da b partisi doğru ve yanlışlarını eleştiri hep ona göre yön bulmaya çalıştığımız için insanlar bize siyasete ilgisiz olarak tanımlıyor ama öyle bir şey yok bence yani apolitikleşmiyoruz bence” (M2).*

2.3.3. Gençlik ve Siyasal Katılım

Katılımcılara “Aktif siyaset yapıyor musunuz?” “Sizce gençler Aktif siyaset yapmalı mıdır?” soruları sorulmuş, verilen cevaplara bakıldığında gençlerin büyük bir kısmının bireysel katılım sağlamadığı ve gelecekte de katılım sağlamayı düşünmediği gözlemlenmiştir. Gençler bireysel olarak katılıma olumsuz baksalar da gençlerin büyük bir kısmı gençlerin siyaset yapması gerektiğini söylemiştir. Bireysel katılım sağlamam ama gençler katılım sağlamalı cevaplarını veren katılımcılardan bazılarının cevapları şu şekildedir; *“Hiçbir şekilde düşünmüyorum çünkü Türkiye’de siyaset demek tamamen para aklamayla ilgili bir şey olarak görüyorum. Yani siyasete atılan kişi de sadece bulunduğu partiden kendisine bir fayda sağlayacağı için giriyor. Hiçbiri, hiçbirinin bir idealist idealinin olduğunu düşünmüyorum hepsinin tek amacının kendisine bir para akışının sağlanmasını istediğinden ya da bir unvan gelmesi istediğinden kaynaklı olduğunu düşündüğümde dolayı siyaset gibi bir sıkıntılı bir yere gitmeyi düşünmüyorum” (S4).* Aynı katılımcıya gençler aktif siyaset yapmalı mıdır diye sorulduğunda yapmalıdır cevabını vermiştir. *“Hayır. Keşke değiştirebileceğimiz şeyler olduğunu düşünüyorum ama bunun için yeterli vasıflara sahip olduğumu düşünmüyorum*

yani bu konuda üstesinden gelebileceğimi düşünmediğim için aslında” (S1). Aktif katılım sağlamam diyen katılımcılar bireysel olarak siyasetten uzak durmak isteseler de gençlerin katılmaları gerektiğini söylemişlerdir. Gençlerin daha açık fikirli, küresel sorunlara daha hassas ve duyarlı olduğunu düşünmeleri gençlerin yaşlıları hakkında umut dolu olduğunu göstermektedir.

Gençlerin bu konuda verdiği diğer bir cevap aktif siyaset yapmayı düşünüyorum gençler de yapmalıdır olmuştur. *“Düşünebilirim ama pek bu konuda umutlu olduğum çok ciddiye alındığını alınacağını düşündüğüm söylenemez”* (S7). Aynı katılımcı gençler siyaset yapmalı mı sorusuna yapmalı cevabını vermiştir. *“Kesinlikle yapmalı ve ne kadar erken başlarsa o kadar iyi olduğunu düşünüyorum çünkü gençler tecrübe konusunda biraz diğer kişilere nazaran tecrübesizler onlara yetişmek adına erken başlamaları daha iyi olabilir diye düşünüyorum”* (S7). Bu konuda katılımcılardan bazıları siyasete katılım sağlamadıklarını ve gençlerinde sağlamamaları gerektiğini söylemişlerdir. Gençlerden ziyade yetişkinlerin katılım sağlaması gerektiğini söylemişlerdir. *“O topa hiç girmek istemiyorum açıkçası çünkü siyasetçiler yani nasıl söyleyeyim hani benim yapabileceğimi düşündüğüm bir şey değil var oluşçuluktan gelen bir şey hani nasıl söyleyim bu insanın aslında siyasetçinin çok çok zeki olması gerekiyor ne bileyim hani hitabet yeteneğinin çok iyi olması gerekiyor onun haricinde başka çok çok daha iyi örnek olması lazım bi kere lider olmak lider vasfı olması lazım bunlar bende var mıdır yok mudur tartışılır ona bir şey diyemem ama ben bir de hani cesaret en önemlisi ben bu cesarete girmek istemiyorum hani çünkü bir katkısı olmayacak ya da bir sonuç alamayacağımı biliyorum”* (K6). Aynı katılımcı gençler aktif siyaset yapmalı mıdır? sorusuna yetişkinler yapmalıdır cevabını vermiştir. *“Yani bence bunun için yaşı daha olgunlaşmış bireyleri tercih edilir yani yaşı bence en az 25 30 yaşına gelmiş bir insanın siyaset yapmasından yanayım 18 yaşında daha liseden yeni çıkmış bir insanın siyaset yapması aslında taraftar değilim açıkçası”* (K6).

2.3.4. Gençlerin Siyaset Üzerindeki Etkisi

Türk gençliğinin siyaset üzerindeki etkisi nedir bunu nasıl yorumlarsınız? Sorusuna katılımcıların çoğunluğu düşük düzeyde etki cevabını vermiştir. *“Bence %10 bile değil çünkü küçüklüğümüzden beri işte siz siyasetten ne anlarsınız diyerek büyütüldüğümüz için yani gençlerin siyasetten uzak tutmaya çalışıyorlar bence ama bence siyasete öğrenmeliyiz ve bilmeliyiz çünkü sonuçta oy kullanacağız ve oy kullanmamız için atıyorum x kişisine neden oy vermeliyim ya da bir siyasi lideri*

seçebilmem için kriterler nelerdir diye soruları oluşturmalyız. Gençlerin siyaset üzerine bir etkisi yok kendimize bu soruları sorup öğrenmedikten sonra bir etkisi olacağını düşünmüyorum ama olmalı yani” (M2). “Şu an pek bir etkisi olduğunu düşünmüyorum yani çok az sayıları çok az ve ister istemez çoğunluk yaşı olduğu için en azından orta yaş deyim artık yaşlı kategorisi çok ileri bir yaşa gitti ama orta yaş olduğu için çoğu meclisteki insan kararlar onların görüşü çerçevesinde çıkıyor çünkü bizim isteklerimiz bizim ihtiyaçlarımız onlara yabancı. Biz onlara biraz yabancıyız özellikle Z kuşağı çok çok yabancı kalıyoruz. O yüzden çok aktif olduklarını düşünmüyorum gençlerin. Ama eğer siyaseti meclis dışında da düşünmem gerekirse evet fikir bildiren ve fikirleriyle işte kamuoyu oluşturan gençler çok fazla ve bunlar çok gençler yapıyor çünkü sosyal medyayı kullanmayı bilen biziz ama açıkçası çok da bir etkisi olduğunu düşünmüyorum” (S3). “Hiçbir şey söylemezsem rakamlar sayılar doğruyu söylüyor yanlış bilmiyorsam 18-25 yaş arasında çok az sayıda milletvekili var mesela bizim ülkemizde gerçekten çok da bir etkisi yok yine toplumsal olayların ittirebildiği kadar gençlerin etkisi Türkiye’de. Yani mesela bir yerde atıyorum sokak köpeği mesela katlediliyor. Özellikle atıyorum genç kesim tepki gösteriyor tepki gösteriyor bunu yapan ceza alıyor ama devamında ne ona caydırıcı bir ceza veriliyor ne de gençlerin gönlü alınıyor yani anlık yani anlık gençlerin Öfkesini bastırıyorlar sonra aynı düzen tekrar devam ediyor” (S2).

Karşıt görüşte olan katılımcılar ise gençlerin siyasetin üzerindeki etkisinin yüksek düzeyde olduğunu söylemişlerdir. Yüksek düzeyde etki cevabını veren katılımcıların cevaplarına bakıldığında çoğu bu etkinin sosyal medya aracılığıyla olduğunu söylemiştir. “Gençliğin siyaset üzerindeki etkisi bence şu anda büyük çünkü sosyal medya aracılığıyla artık olaylara durumlara işte ülkenin durumuna karşı tepkilerinin olduğunu görüyorum ben özellikle Twitter’da sosyal medyada hani bir olay karşısında tepki gösterebiliyorlar ve bunun üzerine sağlıklı olsun başka konuda olsun devlet harekete geçebiliyor gençler sayesinde bence” (K1). “Son 2 senedir gençliğin siyaset üzerindeki etkisi çok fazla sosyal medyadan adalet sağlıyorlar birçok konuda” (M6).

Verilen cevaplara bakıldığında gençlerin siyasette aktif yer almaktan kaçındıkları görülmektedir. Bunun en büyük sebebi fikirlerinin dikkate alınmadığını düşünmeleridir. Demokratik bir yönetim olmasına rağmen gençler fikir özgürlüğü olduğunu düşünmemekte ve açıkça konuşamamaktadır. Siyaset üzerinde söz sahibi olmamaları, katılım sağlamaları durumunda değişen bir şeyin olmaması gibi durumlar sebebiyle aktif katılımdan uzak durdukları görülmektedir. Herhangi bir siyasi partiye

ilgi duyan katılımcıların gelecek kaygısı sebebiyle parti üyeliği gibi katılımlardan uzaklaştığı görülmektedir. Burada daha önce anlatılmış olan katılım bunalımı³ kavramının yer aldığını görmekteyiz. Katılımın önünde fiili bir engel olmasa bile korku, endişe, umutsuzluk gibi duygular sebebiyle gençlerin katılma bunalımı yaşadıkları ve siyasetten uzaklaştıkları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların cevapları incelendiğinde siyasete katılmak istememeleri ancak akranlarının katılmasını istemeleri dikkat çekicidir. Katılımcılar bir şeylerin değişmesini istemekte ve bunu başarabilecek olanın gençler olduğunu farkındadır. Bireysel olarak katılımdan uzak durmalarının sebepleri incelendiğinde kendilerini yetersiz görmeleri, bir şeyleri değiştirebileceğine dair umudu olmaması, dikkate alınmayacağını düşünmeleri olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların çoğunun aile içinde siyaset konuşmaktan çekindiği, bastırıldığı göz önünde bulundurulduğunda siyasete katılmaktan çekinmeleri şaşırtıcı değildir. Gençlerin aktif katılımı için öncelikle siyasette söz sahibi olmaları ve dikkate alınmaları gerekmektedir. Böylece bir şeyleri değiştirebileceklerine olan inancı geri kazanabilirler ve siyasal ilgi düzeylerinde artış olabilir.

2.4. GENÇLERİN SİYASAL KATILIM DURUMU

Bu bölümde gençlerin siyasete ilgisi ve siyasete aktif katılım dereceleri incelenmiştir. İlgi ve katılımlarını anlamaya yönelik soruların yanında, siyasal ilgi ve katılımlarını nelere göre belirledikleri sorulmuş, siyasal tercihlerini belirleyen etmenler ele alınmıştır. Aynı zamanda gençlerin aile ve çevresinin, gençlerin siyasal tercihleri üzerindeki etkisini anlamak ve siyasal çevre ortamını anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular analiz edilip aşağıdaki tabloda incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4'te incelenmiştir.

Tablo 4. Gençlerin Siyasal Katılımı ile İlgili Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Siyasete İlgi Düzeyi	Düşük Düzey Siyasal İlgi	S5, S7, S8, K3, K4, K6, K7, M1, M4, M8
	Orta Düzey Siyasal İlgi	S1, S6, K1, M3, M5, M7
	Yüksek Düzey Siyasal İlgi	S4, K5, K8, M2, M6
	Düşük-Orta Düzey Siyasal İlgi	S3,
	Orta-Yüksek Düzey Siyasal İlgi	S2, K2,

³ Bkz: s. 28

Tablo 4 (Devam). Gençlerin Siyasal Katılımı ile İlgili Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Siyasal Tercihleri Belirleyen Etmenler	Demokrat	S1
	Özgürlükçü	S1
	Güvenilir	S1
Siyasal Tercihler Belirleyen Etmenler	Aile	S2
	Tecrübe	S2
	Bireysel İhtiyaçlar	S3, K3
	Ülke Düzeni ve Refahı Odaklı	S3, S4, S6, K1, K3, K4, K5, K7, M1, M2, M5, M7 M8
	Yenilikçilik Düzeyi	S4
	Hukukun Üstünlüğü	S5
Siyasal Tercihleri Belirleyen Etmenler	Atatürk İlke ve İnkılapları	S5
	İnsan Hak ve Özgürlüklerine Verilen Saygı Doğrultusunda	S5
	Gençlik Sorunları Odaklı	S6, M1, M7
	Vaatler Doğrultusunda	S7, S8
	Realist Fikirler Doğrultusunda	S7
	Laiklik İlkesi Doğrultusunda	S8,
	Arkadaşlarımla Etkisi	S8
	Ülke Gündemi	K2
	Dış İlişkiler	K2
	Milliyetçilik İlkesi	K2, K5
	Eğitim Odaklı	K6
Siyasal Tercihleri Belirleyen Etmenler	Yaşam Tarzı ve Dünya Görüşü	K8
	Parti Lideri Odaklı	M3
	Parti Faaliyetleri Doğrultusunda	M3, M4, M6
	İdeoloji Odaklı	M4, M6
Siyasal Görüş Aileyle Aynı mı	Aynı Siyasal Görüş	K7, K8, M3, M6, M8
	Farklı Siyasal Görüş	S2, S4, S5, S6, S7, S8, K1, K2, K3, K4, K6, M1 M2, M4, M5, M7

Tablo 4 (Devam). Gençlerin Siyasal Katılımı ile İlgili Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
	Sürekli Değişim Nedeniyle Zayı Mütabakat	S1
	Ailede Siyasal Mütabakat Yokluğu	S3
	Bireysel Görüş Yokluğu	K5
Seçim etkileme	Hayır	S3, S5, S6, S7, S8, K2, K3, K6, K7, K8, M1 M3, M4, M5, M8
	Fikirlerimi Paylaşarak	S1, K1, K4
	Tercih Ettikleri Partiyi Eleştirerek	S4, K5, M2, M6
	Benimsediğim Partiyi Savunarak	M6
	Sosyal Medyada Fikir Paylaşarak	M7
	Problemlili Durumları Anlatarak	S2
Çevreyle Tartışılan Değerlendirilen Konular	Ekonomi	S1, S3, S4, S6, S8, K1, K5, M2, M6, M7
	Siyasal Gündem	S1, S2, S3, S5, S7, S8, K2, K4, M3, M5, M6, M8
	Sığınmacılık	S2, K1
	Önceki Siyasal Performans	S6, K2
	Eğitim	S8
	Parti Çatışmaları	K3, K5
	Fikri Tartışma	K3
	Başörtü Sorunu	K5
	Apolitik İletişim	K6, M1, M4
	Kalkınma	K7
	Karşıt Görüşlerin Değerlendirilmesi	K8
	Problemlili Siyasal İşleyiş	M2
	Adalet	M2
	Hayvan Hakları	M2
	Seçimler ve Oy Kullanma Üzerine	M3
	Gençlik Sorunları	M7

Tablo 4 (Devam). Gençlerin Siyasal Katılımı ile İlgili Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Aktif Üyelik	Üyelik Var	K8, M6
	Üyelik Yok	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, M1, M2, M3, M4, M5, M7, M8
Siyasal Etkinlikler Katılım	Katılım Var	K8, M6
	Katılım Yok	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, K1, K2, K3, K4, K5 K6, M1, M3, M4, M5, M7, M8
	Geçmişte Katılım Var	K7, M2
Siyasa Görüş dile Getirebilme	Evet	S1, S2, S4, K2, K7, K8, M1, M6
	Hayır	S3, S5, S6, S7, S8, K1, K3, K4, K5, K6, M2, M3 M4, M5, M7, M8

Genel olarak vatandaşların devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemlerine siyasal katılım denmektedir. Bu katılım mahalle veya köyler gibi küçük yerlerdeki yönetimleri kapsayabileceği gibi devlet yönetimlerini de kapsayabilmektedir. Seçimler katılma olgusunun yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır (Kışlalı,1991:243-244) Siyasal katılım denildiğinde akla oy vermek gelir. Oy vermek bir siyasal katılım şekli olmakla beraber siyasal katılım bununla sınırlı değildir alanı daha geniştir. Katılma basit bir merak olabileceği gibi aktif siyasal eylemlere katılma gibi yoğun eylemleri de kapsayabilir. (Kapani, 2011: 108)

2.4.1. Gençlerin Siyasal Katılımı ve İlgili Düzeyleri

Katılımcılardan siyasete olan ilgilerini düşük, orta, yüksek olarak derecelendirmelerini istediğimizde çoğu düşük olduğunu söylemiştir. Çoğunluğun verdiği cevaplara göre bu sıralama düşük, orta en son yüksek şeklindedir. “Ben hiç ilgilenmiyorum ya hiç böyle sevdiğim bir alan değil çünkü ben biraz daha net şeyleri seviyorum aslında böyle çok belirsizlik içermeyen biraz daha net daha şeffaf şeylerden hoşlanıyorum ve siyasetin bunların hiçbirini içermediğine inanıyorum açıkçası daha böyle gizli kapaklı daha net olmayan, hiç şeffaf olmayan, böyle bulanık gibi geliyor bana siyaset o yüzden hiç ilgi duymuyorum” (S5). Siyasete olan ilgisinin yüksek olduğunu söyleyenlerin sayısı diğer cevaplara göre az olsa da cevapları çarpıcıdır. M2 siyasete olan ilgisinin yüksek olduğunu söylemiştir. “İleri yani seviyorum siyaseti siyaset konuları hakkında videolar izlemeyi ya da şeyleri seviyorum ama sinirleniyorum da aynı şekilde pek ruhsal sağlığına iyi geldiğini düşünmüyorum” (M2).

Katılımcıların siyasete olan ilgi düzeylerine bakıldığında siyasete karşı mesafeli oldukları görülmektedir. Siyaset kavramını olumsuz kavramlarla tanımlayan katılımcıların ilgisinin düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğu siyaseti yalan, ikiyüzlülük, oyun kavramlarıyla tanımlamış, siyasal ortama güvenmediklerinden bahsetmişlerdir. Siyasete güven duyulmaması gençlerin siyasete olan ilgisinin azalmasına sebep olmuştur. İlgisi olduğunu söyleyen katılımcının kişisel ilgisinden dolayı, genel bir ilgiye sahip görülmektedir. Siyaset hakkında olumlu düşünen, duyduğu güven doğrultusunda siyasete ilgi duyan katılımcı bulunmamaktadır.

2.4.2. Gençlerin Siyasal Tercihlerini Etkileyen Etmenler

Siyasal tercihlerinizi nelere göre belirlersiniz sorusuna katılımcıların çoğu ülke düzeni ve refahı doğrultusunda cevabını vermiştir. Cevaplarda çeşitlilik olmakla beraber katılımcıların bireysel çıkarları değil bulundukları toplumun iyiliğini göz önünde bulundurarak, toplumsal çıkarları gözeterek siyasal tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Katılımcılar, anlaşılmak istemekte ve bu yönde tercihler yapmaktadır. Gençler toplumun sorunlarının fark edilmesini ve sorun odaklı uygulamalar yapılmasını bekliyor. Katılımcıların cevapları incelendiğinde gençlerin sorunlarıyla siyasetçilerin konuları arasında farklılık olduğu görülmektedir. Örneğin katılımcılardan biri başörtü sorununun geçmişte var olduğunu ama artık böyle bir sorun kalmamasına rağmen sürekli konuşulmasından rahatsız olduğunu söylemesi gençlerin konularının farklı olduğunu göstermektedir. Konya barınağında yaşanan şiddet olaylarının ardından hükümetin sessiz kalması, gençlerin hayvan hakları gibi toplumsal konularla yakından ilgili olmasına rağmen gündeme gelmemesi bu duruma diğer bir örnek olarak gösterilebilir. *Ülkenin sorunlarını ele alıp almadıklarına göre gençlerin sorunlarıyla ilgilenip ilgilenmediklerini çünkü ileride gençler bu ülkeyi yönetmeye başlayacaklar ve eğer şu anda gençlerin sorunları ele alınırsa bundan sonraki gelecek neslin de sorunlarını ele alabileceklerini düşünüyorum. Bu yüzden hem gençlere göre hem de ülkenin ekonomik durumlarını adaletine göre yönetilmesi gerektiğini yani bu tercihlerin bu yönde yapılması gerektiğini düşünüyorum*” (S6). “Refah düzeyine göre belirlerim” (K7).

“Benim ihtiyaçlarıma göre yani benim ihtiyacıma kim daha yakın vaatlerde bulunacaksa diyebilirim... Ya bir de bir de şey lazım ilk defa oy vereceğim şimdi ben daha yeni 18 bitirdim 19 oldum ve ilk defa 2023 yılında kısmet olursa seçim göreceğim. O yüzden aslında çok bilgili miyim hayır değilim ama ben şuna inanıyorum şu an hepimizin hocalarımızın da yakındığı şey bu yargı bağımsızlığı yok. biz ne yazık ki kamuoyu

oluşturun oluşturmasıyla insanlar içeri sokuyoruz insanları içeriden çıkarıyoruz en basit örneği kadir Şeker'in içeriden çıkması kamuoyu yoksa ceza kanununa göre bakarsak yatması gerekiyor belli bir miktarda ben o kadarına hakim değilim ama Türkiye'de her şey kamuoyuyla ilerlediği için şu an yani en basitinden bugünkü Konya barınağındaki olay bile belki bugüne kadar ne hayvanlar öldü ama yeni kamuoyu olduğu için biz işte Konya baro Başkanlığı da insanlarda bir şeyler yapmaya çalışıyor. Yine kamuoyuyla olacak bu ama ben buna çok inanmıyorum biz hep buna karşıyız kamuoyuyla değil yargı olduğu için bağımsız bir şekilde adaleti sağlamalı ve ben biraz da sanırım adaletin kendi eski bağımsızlığına kavuşacağına inandığım bir sistem için oy vereceğim yani herkes kendi yaşantısı tecrübeleri ve okuduğu bölümle alakalı konuşacak tabii ki ama biraz da ülkenin refaha ulaşması gerektiğini düşünüyorum yani biraz üretim belki üretimi teşvik eden kişiler olacak onlara belki oy atma ihtimalim yüksek olacak. Daha çok ülke ve kendi ihtiyaçlarımızı gördüğüm ihtiyacım olduğunu ve ihtiyacımız olduğunu düşündüğüm şeye yönelik oy vereceğim” (S3).

2.4.3. Gençlerin Siyasal Görüşlerinin Aileyle Benzerlik Durumu

Katılımcılara siyasal görüşünüz ailenizle aynı mı sorusuna büyük bir çoğunluk aynı değil cevabını vermiştir. K4, K3 ve M1 siyasi görüşlerinin farklı olduğunu söylemişlerdir. “Yani genel olarak onlar biraz daha geri kafada düşünüyorlar ben biraz daha ileri düşünüyorum ama bu yüzden ters düşebiliyoruz yani bazı konularda” (K4). “Ya mesela ekonomi konusunda çok ters düşünüyorum yani ailem hala ekonominin çok iyi olduğunu savunuyor. Evet yani şöyle bir partiyi kesinlikle çok iyi savundukları içinsanki ekonomi çok iyiymiş gibi devam ettiriyorlar yani o savundukları partilerin şeyi bunu savunduğu için onlar da savunuyor bu yönden çok ters düşüyoruz” (K3). “onlar şu anki mevcut düzeni doğru olduğunu düşünüyorlar ben doğru olmadığını düşünüyorum ondan sonra onlar da bu tamam senin kararın diyorlar ben de onlara tamam bunlar sizin kararınız diyorum ve konuyu kapatıyoruz” (M1).

Yaşa bağlı olarak siyasal katılım düzeyinin değişim gösterdiği, çalışmanın teorik kısmında anlatılmıştır. Genel olarak yaşlıların daha muhafazakâr tutum sergiledikleri gençlerin ise yeniliklere ve değişime açık olduğu görüşü kabul görmektedir. Bu genel görüş çerçevesinde katılımcılar ele alındığında bu görüşü desteklemektedir. Katılımcıların cevapları genel olarak yenilik olması yönündedir ve daha radikal beklentilere sahip oldukları görülmektedir. Verdikleri cevaplara bakıldığında aileleriyle farklı düşündükleri, ailelerinin muhafazakâr ve mevcut düzenden şikayetçi olmadıkları

anlaşılmaktadır. Bu görüş farklılığından dolayı evde siyaset konuşmayan katılımcıların sayısı oldukça fazladır. Katılımcıların cevapları incelendiğinde aileleriyle farklı görüşte olmalarının sebebinin sorun ve beklentilerinin farklı olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Gençler eğitim sorunu, adalet sorunu, işsizlik, ekonomi gibi konulardan yakınırken ailelerinin bu sorunların var olduğunu düşünmemesi sebebiyle çatışma çıkmaktadır. Katılımcılar güncel sorunlara sahipken ailelerinin geçmişe kıyasla daha iyi olduklarını düşünmeleri ve eleştiriye kapalı oldukları görülmektedir. Katılımcıların neredeyse hepsinin görüşlerinin ailelerinden farklı olması gelecekte siyasetin değişime uğrayabileceğinin sinyalini vermektedir.

2.4.4. Gençlerin Farklı Siyasal Görüşler Karşısındaki Tutumu

Katılımcıların seçim zamanlarında çevrenizdeki kişilerin siyasal tercihlerini etkilemeye çalışır mısınız sorusuna cevabı büyük oranda hayır olmuştur. Cevaplar incelendiğinde bir kesim herkesin kendi görüşü olduğunu bu yüzden etkilemeye çalışmadığını söylerken bir kesim etkilemeye çalışsa da başarılı olamayacağını düşündüğü için uğraşmadığını söylemiştir. *“Hayır kesinlikle asla çünkü herkesin kendi görüşü vardır kendi görüşleri doğrultusunda hareket eder...”* (K6). *“Aslında direkt bunu yapma tarzında değil de fark etmeden herkes kendi fikrini söylerken karşındakini ikna etmeye çalışıyor. Bir bakıyorsun karşındakini ikna etmeye çalışıyorsun. Hani onu bilinçli bile yapmıyorsun. Biraz derdini anlatmakla alakalı bir şey. Ama son zamanlarda aileme yapmışlığım var maalesef yaptım. Normalde yapmazdım ama herhalde artık dönülmez ufkun akşamında mıyız ne öyle bir şey... O raddede olduğumuz için. Herhalde yapıyorum biraz bugünlerde ama sadece kendi çekirdek ailem içinde”* (S1). *“Evet birazcık etkilemeye çalışıyorum çünkü etrafımdaki ailemdeki kişilerin az önceki anlattığım insanlar gibi sadece x partisine ya da y partisine bağımlılığı partilerin hatalarını görmemesi bu böyle atıyorum en basitinden ekonomi böyle bunu anlamamaları yüzünden anlatmaya çalışıyorum yani”* (M2). Katılımcılardan bir tanesi farklı olarak sosyal medya üzerinden etkilerim cevabını vermiştir. *“Evet onu biraz yapıyorum nasıl yani baskı görsem bunu yapıyorum ben biraz istemesem de bazen paylaşımlarım olsun ya zaten ben böyle biraz alaycı bir tavırla diyeyim paylaşım yapıyorum bunu görünce de çevrem biraz şey yapıyor benim ben normalde çevrem içinde böyle siyaset konuşmuyorum ama benim paylaşımdan dolayı bir siyaset konusu açılıyor sonra eleştirilme durumu oluyor yani bu yönde ben de bir şeyler söylemeye çalışıyorum ama peki söz geçiremiyorum*

yaşımın küçüklüğünden dem vurarak çok dinlemek istemiyorlar beni haliyle ama çaba çabalıyorum yani bir şeyi doğru bir şeyi göstermeye çabalıyorum evet”(M7).

Katılımcıların cevapları incelendiğinde gençlerin çoğunun farklı görüşlere saygılı oldukları ve tartışma ortamından kaçındıkları anlaşılmaktadır. Karşı tarafın fikirlerini değiştirmek istemeyenlerin çoğunlukta olduğunu, değiştirmeye çalışanlarında olumlu olumsuz yanlarını konuşarak anlatmaya çalıştıkları görülmektedir. Türkiye’de gençlerin özellikle 1970’li yıllardaki tutumları göz önünde bulundurulduğunda gençlerin farklılıklara daha açık olduğunu söyleyebiliriz. Önceki yıllarda karşıt görüşe sahip gençler arasındaki çatışmalar, kardeş kavgaları, aynı aileden bireylerin birbirini öldürme derecesine gelmesi gibi olayların aksine günümüz gençleri farklı fikirlerden hoşlanmasa bile suskunluğu tercih ettiği ya da konuşarak ikna etmeye çalıştıkları görülmektedir.

2.4.5. Siyasal Tartışma ve Değerlendirme Yapma Durumları

Çevrenizle siyasal tartışma ve değerlendirmeler yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür tartışma ve değerlendirmeler yapıyorsunuz? Sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunun siyasal tartışma ve değerlendirmeler yaptığını görmekteyiz. Yalnızca üç katılımcı ailesiyle ve çevresiyle siyaset üzerine konuşmadığını belirtmiştir. Cevaplarda çeşitlilik olduğu gözlemlenirken yapılan tartışma ve değerlendirmelerin ülkenin sorunlarından oluştuğu gözlemlenmektedir. Yapılan tartışma ve değerlendirmelerin çoğunu ekonomi ve gündem oluşturmaktadır. “Genellikle, mesela ekonomi üzerine oluyor son zamanlarda. Onun dışında mesela televizyonu açıyoruz diyelim haberler geçiyor işte dış siyaset veya iç siyasette biri bir şey yapmış onu konuşuyoruz genelde. Yani bu iyi mi yapmış kötü mü, niye yapmış, doğru yapmış yanlış yapmış değerlendiriyoruz” (S1). “Ülkemizin siyasetinin düzgün olmadığı yönünde mülteci sorunu ekonomi sorunu adalet sorunu biliyorsunuz ki geçen olan hayvanlara olan işkenceler hakkında bu tarz şeyler siyasilerin yaptığı ya da yapamadığı şeyler hakkında konuşuyoruz” (M2). “Tabii ki ülkenin durumuna bakarız ülkenin durumunu ekonominin durumunu değerlendiririz onlar savunur yani onlar şahlanıyoruz diye bende neden şahlanamadığımızı anlatırım genel istatistiksel olarak” (M6).

Katılımcıların siyasal tartışma ve değerlendirmelerinin ideoloji boyutunda değil de daha çok gündem üzerine olduğu görülmektedir. Geçmişte gençlerin siyasal görüş, tartışma ve değerlendirmelerinin daha çok ideoloji kaynaklı olduğunu, günümüzde ise mevcut sorun ve olaylar doğrultusunda olduğu görülmektedir. Örneğin siyasal tartışmalar sağ- sol, komünist- faşist gibi ayırım ve ideoloji içerirken günümüzde değişen gündem

üzerinedir. Katılımcıların cevapları incelendiğinde bu tartışma ve değerlendirmelerin ana konusunun ekonomi olduğu görülmektedir.

2.4.6. Gençlik ve Siyasal Partiler

“Herhangi bir partiye aktif üyeliğiniz bulunuyor mu?” sorusuna 2 katılımcı dışında herkes hayır cevabını vermiştir. Bunun üzerine “parti üyeliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların çoğunluğu olumsuz düşüncelerdir. Gençlerin parti üyeliğini çıkar ilişkisi, torpil aracı olarak görmeleri ve şimdi yapacakları herhangi bir üyeliğin ileride oluşturacağı tehlike riskinin gençleri parti üyeliğinden uzaklaştırdığı gözlemlenmiştir. “Çıkarıcılık. Şu andaki zamanda hangi partiye başta olan partiye üye olursa her yere gidebilirsin. İstedicine ulaşabilirsin emek olmadan ama. Ben emek olmadan bir şeyler kazanmak istemiyorum çünkü” (K7). “Ben şöyle düşünüyorum biraz bunun bana ileriki hayatımda mesela negatif etkileri olabileceğine inanıyorum çünkü biraz şöyle gibi geliyor bana şimdi mesela a partisi iktidarda diyelim ki yarın b partisi gelecek olabilir şimdi ben bugün A Partisi iktidarda diye A partisine üye olsam şu anki dönemde benim işime yarayabilir ama B partisi geldiğinde benim o A partisindeki üyeliğim bana çok negatif olarak dönebilir ve benim hayatımı zorlaştırabilir o yüzden buna inandığım çok uzak durmayı tercih ediyorum”(S5). Yalnızca iki katılımcının aktif üyeliği bulunmaktadır. Üye olan katılımcı bile parti üyeliğinin kötüye kullanıldığını söylemiştir. “Aslında gereksiz bir şey daha doğrusu şöyle bunu dediğim gibi işe alımlarda orada burada kullanılmazsa güzel bir şey benim desteklediğim partinin Yargıtay’da siyasi parti üyeliğinde çok rakamlarda çok sayısı olması güzel bir şey mesela on beş milyon üyesi olan bir parti var bu aslında baktığınızda güzel bir şey Ülkenin altında biri beşte biri destekliyor ama şimdi günümüzde bunlar genelde adam kayırma da şunda bunda kullandıkları için şu an iyi bulmuyorum ama ben yine de üye oldum partime destek olmak için”(M6).

2.4.7. Gençlerin Siyasal Faaliyetlere Katılım Düzeyleri

Siyasal etkinliklere, faaliyetlere, organizasyonlara, mitinglere vs. katılıyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 4 katılımcı dışında katılım sağlanmadığı görülmektedir. Katılımcıların bu tür faaliyetler hakkındaki fikri sorulduğunda çoğunluğun etkisiz, taraftarlık boşuna masraf olarak tanımlarken azınlık nötr ve etkili eylemler olduğunu söylemiştir. “Yani yapılmasına yani bir şey diyemem ya sonuçta tüm siyasiler çıkıp oy isteyebilir haklarıdır hem sosyal medyada olsun hem meydanlarda olsun. Katılanlara da bir sözüm yok destekliyorlardır onların da en doğal

hakkıdır diye düşünüyorum bu yönde” (M7). S1 bu tür eylemlerin holiganlık olduğunu söylemiştir. “Bunlar holiganlık gibi geliyor bana biraz daha. Siyasi lider çıkıyor yaptıklarını yapacaklarını anlatıyor fanlarına onlarda alkış tutuyor bana öyle geliyor. Daha önce çok sıkı bir iktidar takipçisi olarak o zamanlar bile bir mitinge gerçek anlamda katılmadım çünkü bana çok şey geliyordu böyle dediğim gibi holiganlık, fanlık gibi geliyor. Hiçbir siyasi parti liderinin ya da hiçbir siyasi partinin her zaman her şeyi doğru yapabileceğini düşünmüyorum. İllaki insanız çünkü bir şeyi yanlış yapacaklardır orada herkesi şak şaklamanın doğru olduğunu düşünmüyorum. Bu kadar sevgi ve bağlılığında doğru olduğunu düşünmüyorum. Bu tamamen ülke yönetimiyle alakalı bir şey” (S1). M5 bu tür eylemlerin etkisiz olduğunu yapılsa dahi bir sonuca ulaşamayacağını söylemiştir. “Hayır sağlayamıyorum çünkü yani mitinglere gitmek yürüyüş yapmak bir şeyi ben çözüm verdiğini düşünmüyorum çünkü bu zamana kadar mitingler yürüyüşler her şey yapıldı ama ne adalette bir şey düzeldi ne de başka bir şey oldu bu Türkiye’de bunlar olmadığı için de bu yürüyüşlerin mitinglerin mantıksız olduğunu düşünüyorum hani bir şeyi gerçekten protesto etmek istiyorsa bu adaletin yönünde olmalı çünkü bir sonuca varılmıyor yani yürüyorsun ve seni medyada yayınlıyorlar ve o kadar bitti 2 gün sonra unutuluyor”(M5).

S3 bu tür faaliyetlerin kaynaklarımızı boşa kullanmak olduğunu söylemiştir. “Yok hayır... Zaten kıt kaynaklarımız var zaten bir şeyler zor gidiyor zaten çarklar zor dönüyor ama bu kadar para harcamaya gerek olduğunu düşünmüyorum mesela en basitinden geçen gün arkadaşım ile konuşuyorum bir tane İsveç’e gitti geldi İsveç’te gittiği dönemde de seçimler var birkaç gün sonrasında denk gelmiş hiçbir şekilde miting ne bir propaganda hiçbir şey yok sıla diyor yani sadece AVM’nin içine yan yana partiler şey açmış stant ve stantlarda gelene bilgi veriyorlar bundan ibaret çünkü ne yazık ki Türk toplumu biraz bilinçsiz bir toplum bence. Sadece tüketen hiçbir şey üretmek için çabalamayan üretmek isteyenlerin önüne taş konmuş bir toplum o yüzden. Yani şunu düşünüyorum şimdi mitinglerde de bir şey elde edildiğini düşünmüyorum halkın bir şey elde ettiğini. Gidiyorlar bayrak sallıyorlar oranın ortamını mahvedip geri dönüyorlarya

...ben ne zaman miting görsem arkasında yere atılmış bayraklar çöpler görüyorum ve yani o bayraklar da üretimi de parası var ve o adamın oraya gelişinin de parası var oraya sahnesinin kurulduğu osu yapıldı busu yapıldı, silahlı çevik kuvvetin vaktinden aldın cart ettin curt ettin... bence kamunun her türlü kaynağı kullanılıyor ve ben bunu doğru bulmuyorum” (S3).

Katılımcıların genelinde bu tür eylemler hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Devletin bütçesinin kullanılması, bir sonuca ulaşmaması, holiganlıktan ibaret olmasını düşünmeleri sebebiyle katılım sağlamadıkları görülmektedir. M6 bu tür eylemlere katılım sağlamasına rağmen devletin bütçesinden kullanılmasını gereksiz bulduğunu söylemiştir.

“Çoğu boşuna israf masraf bu hele bayraklara onlara bunlara çok karşıyım çünkü neden bak kendi partime de kızarım bir genel başkan geliyor 5000 tane bayrak basıyorsunuz 500 liraya yok şunu alıyorsun bunu alıyorsun. Yerken alıyorsun ediyorsun aslında hep masraf yani gereksiz masraf ama seçim döneminde olduğumuz için de partilerin bunu yapması lazım daha doğrusu şöyle kendi içindeki gönüllülerden topladıklarıyla yapsa tamam ama hazineden sizin bizim vergilerimizle ödediğimiz paralardan yaptıkları için biraz israf olarak görüyorum” (M6).

Gençlerin siyasal organizasyonlara katılımına bakıldığında konvansiyonel katılım çeşitlerinden olan yürüyüş, miting gibi siyasal faaliyetlere ilgi duymadıkları ve katılım sağlamadıkları görülmektedir. Katılımları çoğunlukla oy vermekle sınırlıdır. Gençlerin katılımına bakıldığında oy vermek dışında, postmodern katılım çeşitlerini kullandıkları görülmektedir. Teknolojinin her geçen gün gelişmesi ve sosyal medyanın büyük gücünün bunda etkisi büyüktür. Desteklemek istedikleri siyasi görüşleri, sosyal medya gibi mecralardan yorulmadan belirtebilir ve yayılması sağlanabilir. Çalışmanın teori kısmında gençlerin enerjilerinin yüksek olması gibi sebeplerden dolayı oy kullanmaktan çok yürüyüş, miting gibi faaliyetlere katıldığı görüşünün aksine katılımcıların bu tür faaliyetlere ilgi duymadıkları görülmektedir.

1960-1970’li yıllarda gençler yürüyüş, miting gibi eylemlere çok sık başvurmuşlardır. O yıllarda konvansiyonel katılımın yanında konvansiyonel olmayan katılım türlerine de çok başvurulmuştur. 1960’lı yıllar tarihe boykot yılı olarak geçmiş, yasadışı çok fazla eylem gerçekleştirilmiştir. Günümüzde bu tür eylemlere sık rastlanmamaktadır. Bu durumun birçok sebebi olmakla beraber 1980 sonrası siyasal yasaklamalar, gençlerin siyasete olan güvenini kaybetmesi, geleceğe dair umutsuzluk ve söz sahibi olmamaları gibi etmenler sayılabilir. Ayrıca yapılan yürüyüşlerin, mitinglerin sonucunda bir değişim gözlemlenemedikleri için bu tür faaliyetlerden kaçındıkları ve gereksiz buldukları görülmektedir.

2.4.8. Gençlik ve Siyasal İfade Özgürlüğü

Siyasal görüşlerinizi her ortamda açıkça dile getirebiliyor musunuz? sorusuna

katılımcıların çoğu hayır cevabını vermiştir. Evet cevabını verenlerin sayısının da fazla olması katılımcıların bu konuda görüş ayrılığı yaşadığını göstermektedir. Her ortamda açıkça dile getirememelerinin sebeplerini yaşlılar, güvensizlik, karşıt fikirlere saygı olmamasının oluşturduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların özellikle ailelerinin yanında ifade özgürlüğü olmadığı, bastırıldığı gözlemlenmiştir. *“Hayır getirmemeyi tercih ediyorum çünkü yargılanma durumu var çünkü gerçekten sağ ve sol parti olarak çok kesin bir şekilde ayrılmış durumda yani sağcıysan evet sen hani cennetliksin gibi bakıyorlar artık o dereceye geldiler çünkü solcuysan da münafık diyorlar mesela yani bu ikilemde olduğum için direk olarak söyleyemiyorsun” (M5).* *“Her ortamda getiremiyorum çünkü belli bir noktada ben ne yazık ki düşünmek zorunda kalıyorum. Ya hepimiz düşünmek zorunda kalıyoruz ama ben ilerde yani savcı olmak istiyorum ve mülakat sistemi devam ettiği müddetçe ben istediğim kadar 100 puan da alsam mülakatlardan beni edebilecekleri için bazı şeylere dikkat etmem gerekiyor” (S3).* *“Yani aile dışında dile getirebiliyorum. Çünkü babamın çok keskin bir görüşleri var ve bu ben ya da bir başkası onun görüşleri görüşlerini savunmazsak eğer çok fazla tepki verebiliyor ve ben açıkçası o çatışmaya girmek istemiyorum. Bir de baba faktörü olduğu için hiç girmek istemiyorum o yüzden ailede çok dile getiremiyorum ama onun dışında gayet söyleyebiliyorum fikirlerimi” (K3).*

Gençlerin siyasal katılım tablosu incelendiğinde genel bir görüş olan gençlerin apolitikleştiği yönündeki düşünceleri doğrular nitelikte olduğu görülmektedir. Gençlerin siyasete aktif katılım sağlamak istemediği, bilgi bilinç konusunda genel yargının yetersiz olması, siyasete ilgi düzeyinin düşük olması bu görüşü desteklemektedir. Öte yandan bakıldığında bilgisi ve ilgi düzeyi yüksek olan gençlerin de katılım sağlasalar bile bir şeyin değişmeyeceğini ve ilkeli siyaset olmadığını düşünmeleri siyasete ilgileri olsa bile siyasetten soğumalarına sebep olmaktadır.

2.5. GENÇLİK VE ÜLKE SORUNLARI

Gençlerin siyasal işleyiş ve tarih hakkında bilgileri, ülke yönetimine dair hoşnutsuzlukları, ülkede gördükleri sorunları anlamak için sorular sorulmuş katılımcıların cevaplarına göre sınıflandırılmıştır. Ayrıca katılımcılara, sorunları siyaset üzerinden değerlendirmeleri, siyasetin çözüm gücünü nasıl buldukları sorulmuştur. Son olarak siyaseti takip yolları ve siyaset yapmada ne tür zorluklar olduğu sorulmuş, cevaplar Tablo 5’te incelenmiştir.

Tablo 5. Gençlerin Sorun ve Hoşnutsuzlukları Üzerine Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Ülke Siyaseti Hakkında Bilgi Düzeyi	Düşük Düzey Siyasal Bilgi	S2, S5, S6, S7, S8, K3, K4, K6, M1, M3 M4
	Orta Düzey Siyasal Bilgi	S1, S4, K1, K7, M5, M6, M7, M8
	Yüksek Düzey Siyasal Bilgi	S3, K2, K5, K8, M2
Yönetimde Hoşnutsuzluklar	Halka Kayıtsızlık	S1, S3, K2, K3
Yönetimde Hoşnutsuzluklar	Özgürlük	S1, S2, M6
	Kutuplaşma	S1, K2
	Savunma Dışında Ülke Hayatı Sorunlu	S2
	Demokrasi	M6
	Üretim Sorunu	S3
	Mecliste Temsiliyet Sorunu	S3
	Bilim ve Sanata Kayıtsızlık	S3
	Güçler Ayrılığı Sorunu	S4
	Eğitim	S4, S6, S8, K3, K4, K5, K6, M4, M5 M7
	Ekonomi	S4, S5, S6, S8, K1, K3, K4, K5, K6, K8 M1, M4, M5, M6, M7
	Adalet	S4, K2, K4, M2, M5, M6, M7
	Hukuk	S5
	Liyakat Sorunu	S5
	Şeffaflık Sorunu	S5
	Farklı Düşüncelere Saygı Sorunu	S5, K2
	Sığınmacılık Sorunu	S5, S8, K1, K8, M4, M5, M8
	Gençlerin Gelecek Kaygısı	S5
	Hayvan Hakları Sorunu	S6, M2
	Gençlere Kayıtsızlık	S7, S8
	Etkin Muhalefet Sorunu	S7

Tablo 5 (Devam). Gençlerin Sorun ve Hoşnutsuzlukları Üzerine Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Yönetimde Hoşnutsuzluklar	İktidarın Tekelleşmesi	S8
	Turizm	S8
	Patronaj	K2, M4, M5
	Siyasal İşleyiş Sorunu	K5, M6
	Refah Sorunu	K7, M3, M6
	Toplumsal Cehalet	K7
	İletişimsizlik	M1
	Kadın Hakları	M2
	Coğrafi Konum	M3
	İşsizlik	M4
	Yoksulluk	M5
	Siyasal Ahlak	M6
	Eşitlik	K2, M2, M6
	Enerji Sorunu	M8
	Çözüm İsteksizliği	S1, S3, S6, S7, K3, K4, K5, K7, M1, M2, M3, M4, M7
Siyasetin Çözüm Gücü	Çıkarlar Doğrultusunda Çözüm	S2
	Çözüm Gücü Yok	S4, S5, S8, K2, K6, M1, M5, M6
	Çözüm Gücü Var	K1, M8
	%50 Çözebilir	K8
Siyaseti Takip Etme Yolu	Gazete	S3
	Haber Siteleri	S8
	İnternet	K7, K8
	Çevredeki Kişiler	M8
	Sosyal Medya	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8
	TV Haberleri	S1, S6, K1, K4, K6, K7, M1, M3, M5, M6

Tablo 5 (Devam). Gençlerin Sorun ve Hoşnutsuzlukları Üzerine Sorular

TEMA	ALT TEMA	KATILIMCILAR
Siyaset Yapma Zorlukları	Ağır Siyasal Rekabet	S1, K5
	Gençlerin Ciddiye Alınmaması	S1, S5, S6, S7, K2, K3, M2, M4
	Yaşlıların Engellemesi	S2, S4
	Zorluk yok	S3, K7, M5
	Karşıt Görüşlerin Saygı Sorunu	S4, S8, K4, M1, M7
	Siyasal Patronaj	S4, K2
	Siyasetin İlkesizliği	S5
	Düşünce Özgürlüğü Sorunu	S6, S7, K1, K6, M1, M7
	Siyasetin Kırıcılığı	S8
	Gençliğin Bastırılması	K3
	İfade Özgürlüğü Sorunu	K4, M2, M4, M7
	Gençliğin Tecrübesizliği	K5, M3
Siyaset Yapma Zorlukları	Bilgisizlik	K8, M8
	Başıma Bir İş Gelir Korkusu	M6

2.5.1. Gençlerin Siyasal Tarih ve İşleyiş Hakkında Bilgi Düzeyi

Siyasal olaylar hakkında, ülkemizdeki siyasal tarih ve işleyiş hakkında bilgi düzeyiniz nasıldır?” sorusuna 11 kişi düşük 8 kişi orta 5 kişi yüksek cevabını vermiştir.

“Şu anda tarih hakkında siyasal tarihi hakkında çok bilgim yok. Sadece kendi ailemizin bize anlattığı şu zamanda şunlar olmuştur şu anda bunlar olarak ilerliyor şeklinde bir bilgim var. Onun dışında dediğim gibi kitap okuma konusunda eksik olduğum için çok fazla bir bilgim olduğunu düşünmüyorum” (S6). “Kendim için konuşacak olursam %75 in üzerinde olduğunu düşünüyorum çünkü bundan 20 yıl öncesindeki atıyorum sigorta kurumlarının hastanelerin düzenini de araştırıyorum işte Osmanlı tarihini de araştırıyorum şu an günümüzün ekonomisi en basiti onu da araştırıyorum bunlara karşı ilgim var ve bunları belirli bir noktada araştırıp doğrusunu öğrenmeye çalışıyorum yoksa tek bir kaynaktan tek bir elden ya da tek bir taraftan bakarsak hem adil olamayacağımızı düşünüyorum hem de kendi geleceğimizi haksızlık yapacağımızı düşünüyorum. Bu alanda araştırma okuma yapıyorum yapmasam da video olarak ya da arşiv videoları sesleri olarak o tarz şeyleri araştırıyorum ve bunlar ilgimi de çekiyor.

Tarihimize geçmişimize yani yakın geçmişimizi de öğrenmemiz gerektiğini düşünüyorum” (M2).

Tarihimizi bilmek geleceğe yön vermenin en önemli adımlarından birini oluşturmaktadır. Mustafa Kemal’in “Geçmişini bilmeyen geleceğine yön veremez” sözü tarih hakkında bilgi sahibi olmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcıların cevaplarına göre gençlerin siyasal tarih ve işleyiş hakkında bilgi düzeylerinin düşük olduğunu ve çoğunun bu konuda okuma yapmadıkları görülmüştür. Genel olarak geçmişle kıyasladığımızda, özellikle 1960’lı yıllarda gençlerin çok fazla okuma yaptıklarını, araştırdıklarını, günümüzde bu durumun azaldığını görmekteyiz. Bunda siyasal ilginin azalmasının ve teknoloji çağının etkisi büyüktür. Sosyal medya aracılığıyla her türlü bilgiye kolayca ulaşabilen gençler okuma yapmaya gerek duymamaktadır. Geçmiş kuşaklar, benimsedikleri ideolojiler doğrultusunda daha çok okuma yapmışlardır. Örneğin 1950’li yıllarda komünizm gibi ideolojiler ifade edilemediğinden gençler gizlice getirdikleri kitapların çevirisini yaparak okumuşlar ve Karl Marx gibi düşünürlerin fikirlerinden faydalanmışlardır. Gençlik liderleri edindikleri bilgileri üniversite gençliğine yayıp bilgilendirme konuşmaları yapmıştır. Günümüzle kıyaslandığında benimsenen ideoloji olmamasından ve siyasal ilgisizlikten dolayı siyasal bilgi seviyesinde düşme olduğunu görmekteyiz.

2.5.2. Gençlerin Ülke Yönetimine Dair Görüşleri

Ülke yönetimine dair hoşnutsuzluklarını sorulduğunda cevaplar 35 kategoride toplanmıştır. Cevaplarda çeşitlilik olmasına rağmen Ekonomi, Eğitim, Adalet ve Sığınmacılık sorunlarının en çok değinilen sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılar eğitim sorunu olarak üniversite eğitiminden bahsetmektedir.

Her ülkede ve toplumda olduğu gibi üniversiteler toplumsal hayatı en çok etkileyen kuramların başında gelmektedir. Üst düzeyde insan gücünü yetiştiren, bilim üreten üniversiteler toplumların geleceği için çok önemlidir (Yağcı, 1998: 15).

Bir ülkede iyi bir eğitim geleceğin temelini sağlam atılmasına, bilinçli bireyler yetiştirilip, sorunların çözüme kavuşmasını sağlamaktadır. Günümüzde birçok sorunun kaynağında eğitimsizlik yatmaktadır. Eğitim almak önemlidir ancak vasıflı, donanımlı mezun olmak daha önemlidir. Gençlerin şikayetlerine bakıldığında üniversitelerin düzgün eğitim vermediğinden, yeterli donanıma sahip olmayan mezunlar olmasından ve eğitim sonrasında işsizlik sorunu olduğundan yakındıkları gözlemlenmiştir. Gençlerin

gelecek kaygısı, geleceğe karşı umutsuz olmaları da önemli sorunlardandır. İkinci bölümde gençlik hareketleri tarihi anlatılırken 1960'lı yılların ikinci yarısında üniversite gençlerinin benzer sorunları dile getirdiği, üniversitelerin düzgün eğitim vermediğinden şikayetçi oldukları anlatılmıştır. Sorun aynı olsa da gençlerin verdikleri tepkiler farklılık göstermektedir. 1960'lı yıllarda gençler sorunlarına çözüm bulmak için üniversiteleri işgal etmişler, boykotlar yapmışlardır. Günümüz gençliğinin tepkisi daha çok siyasete ilgisizleşme şeklinde kendini göstermiştir. Eğitim sorunu olduğunu söyleyen katılımcılardan S4 şunları söylemiştir: *“Benim en başlıca olduğum hoşnutsuzluklar mesela örnek veriyorum dediğim gibi eğitim alanında, eğitimin değersizleştirilmesi, eğitime yeterince önem verilmemesi, ne kadar eğitime yeterince önem verdiklerini ve para harcadıklarını söyleseler de sadece para harcayarak eğitime değer verilmez. Ben 4 tane Avrupa ülkesi gördüm Danimarka'yı gördüm Almanya'yı gördüm İsviçre'yi Hollanda'yı gördüm ve bu ülkelerde eğitim sistemini gördüm. Gerçekten en çok da Danimarka'nın sistemini beğendim burada yani o ülkelerde gençlere sadece amaç eğitim vermek, düzgün bir eğitim vermek. Hem güzel bir eğitim vermek hem eğlendirmek hem geleceğe hazırlamak. O gibi ülkelerde eğer okuduğunuz zaman işsiz kalmazsınız zaten genel olarak birçok bilgiyi siz okulda öğrenirsiniz sonra iş hayatına atılırsınız işsiz gibi kalma gibi bir durumunuz yok fakat Türkiye'de tam tersi okuması ayrı sıkıntı eğlenmesi ayrı sıkıntı üniversiteye girmesi ayrı sıkıntı üniversite okuması ayrı sıkıntı üniversiteden sonra iş bulması ayrı sıkıntı. Bu gibi birçokeksiklikler var. Bunun dışında ekonomik alan çok geniş bir kapsamı zaten ekonomik alanda bir sürü eksikliğimiz olduğunu düşünüyorum, yeterli adımların atılmadığını düşünüyorum. Savunma sanayisini savunabilirim çok güzel yapıyorlar savunma sanayisinde fakat bu hala ekonominin eksik olduğunu değiştirmez. Bu ülkenin nüfusu seksen beş milyon ve seksen beş milyonun yarısı asgari ücretle çalışıyor. Bu oran Avrupa ülkelerinde oldukça düşük yani nadir asgari ücretle çalışan bir birey görürsünüz. Avrupa ülkelerinde bunun dışında bir de adalet diyebilirim adaleti herkes biliyor zaten bir onu tekrarlamaya gerek yok yani sıkıntılarına” (S4).*

Katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında en fazla söylenen sorun ekonomi olmuştur. Gençlerin zamlar, hayat pahalılığı ve alım gücünün düşük olmasından şikayetçi olduğu gözlemlenmiştir. *“Ülkemizin temel sorunları... ya temel sorununa ekonomi diyebilirim şu anki düzen içerisinde şu an her şeyi en çok etkileyen şey ekonomi çünkü ya her şeyin gündeminde olan şeyde ekonomi o yüzden ekonomi demek istiyorum” (S8).*

Katılımcılardan M6 birçok sorun olduğunu dile getirmiş ancak belirttiği ifade özgürlüğü sorunu bunlar arasında dikkat çekmiştir. Attığı tweetlerden dolayı birçok kez mahkemelik olduğunu ve para cezası aldığını söyleyen katılımcı sorunlarını şu şekilde ifade etmiştir: *“Yasama yürütme yargı, ekonomi, eşitsizlik, demokrasinin olmaması, adaletin olmaması, refahın olmaması, siyasal ahlakın olmaması... ben mesela birkaç tweetimden dolayı 4 kere falan para cezası aldım ama hiçbir zaman vazgeçmedim çünkü bizim ülkemizde özgürlük var fikir özgürlüğü var kabul etmeseler de ettireceğiz. Her zaman tweet atmaya da devam ediyorum çok kez karakola gittim ifade verdim dediğim gibi onlar tweet atınca onlar bizim partimize ya da muhalefet partiye laf edince hiçbir şey yok biz ak Parti'nin A'sına laf edince dediğim gibi polis ya arıyor ya dediğim gibi evden alıp götürüyor ifade almaya. Para cezası çok mahkemem var iktidarla dediğim gibi bunlardan hoşnutsuzum”* (M6).

Gençlere sorunları sorulduğunda çeşitli ve uzun cevaplar verdiklerini ve memnuniyetsizliklerinin çok fazla olduğunu görmekteyiz. Katılımcılara bu sorunları siyasetin çözmekteki gücü sorulduğunda 13 kişi istese çözebilir ancak çözmek istemiyor cevabını verirken 8 kişi de çözüme gücü yok cevabını vermiştir. Bu cevaplara bakıldığında gençlerin geleceğe ve ülkeye dair umutsuz oldukları anlaşılmaktadır. Yalnızca 2 katılımcı çözebilir cevabını vermiştir ancak bu çözümün şu an gerçekleşmeyeceğini, bir şeyler değiştiği takdirde olabileceğini söylemişlerdir. 1 katılımcı ise kendi çıkarları doğrultusunda sorunları çözebileceklerini söylemiştir. Bu durumda hiçbir katılımcı şu an sorunların çözüme kavuştuğunu düşünmemekte yalnızca 2 katılımcı geleceğe olumlu bakmaktadır. K3, S5 ve M7 sorunları çözmek için çaba gösterilmediğini düşünen katılımcılardandır. *“Bence bu sorunları çözmek için bir çaba görmüyorum en azından yapıyorlarsa bu beni tatmin etmiyor gözle görülür hiçbir şey yok benim gözümde yetersiz kesinlikle”* (K3). *“Bence siyaset bu sorunu çözmekten tamamen uzak bir yerde ama ben bunların kimsenin çok umurunda olduğunu düşünmüyorum hani oy değiştirme olarak aracı olarak belki tabii ki bunlar kullanılıyor olabilir ama Türk toplumunun ve devletinin yani ilelebet peydası yani bekası bence çok tehlikede yani sadece bunların lafta olduğuna inanıyorum”* (S5). *“Çözmek için gücü var aslında ama çözmek niyetinde değil diye düşünüyorum veya bilmiyorum dediğim gibi hani iktidar cephesinin bir söylemini söyledim alıntısını yaptığım işte şu zamanda bu kadar üniversite vardı bu zamana geldik bu kadar üniversite yaptık gibi takdir bekleyici sözler var. Arkasından bu sorunlara çözüm getireceklerini düşünmüyorum getirmek istediklerini düşünmüyorum ben yani*

sayılarına takılıyoruz ama nitelikli insan mevzusuna takılmıyoruz o yüzden ben gücünün olduğunu ama yapmak isteyeceklerini düşünmüyorum”(M7).

Katılımcıların cevapları incelendiğinde sorunlarının çeşitli olmasına rağmen benzer yorumlarda bulunduklarını görmekteyiz. Katılımcıların çoğu eğitimde, adalette, ekonomide ciddi sorunlar olduğunu düşünmekte ancak bu sorunların çözülebileceğine inanmamaktadır. Gençlerin sorunları geçmiş öğrenci sorunlarıyla benzerlik göstermektedir. Özellikle eğitim konusunda gençlerin geçmişten günümüze şikayetçi oldukları görülmektedir. 1960’lı yıllarda gençler, eğitim sisteminden hoşnut olmadıkları için sık sık üniversite işgalleri, yürüyüşler, boykotlar gerçekleştirmişlerdir. Günümüzde ise gençlerin tepkileri daha çok siyasal kayıtsızlık şeklindedir. Bu durum siyasal katılımı azalmaya, iktidar karşıtı tutumlara sebep olmaktadır. Aynı zamanda eğitim sisteminden memnun olunmaması birçok başarılı gencin beyin göçü yapmasına sebep olmaktadır. Bu durum genç yeteneklerin kaybedilmesine ve uzun vadede ekonomik gerilemeye sebep olabilir. Hem gençler açısından hem ülkenin gelişimi ve kalkınması açısından gençlerin sorunlarına odaklanmak, umutlarını geri kazandırmak ve aktif katılım için politikalar üretmek gerekmektedir.

2.5.3. Gençlerin Siyaseti Takip Etme Yolları

Katılımcılara hangi yollarla siyaseti takip ediyorsunuz diye sorulduğunda 22 katılımcı sosyal medya, 10 katılımcı TV Haberleri, 2 katılımcı İnternet, 1 katılımcı Gazete, 1 kişi çevre ve 1 katılımcı Haber Siteleri cevabını vermiştir. Teknoloji çağında olmalarından dolayı gençlerin gündemi sosyal medyadan takip etmesi kaçınılmazdır ancak verilen cevaplarda çoğunluğun artık TV Haberlerinin güvenilirmez ve yanlış olduğunu düşündüğü için sosyal medya ve internetten takip etmeyi seçtikleri anlaşılmaktadır.

2.5.4. Siyaset Yapmanın Zorlukları

“Ülkemizde siyaset yapmanın zorlukları nelerdir?” sorusuna 8 kişi “Gençlerin ciddiye alınmaması” cevabını vermiştir. *“Şöyle çok bastırıldıklarını düşünüyorum eğer farklı fikirdeysen ortamdakilerle bastırıldığını bazı konularda dışlanıldığını düşünüyorum bence bu zorluklar var. Bir de gençlerin çok ciddiye alınmadığını düşünüyorum bence gençler gayet de bilinçli birçok konuda yaşlı kesime göre ama çok çocuk muamelesi gördüklerini ve bu yüzden zorlandıklarını düşünüyorum kendilerini ifade etmede ama işte vazgeçmiyorlar” (K3).* “Yani herkes bizim ülkemizde biraz kaba

olduğu için herkes fazla kendi düşüncelerini ortaya koyamıyor insanlar. Bu sokaklarda falan yapamıyorlar çünkü yaşlılar tarafından zorbalığa uğruyorlar. Sosyal medyadan istedikleri gibi yapabiliyorlar orada çok fazla yaşlı nüfus veya orta yaşlı nüfus olmadığı için ama dediğim gibi normal hayatta hemen bir tartışma konusu olduğu için ve eskiler ben eskiyim sen ne bilirsin gibi konuştukları için gençlerin duygularını ve şeylerini bastırıyorlar kendilerine karşı öz iradeleri düşüyor bence özgüvenleri” (M4).

En çok verilen diğer cevaplar ise “Düşünce Özgürlüğü Sorunu” ve “Karşıt Görüşlere Saygı Sorunu” olmuştur. “Ülkemizde siyaset yapmanın zorlukları bence hükümetin siyaseti yani kendi dışındaki düşünceleri ket vurması siyaset yapmadaki zorluk diyebilirim. Mesela çok kalıplaşmış bir espri vardır Silivri soğuktur esprisi vardır bence bu siyaset yapmakta çok büyük bir zorluktur. Hani siyaset yaparken bile ya acaba Silivri’ye gider miyim Silivri’ye atılır mıyım gibisinden bir düşünce yaratır diye düşünüyorum siyaset yapacak kişi açısından. Bence daha özgürlükçü bir ortam olması siyaset yapmada daha iyi olur diye düşünüyorum. Gençler aslında çok cesur ama bir yandan da hani Silivri soğuktur şakasına gidebiliyor iş. Bir de bildiğiniz üzere şimdi yeni bir yasa geldi sosyal medya yasası bununla beraber benim düşünceme göre istemedikleri düşüncede istemedikleri davranışlara iyice dur diyecekler diye düşünüyorum ben. Yani istemedikleri davranışları sahip olan davranışlara ket vuracaklar bence yani bu yönde” (M7).

Katılımcıların cevapları incelendiğinde gençlerin iletişim sorunu yaşadıkları, düşüncelerini ifade edemedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum bastırılmış gençlerin bireysel sorun ve umutsuzluklarının artmasının yanında siyasetten iyice uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Katılımcılar özellikle ailelerinin yanında görüşlerini açıkça ifade edemediğini, büyüklerin kendilerini ciddiye almadıklarını belirtmiştir. Ülke siyasetinde ve aile içinde ciddiye alınmayan gençlerin siyasete ilgi duyması, katılım sağlaması ve geleceği şekillendirmesi beklenemez. Gençlerin fikirlerine ne kadar çok önem verilirse gençler bir şeyleri değiştirebileceğine inanır ve katılım sağlar. Bu durum geçmişle kıyaslandığında gençlerin geçmişte de dikkate alınmadığı görülmektedir. Gençlik eylemleri sağ sol ayrımı olmaksızın çoğu zaman bastırılmıştır. Eğitim sistemi için yapılan eylemler ya da savaş karşıtı eylemler sonuca ulaşamamış iktidar karşıtı eylemlerin fitilini ateşlemiştir.

Gençlik toplumun sorunlarının çözülmesi açısından çok önemlidir çünkü gençlik bir toplumda meydana gelen sorunlara en çok duyarlılık gösteren kesimdir. Yaşam hızla

ilerleyip değişime uğrarken bu hıza en çok ayak uydurabilen ve yön verebilen kesim gençlerdir. Gençlerin isteklerine ve hoşnutsuzluklarına kayıtsız kalan siyasal yönetimler sorunları çözmekte başarısız olmuşlardır. Gençlik eylemlerine çözüm üretmek yerine, baskı ve şiddetle karşılık veren siyasal iktidarlar her daim kaybeden taraf olmuştur (Bulut, 2011: 124).

Karşıt görüş olarak 3 katılımcı siyaset yapmanın zor olmadığını söylemiştir. “Zor bir şey değil ya siyaset yapmak. Neden? Zor bir şey değil yani çünkü ülkenin insanını kitleler halinde arkamızdan sürükleyebilmemiz çok kolay yıl şu yılına gelmiş olmamıza rağmen din dediğimiz kavramla ben şu an şu halimle çıkayım AK Parti ve Saadet Partisi’nden aday çıkayım Allah Kitap Kuran sizin dinimize gasp ediyorlar başörtülülere almıyorlar gibi söylemlerde bulunarak ben bu muhalefeti başa geçirmem yani bu kadar da iddialıyım şimdi tekrar tek başıma iktidarı alırım seçilirim bu kadar iddialıyım” (S2).

2.6. GENÇLİK, SOSYAL MEDYA VE SİYASET

Bu başlık altında katılımcıların hangi sosyal medya uygulamalarını kullandıkları sorulmuş daha sonra sosyal medya ve siyaset ilişkisine dair sorular sorulmuştur. Katılımcıların cevapları Tablo 6’da incelenmiştir.

Tablo 6. Sosyal Medya ve Siyaset İlişkisi

Tema	Alt Tema	Katılımcılar
Kullanılan Sosyal Medya Uygulamaları	Instagram	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, K1, K2, K3 K4, K5, K6, K7, K8, M1, M2, M3, M4, M5, M6, M7, M8
	Twitter	S1, S2, S3, S4, S5, S6, K1, K5, K6, K7, K8 M1, M2, M4, M5, M6, M7, M8
	WhatsApp	S1, S3, S8, K1, K4, M4, M7
	Youtube	S3, S4, K2, K6, K8, M2, M5
	LinkedIn	S3, S5
	Snapchat	S4, S8, M2, M3, M6
	Facebook	S6, K1, K7, K8, M3
	Tiktok	M5
	Telegram	K7, M4, M6

Tablo 6 (Devam). Sosyal Medya ve Siyaset İlişkisi

Tema	Alt Tema	Katılımcılar
Sosyal Medyanın Siyasete Etkisi	Siyasete Etki Ediyor	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S8, K1, K2, K3 K4, K6, K7, K8, M1, M2, M3, M4, M5 M6, M7, M8
Sosyal Medyanın Siyasete Etkisi	Siyasete Etki Etmiyor	K5, M2
Siyasi Paylaşım Yapma Durumu	Evet	S1, S2, S3, S4, K8, M2, M4, M6, M7
	Hayır	S5, S6, S7, S8, K1, K2, K3, K4, K5, K6 K7, M1, M3, M5, M8
Siyasi Paylaşımların Etkisi	Yüksek Düzeyde Etki	S2, S3, S5, S7, S8, K1, K2, K6, M2, M6
	Düşük Düzeyde Etki	S6
	Etkili	K3, K5, K7, K8, M1, M3, M4, M5, M7, M8
	Halk Üzerinde Etkili, Siyasiler Üzerinde Etki Etmiyor	S1
	Takipçi Sayısıyla Orantılı Etki	S3, S4
	Göreceli Etki	K4

2.6.1. Sosyal Medyanın Siyaset Üzerindeki Etkisi

Sosyal Medya Katılımcılara “sosyal medya kullanıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve tüm katılımcıların sosyal medya kullandığını söylemiştir. En fazla kullanılan sosyal medya uygulaması 24 katılımcının kullanımıyla Instagram olurken en az kullanılan uygulamanın 1 katılımcıyla Tiktok olmuştur. Katılımcılara “sizce sosyal medya siyasete etki ediyor mu?” sorusu sorulmuş 22 katılımcı siyasete etki ediyor cevabını verirken 2 katılımcı siyasete etki etmediği yönünde cevap vermiştir. “Çok fazla etki ediyor çünkü insanlar aşırı derecede tartışıyorlar bu en fazla hani şey siyasetin geçtiği ortam bence Twitter benim de Twitter’ım var herkes kendi düşüncesini savunuyor ya da bir tartışma oluyor dediğim gibi çok fazla konuşuluyor. Twitter’da herkes kendi düşüncesini savunuyor yani etkisi oluyor insanların birbirine bence” (M4). “Kesinlikle etkiliyor bilmiyorum yani bir şey oluyorsa bu sosyal medya sayesinde de ortaya çıkabiliyor bazen sosyal medyada ne bileyim bir olay oluyor mesela herkes oradan ayağa kalkıyor herkesin öyle haberi oluyor kesinlikle biretkisi var bence” (K4).

“Çok fazla etki ettiğini düşünüyorum. Nasıl etki ediyor sizce? Atıyorum K**** Ş**** mevzuu yaşandı. Yani dediler ki K**** Ş**** yoldan geçerken adam kadına

*şiddet uyguluyormuş K**** Ş**** araya girerken öldürmüş bakın bu öbür adamı haklı yapmaz fakat her ne olursa olsun K**** Ş**** o adamı öldürmüş ve kalbinden bıçaklayarak öldürmüş her ne olursa olsun bir insanı öldürdüysen senin cezan da ölümdür aman şeydir özür dilerim hapistir veya kanundaki cezası neyse odur. O adam o kişiye de gereken ceza verilmeli K**** Ş****'in de gereken ceza verilmeli ama bir anda sosyal medyada yok o melek gibi bir insandı yok şöyle yapmazdı böyle yapmazdı bilmem ne cezası hafifletildi o oldu bu oldu çıktı diye biliyorum mesela cezaevinden serbest bırakıldı ve o zaman o mantıkla gidersek bütün atıyorum adam giderken mesela yanında eşi var eşine biri saldırıyor adam onu vuruyor hani bu namus cinayeti diye geçiyor ya toplumda atıyorum karısına tecavüz etmeye kalkan birini falan öldürüyor. Hepsi serbest bırakılmalı o zaman bu mantığa dayanırsak. Bu yanlış mesela. Ne diyorlardı onlar da Twitter mahkemesi diyorlar, Twitter mahkemesi. İşte bir şey olur Twitter'da gündem olur bir milyon kişi iki milyon çoğu konuda tweet atar o kişilerin gazını almak için onlar o yönde bir karar verilir. Türkiye'de bu işliyor mesela değiştiriliyor da çoktan olay unutuluyor onun üstüne kaç tane olay yaşıyor ondan sonra yine bildiklerini yapılır ama sosyal medyanın ülkedeki adalet üzerine ülkenin yönetimine çok büyük etkisi var bütün dünyada da böyle artık sosyal medya inanılmaz bir güç” (S2).*

Sosyal medyanın siyaset üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu söyleyen katılımcılardan S3 ve S2 bu etkiyi tanımlarken dikkat çekici ifadeler kullanmışlardır. S3 yasama, yürütme, yargıya ek olarak 4.erk olarak kitle iletişim araçlarının geldiğini söylemiştir. S2 sosyal medyanın etkisini anlatırken “Twitter Mahkemesi” ifadesini kullanmıştır. “Artık 4.bir erkimiz var. Yasama yürütme yargı yerine artık toplu iletişim araçları kitle iletişim araçları geldi yani bildiğiniz artık bu yasama yürütme yargı dediğimiz şey dörde dönüştü. Çünkü artık yaşamayı da yürütmeyi ve yargıyı da bence kontrol eden bir şey var. Daha üstün ve egemen var yani. Sosyal medya ya en çok bence bunun etkisi yargıda ...”(S2).

Katılımcıların cevaplarına göre hepsinin birden fazla sosyal medya kullandığı görülmektedir. Katılımcıların çoğu sosyal medyanın siyasete etki ettiğini ve adaleti sağlama konusunda büyük rol üstlendiğini düşünmektedir. Sosyal medyanın önemini Twitter mahkemesi ve 4.erk gibi dikkat çekici tanımlamalarla belirtmişlerdir. Bu noktada gençlerin adalete olan güvensizliği anlaşılmaktadır. Gençler kamuoyu, sosyal medyadan seslerini duyurmasa birçok suçun cezasız kalacağını düşünmektedir. Aynı zamanda

gençler siyasetçilerin sosyal medyayı doğru kullanmaları sonucunda başarı elde edeceklerini, oy toplayabileceklerini düşünmektedir.

2.6.2. Gençlerin Sosyal Medya Üzerinden Siyasal Paylaşım Yapma Durumları

“Sosyal medyadan siyasi paylaşımlar yaptınız mı?” sorusuna 9 katılımcı evet 15 katılımcı hayır cevabını vermiştir. “Sosyal medyadaki siyasi paylaşımların etkinliğini, niteliği nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna ise 10 katılımcı yüksek düzeyde etki 10 katılımcı etkili 1 katılımcı düşük düzeyde etkisi, 1 katılımcı halk üzerinde etkili siyasiler üzerinde değil, 1 katılımcı da görece etki cevabını vermiştir. Tüm katılımcıların yapılan siyasi paylaşımlarının etkisinin olduğu konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Etki düzeyinde fikir ayrılıkları yaşanmıştır. K8 siyasi paylaşım yapan bir katılımcı olmakla beraber bu paylaşımların etkili olduğunu söylemiştir.” *Kesinlikle etkilidir bence sosyal medya bu alanda verimli olarak kullanılabilir tabii ki doğru bir şekilde. İşte olumlu ve doğru bir şekilde paylaşımlar yaparak insanların da doğru bilgi almasını sağlayarak siyasi görüşlerini bu şekilde şekillendirebilirler” (K8).*

Sosyal medyadan paylaşım yaptığını söyleyen S2 yapılan bu paylaşımların siyaset üzerindeki etkisinin yüksek olduğunu söylemiştir. “*Siyasi paylaşımların etkinliği... Etkin ya çok çok fazla etkisi var siyasi paylaşımların sosyal medyada işte bu insanları satır arasında geçen bir cümleyle veya o kişinin konuşurken ki tek bir jest mimiğini yakalamasıyla ona düşman da edebilirsiniz ona çok büyük hayran da edebilirsiniz. Çok zor bir şey değil o yüzden sosyal medyanın bu konuda inanılmaz bir gücü var zaten şu devirde ülkedeki yönetime sahip olmak isteyen bir insan sosyal medyayı etkin kullanan kişi olacak tahminimce de sosyal medya ne kadar iyi kullanan o kadar çok oy alacak benim tahminim de” (S2).*

“*Şu yönde etkili oluyor insanlar üzerinde etkili oluyor yani hani devlet kısmına bir şey olmuyor hani onlara çok fazla süreç işlemiyor ama insanların hemen bir tepkisi çıkıyor ortaya işte onlar da paylaşıyor oradan oraya atıyorlar herkesin haberi yani çok kolay bir şekilde duyulabiliyor bir haber mesela bu şekilde bir etki oluyor ama dediğim gibi devlet kısmı çok fazlasıyla bir etkilenmiyor yani o taraf insanlar yani halk kendi içiyle tamamıyla halletmeye çalışıyor yine” (M5).*

Gençlerin siyasi paylaşımların etkisi konusundaki söyledikleri doğrultusunda bu paylaşımların halkın üzerinde etkili olduğunu düşündüklerini görmekteyiz. Bir paylaşımın etkisiyle insanlar tarafını belirleyebilir, fikir sahibi olabilir ya da fikrini

değiştirebilir. Bu da insanların siyasi dūřüncelerini, tutumlarını ve katılımlarını etkileyebilir. Aynı zamanda sosyal medya seçimlerden, eğitime, cinayetlerden hayvan haklarına kadar birçok konu üzerinde etkili olmaktadır. Siyasi paylaşımın etkili olmadığını söyleyen katılımcıların sayısı ise azınlıktadır. Bu katılımcılar siyasetçilere seslerini duyurdukları konusunda hemfikirler ancak bu durumun bir sonuca bağlanmadığı görüşündeler.

SONUÇ

Gençlerin siyasetle ilgisi geçmişten günümüze var olmuş, zamana, soruna ve şartlara göre değişim göstermiştir. Türkiye’de ilk gençlik hareketi İstanbul’da tramvay şirketinin öğrencilere indirim yapmak istememesi üzerine başlamıştır. Gençler haklarını aramış, organize olmuş ve belirledikleri gün yarı ücret ödeyerek binmişlerdir. Yaşanılan ilk öğrenci hareketlerinden olmasına rağmen Harbiye’den binen iki tıp öğrencisi polisin ateş etmesi sonucu yaralanmıştır.

Çalışmanın teori kısmında anlatılan gençlik hareketlerine bakıldığında hareketlerin başlama sebepleri gençlerin haklarını aramak istemeleridir. Gençler okullarda iyi bir eğitim verilmediğini, mezunların vasıflı olmadıklarını, mezun olduktan sonra da işsizlik sorunu olduğunu düşündükleri için eylemler yapmışlar, okulları işgal etmişlerdir. Aynı şekilde ilk eylemlere bakıldığında Vietnam Savaşı karşıtı eylemler yapıldığını, gençlerin barış istedikleri için eylemler yaptıkları görülmektedir. Birçok ülkede aynı anda ortaya çıkan gençlik hareketleri, birbirini etkilemiş birçok ülkede gençler hem kendi hakları hem de toplumsal sorunlar için çeşitli eylemler yapmışlardır. Bu eylemlere verilen tepkinin şiddeti ülkelere göre farklılık göstermiştir.

Görülmektedir ki dönemin gençleri ülke için de ve dışında her türlü sorunla ilgilenmişlerdir. Bu durum gençlerin sorumluluk sahibi olduğunu ve daha iyi yaşam şartları için mücadele ettikleri, yaşama daha idealist bir perspektiften baktıkları şeklinde yorumlanabilir. Yataklı Vagonlar Şirketi müdürünün Türkçe konuşan memura hakaret etmesi, ülkedeki haksızlıklar, Kıbrıs Sorunu gibi diğer ülkelerdeki masum insanların öldürülmesi, Yerli Malının önemi, Petrollerin Millileştirilmesi, Özel Yükseköğretim Kurumlarının kapatılması gençleri harekete geçiren çeşitli sebeplerden bazılarıdır. Bu eylemler ilk başta masum amaçlarla yapılmış daha sonra çatışmaya, kardeş kavgasına ve 1971’den sonra anarşiye dönmüştür. Eylemler anarşi boyutuna ulaşmadan önce gençlerin sorunlarının dikkate alınmadığı genelde geçirtildiği baş edilemezse şiddetle susturulduğu görülmektedir. Bu konuda gençlere verilmesi gereken değer verilmemiş gençler yaptıkları eylemler ve birbirleriyle yaptıkları mücadelelerle sınırlı kalmışlardır. Oysa gençlik demek gelecek nesiller demektir. Gençlik hareketlerine bakıldığında görülmektedir ki gençlik siyasi olayların yanında halkın sorunlarını da kendine dert etmiştir. Diğer ülkedeki sorunlara dahi kafa yormuşlar, okulların eğitimini bile eleştirmişlerdir.

1960'lar gençlik hareketlerinin seyrinin değiştiği yıllardan olmuştur. 27 Mayıs 1960 günü ordu Cemal Grsel önderliğinde yönetime el koymuştur. Yeni Anayasa olan 1961 Anayasası ülkenin son durumu olan sert kısıtlamaları kaldırmış yerini özgürlük ortamına bırakmıştır. zgrlk ortamı fikirlerin açıkça konuşulabilmesine olanak sağlamış bu yıllarda sağ-sol kutuplaşmaları başlamıştır. 1965'ten sonra artan kutuplaşmalar şiddetli çatışmalara sebep olmuş 1970'lere gelindiğinde sokaklarda kardeşler birbirini öldürür hale gelmiştir. Bu durum 1980 ihtilaline kadar sürmüştür. Sokakların savaş alanına, ülkenin bulunduğu karmaşaya çözüm olarak ilan edilmiş olan ihtilal sonrasında ülke daha önce görülmemiş şekilde şiddet, eziyet ve diktatörlüğe maruz kalmıştır. Siyaset konuşan konuşmayan en ufak bir ilgisi olan genç tutuklanmış ve hapishanede çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Anlatılan işkencelerden bazıları yüksek sesle saatlerce marş dinlemek, birbirlerini dvdrmek, tecavüz, p yedirmek, a bırakılmak olmuş, özetle fiziksel ve psikolojik şiddet uygulanmıştır. O dönem ve sonrasında siyaset okullarda yasaklanmış, kitaplar yakılmış, örgütler kapatılmış, basın kısıtlanmıştır. Bir daha gençlik hiçbir zaman o dönemlerde adlandırıldığı gibi politize olmamıştır.

Gençlerin değişen dönem ve koşullara göre aynı şekilde politize olmaları beklenemez ancak genel olarak gençlerin siyasete ilgisizleştiği yönünde yargılar bulunmaktadır. Kimisi bunu bilinçli bir suskunluk olarak değerlendirirken kimisi siyasete karşı olan ilgi ve bilgi eksikliği olduğunu söylemektedir. Dönemin sorunlarına göre eylemlerin değişmesi normaldir ancak gençlerin siyasetle aktif bir şekilde ilgilenmesi, siyasal ilgileri, bilgi düzeyleri, yürüyüş, miting gibi siyasal faaliyetlere katılımı geçmişe oranla azalmıştır. Hiç katılım olmamış demek doğru değildir gençler oy vermiş, gençlik kollarına ye olmuş, yürüyüşler yapmış, eylemler yapmışlardır ancak bu eylemler eskisi gibi kararlı, devamlı ve ideoloji boyutunda olmamıştır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte 1980 darbesinden sonra tüm siyasete ve eylemlere bulaşmış olan gençlerin öldürülüp, işkencelere maruz bırakılmasının etkisi büyük olmuştur. O dönem okullarda tüm ğrenci örgütleri kapatılmış, olası eylemleriin yasaklar getirilmiştir.

Gençlik 1980 darbesiyle farklı bir boyut kazanmış tüketiciler gençlik adını almıştır. Gençlik o yıllardan günümüze kadar bir daha siyasetle bu kadar ili dışlı olmamıştır. Siyasete olan ilginin azalmasındaki diğer önemli bir etmen de ilgiyi çeken daha fazla ve farklı şeyler olmasıdır. İletilişim ve teknolojinin gelişmesiyle dünya küresel bir hal almış

ilgi siyasetten ziyade daha farklı mecralara kaymıştır. Gençler siyaseti sosyal medyadan görüp çoğunluğa göre, popüler olana göre hareket etmeye başlamıştır.

Çalışmamız Konya'daki gençlerin katılım bağlamında siyasal tutumunu çözümlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma 12 erkek 12 kız toplam 24 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile yapılmıştır. Toplam 21 soru sorulmuş, sorular 5 ana kategoriye ayrılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre siyaset denildiği zaman gençlerin çoğunun aklına yalan, çıkar, oyun, ikiyüzlülük gibi olumsuz kavramlar gelmektedir. Olumsuz kavramlardan bahsetmeyenlerin ise kavramsal şekilde yönetim, yönetim biçimi şeklinde daha çok kuramsal şekilde tanımladığı, olumlu anlamlar yüklenmediği görülmektedir. Gençler siyasete olan kötü yargılarının aksine ideal yönetimlerinin halkın sorunlarını dinleyen, halkı ve gençleri anlayan, çözüm odaklı, güvenilir bir yönetim şeklinde tanımlamışlardır.

Diğer bir bulguya göre gençlerin çoğu akranlarında yeterli bilgi ve bilinç olmadığını, giderek apolitikleştikleri görüşüne katıldıkları söylemiştir. Ancak bunun tersi düşüncede olan katılımcılarında fazla olması gençlerin fikir ayrılığı içerisinde olduğunu göstermektedir. Apolitik olmadıklarını aksine siyasete karşı ilgili olduklarını söyleyen katılımcıların çoğunun bunu zorunluluk olarak ifade ettiği gözlemlenmiştir. Ülkenin başta ekonomi olmak üzere mevcut sorunları gençleri siyaset gündemini takip etmeye zorlamış ister istemez siyasetle iç içe olmuşlardır. Ancak gençlerin apolitikleştikleri görüşü politize olduğu yıllarda olduğu gibi aktif, isteyerek gerçekleştirilen katılım ile kıyaslandığı düşünüldüğünde bulgular apolitikleştikleri yönündeki görüşü desteklemektedir.

Gençlerin siyasete katılımı konusunda ulaşılan diğer bir bulgu gençlerin aktif siyaset yapmayı düşünmediklerini söylemesidir. Burada ilginç olan aktif siyasete katılım sağlamak istemeyen katılımcıların çoğunun gençlerin aktif siyaset yapması gerektiğini söylemiş olmasıdır. Gençler gelecek için önemli olduklarını, farklı, genç bir kuşağın siyaseti olumlu yönde değiştirebileceği ve gençlerin daha duyarlı, açık fikirli olması sebebiyle taze kan niteliğinde siyasete yön vereceğini düşünmektedir. Ama bireysel olarak katılımdan uzak durma ya da bir hevesizlik durumu görülmektedir. Bulgulara göre gençler katılım sağlasalar da bir şeyin değişmeyeceğini, dikkate alınmayacaklarını düşündüklerini ve gelecek kaygısı yaşadıkları için uzak durdukları görülmektedir. Aynı şekilde gelecek kaygısı yüksek olan gençlerin herhangi bir siyasi parti ile ilişkisi iş bulmasına engel olacağı için uzak durduklarını söylemişlerdir.

Gençlere siyasetle ilgili bilgi düzeyleri, araştırma ve okuma yapma düzeyleri sorulduğunda düşük bilgi seviyesinin olması ülkenin ve gençlerin geleceği açısından üzücü bir durumdur. Mustafa Kemal Atatürk'ün dediği gibi “Geçmişini Bilmeyen Toplumlar Geleceğe Yön Veremez” ve “Tarihini Bilmeyen Bir Millet Yok Olmaya Mahkumdur”.

Türkiye toplum nüfusunun dörtte biri 24 yaşının altında olmak üzere genç bir nüfusa sahiptir. (Heper, 2006:256) Gençlerin sayıca yüksek olması dolayısıyla başta oy verme şeklinde siyasete olan doğrudan etkisi gençlerin siyasal katılımının ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Gençler ne kadar bilinçli bir katılım gösterirlerse gelecekleri o kadar doğru şekillenir. Hem kendi hem gelecekleri açısından siyasal bilinç kazanmak, okuma ve araştırma yapmak çok önemlidir.

Eğitim seviyesi ile siyasal katılım arasında paralel bir ilişki olduğu teorik kısımda açıklanmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların cevapları incelendiğinde eğitim seviyesi arttıkça, sorgulamanın ve beklentilerin arttığı bununda katılımı etkilediği görülmektedir. Bu etkinin çoğunlukla olumsuz olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğu beklentilerinin karşılığını alamamakta ve siyasetten soğuma belirtileri göstermektedir. Aynı zamanda eğitim seviyesinden bağımsız olarak, yalnızca ilgisi olanların siyasi okumalar yaptığı görülmektedir. Üniversite öğrencisi olmalarına rağmen çoğu katılımcı siyasete ilgi duymamakta, haber izlememekte ve okuma yapmamaktadır. Katılımcıların çoğunun siyasi bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesiyle toplumsal sorunlara daha ilgili hale gelmişler, gelecekte beklentileri, bakış açıları değişmiş bu da ileri yaştaki bireylerden farklı olarak şükretmek yerine sorgulama ve eleştiri olarak kendini göstermiştir. Verilere bakıldığında katılımcıların eğitim seviyesi ile katılım arasında paralel bir ilişki kurulamamış aksine beklenti arttıkça siyasetten uzaklaştıkları gözlemlenmiştir.

Orta yaş ve yaşlıların siyasal tercihlerini daha çok geçmiş odaklı yaptıkları gençlerin ise gelecek odaklı yaptıkları görülmüş gençlerin siyasal tercihlerini ülkenin refah seviyesini yükseltecek, mevcut sorunları çözebilecek, realist ve yeni fikirlere açık olan gibi kriterlere göre yapacakları gözlemlenmiştir. Gençlerin neredeyse hepsinin siyasal görüşünün ailesiyle farklı olması, tercihlerinin ailenin etkisiyle değil bireysel beklenti, sorun ve idealleri doğrultusunda olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre katılımcıların aileleri muhafazakâr tercihler yapmaktadır ve din faktörü tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Yine aynı şekilde katılımcılar ailelerinin geçmişle

kıyaslayarak şimdiki tercihlerini yaptığından, ailelerinin partizanlık yaptığından ve farklı fikirleri benimsemediklerinden yakınmaktadır. Gençler ailelerinin aksine geçmişin geçmişte kaldığını, bir kişiyi körü körüne savunmamak gerektiğini ve din faktörünün tercihlerini belirleyen ana unsur olmadığını söylemektedir. Gençler ülkeyi iyi yönetmesi halinde başa gelecek kişinin diniyle ilgilenmemektedir.

Bulgulara göre gençler siyasal tercihlerini mevcut sorunları en iyi şekilde çözebilecek, refah seviyesinde artışa sebep olacak kişiler doğrultusunda yapmaktadır. Burada gençler ve aileleri arasındaki önemli farklardan birinin de sorun algısı olduğu görülmektedir. Gençlere göre en büyük sorunlar eğitim, ekonomi, sığınmacı sorunu iken bu orta yaş ve yaşlılara göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin katılımcılardan bazıları ailelerinin ekonomiyi sorun olarak görmediklerinden, çünkü eskiden daha kötülerini gördükleri için şükrettiklerinden bahsetmiştir. Başka bir katılımcı iş bulamama, atanamama sorunu olduğunu söylemiş ancak ailesinin çalışılmadığı için iş bulunamadığı görüşünde olduğunu söylemiştir. Gençlerin ailelerinden farklı bir bakış açısı ve siyasal kriterlere sahip olması siyasal işleyişin geleneksel kodlarının değişebileceğinin sinyallerini vermektedir. Daha katılımcı ve bilinçli bir siyasal işleyişe işaret ediyor olabilir.

Gençlerin bakış açılarının, katılım düzeylerinin ve siyaseti takip yollarının değişmesinde şüphesiz teknoloji çağında olmaları ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasının etkisi çok büyük olmuştur. Diğer bir bulguya göre gençlerin hepsi sosyal medyayı kullanmakta, siyasal gündemi çoğunlukla sosyal medya aracılığıyla takip etmekte ve sosyal medyanın siyasete etki ettiğini düşünmektedir.

Bu çalışma gençlerin apolitikleştiği yönündeki görüşlerin dikkate alınması gerektiği yönünde veriler elde etmiştir. Gençlerin siyasal katılımı, gelecekte katılma isteği, siyasal tarih ve işleyiş hakkında bilgi düzeyleri, ilgi düzeyleri incelendiğinde katılım eğilimlerinin zayıf olduğu, eğilimi yüksek olanların ise siyaseti tehlikeli buldukları düşünülmektedir. Gençler yeteri kadar dinlenilmediğini, dikkate alınmadığını düşünmektedir. Gençlerin siyasette etkisi olmadığı ve olamayacağını düşünmesi siyasetten uzaklaşmalarının bir diğer sebebidir. Gençler siyaset kurumunun yapabilecekleri konusunda karamsardır Gençler Türkiye'nin demografik olarak önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kültürel, toplumsal değerlerimizi geleceğe aktarma ve geleceğin şekillenmesi çok büyük rol oynayan gençlerin sorunları, istekleri dikkatle dinlenmeli ve çözülmeye çalışılmalıdır. Bir ülkenin geleceği gençlerine verilen önem ve

eğitim ile doğru orantılıdır. Mustafa Kemal Atatürk gençlerin Türkiye'nin geleceği açısından önemini “*Gençler! Cesaretimizi takviye ve idame eden sizlersiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık ve medeniyetin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Yükselen yeni nesil, istikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz*” sözleriyle anlatmıştır.

KAYNAKÇA

- A. Dahl, R. (2001). *Demokrasi Üzerine*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Akdoğan, D. (2008). *Yerel Siyaset*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Akın, M. (2013). *Siyasallığın Toplumsal İnşası*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Akıncı, S., (2014). “Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme”, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_c67ff.pdf (Erişim Tarihi: 02.01.2022)
- Akıncı, S. (2014) Siyasal Katılımın Toplumsal Dinamikleri ve Kitle İletişim Araçları. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 305-322.
<http://acikerisim.ktu.edu.tr/jspui/bitstream/123456789/251/1/Tam%20Metin.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2022)
- Aktan, C. C. (2016). İdeal Bir Siyasal Yönetim Arayışı ve Anayasal Demokrasi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 1-20.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hiad/issue/36079/405085> (Erişim Tarihi:25.01.2022)
- Akyükün, İ. (bt). Siyasi Tarih. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
<https://pdfslide.net/documents/siyasi-tarih-siyasi-tarih-ders-notlar-hazirlanirken-her-dnemin-ne-kan.html?page=1> (Erişim Tarihi: 25.01.2023)
- Alptekin, G., & Özer, Ö. (2020). Johnson Mektubu Haberlerinin Cumhuriyet, Hürriyet, Tercüman Gazetelerdeki Sunumu Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (34), 283-308.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akil/issue/58520/695606> (Erişim Tarihi:10.06.2022)
- Altan, C. (2011). Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(11), 313-328.
<https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423875081.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2022)
- Arblaster, A. (1999). *Demokrasi*. (N. Yılmaz, Çev). Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Aristoteles. (2002). *Politika*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arsalan, O. (2001). *Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Atabay, D. (2015). *Partiler, Seçimler, İktidarlar ve Müdahalelerle Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.
- Atabey, G., & Hasta, D. (2018). Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(13), 484-516.
<https://nesnedergisi.com/makale/pdf/1504297211.pdf> (Erişim Tarihi:23.01.2022)
- Ateş, D. (2015). *Demokratik Siyaset*. Bursa: Dora Yayınları.
- Ateş, T. (1994). *Demokrasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Atılgan, G. (2012). İdeoloji. *İçinde; Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Dsiplinler Arası İlişkiler* (ss. 255). İstanbul: Yordam Kitap.
- Atılgan, G., & Aytekin, E. (2012). *Siyaset Bilimi Kavramlar İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler*. *İçinde; Siyasal Katılma* (ss. 195-207). İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Atılgan, G., & Aytekin, E. (2012). *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler Dsiplinler Arası İlişkiler*. *İçinde; Siyaset* (ss. 17-29). İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Atılgan, G., & Aytekin, E. (2012), *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler Disiplinler Arası İlişkiler*. *İçinde; Sivil Toplum* (ss. 99). İstanbul: Yordam Kitap.
- Atılgan, G., & Aytekin, E. (2012), *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler Dsiplinler Arası İlişkiler*. *İçinde; İktidar* (ss 41-55). İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Aydın, M. (2015). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap Yayınları.
- Aytaç, A. M. (2016). Dünya Görüşü ve İdeoloji. *İçinde; Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler* (ss. 105-135). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Baran, A. G. (2013). Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 8-25
- Barry, N. P. (2012). *Modern Siyaset Teorisi*. (M. Erdoğan, & Y. Şahin, Çev.) Ankara: Liberte Yayınları.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Beetham, D., & Boyle, K. (1998). *Demokrasinin Temelleri*. (V. Bıçak, Çev.) Ankara: Liberte Yayınları.
- Boz, T., Er, M., Gören, E., & Öñiz, T. (bt). Thomas Jefferson. https://www.academia.edu/6694940/Thomas_Jefferson (Erişim Tarihi: 27.10.2022)
- Bozkurt, C. (2017). 1968 Olaylarının Türk Siyasetine Etkisi: Milliyetçi Hareketin Komando Kamplarına Etkisi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 117(231), 67-84.
- Bulut, F. (2011). 68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(23), 123-149.
- Bulut, P. (2016). Siyasal İktidar Tipleri ve Bir Siyasal Tipi Olarak (Modern) Devlet. <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=siyasal-iktidar-tipleri-ve-bir-siyasal-tipi-olarak-modern-devlet.pdf> (Erişim Tarihi: 31.01.2023)
- Burcu, E. (1998). Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1-2) 105-136.
- Can, T. (1996). Yükseköğretimde Öğrenci Olayları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8(8), 531-538.
- Çam, E. (2011). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çelik, D.T. (2016). *Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği Uluslararası Sempozyumu İçinde*; Kanlı Noel'den Johnson Mektubu'na Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu (ss. 263-290). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Çetin, H. (2001). Devlet, İdeoloji ve Eğitim. *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 201-211.
- Çetinoğlu, N. (1996). Cumhuriyet Kavramı ve Atatürk'ün Cumhuriyet Anlayışı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12(36), 721-731
- Çimen, A. (2007). *Tarihi Değiştiren Olaylar*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Çuhadar, C., & Çoşar, H. (2014). Anarşizm. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 369-376.
- Çukurçayır, M. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dağ, R. (2019). Adıyaman Siyasal Davranış Haritası. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* (25), 1-16
- Dağı, İ. D., & Polat, N. (1999). *Demokrasi ve İnsan Hakları El Kitabı*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayını
- Daver, P. B. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dilber, F. (2020). *Siyasal Katılımda Kitle İletişim Araçları*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Dursun, D. (2001). *Demokrasi Sorunu ve Türk Demokrasisi*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Dursun, D. (2003). *12 Mart Darbesi*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Dursun, D. (2014). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları
- Duran, M. (2011). Türk Milliyetçiliğinin Üç İdeoloğu: İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dursun, D. (2018). *Siyaset ve Birey*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dursunoğlu, İ. (2017). Sosyal Medya ve Siyasal Davranış İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(15), 1579-1585.
- Erdoğan, E. (2001). Türk Gençliği ve Katılımın Önündeki Engeller. *Türk Gençliği ve Katılım İstanbul*: Form Yayıncılık.

- Erdoğan, E. (2013). *Türkiye’de Gençlerin Siyasal ve Sivil Katılımı*. Ankara: Sage Yayınevi.
- Erim, N. (2005). *12 Mart Hatıralarım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eroğlu, C. (2014). *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Ertugay, F. (2014). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Esen, S. (2010). 18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu. *Mülkiye Dergisi*, 34(267), 167-192.
- Eyidiker, U. (2019). Siyasal Davranış: Siyasal Katılıma Giden Yol. *International Journal of Humanities and Administrative Sciences*, 5(18), 704-719.
- Fraser, R. (2008). *1968 İsyanı Bir Öğrenci Kuşağı*. (Çev: K. Emiroğlu). İstanbul: Belge Yayınları.
- Galbraith, J. K. (2004). *İktidarın Anatomisi*. İstanbul: Hece Yayınevi.
- Gaus, G. F. (2000). *Siyaset Kavramları ve Siyaset Kuramları*. (Çev: N. Akdere). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Gökçe, B. (1976). *Gecekondu Gençliği*. Ankara: Hacattepe Yayınları.
- Gaus, F.G. (2000). *Siyaset Kavramları ve Siyaset Kuramları*. (Çev:N. Akdere).Ankara: Siyasal Kitabevi Yayınları.
- Göksal, Ş. İ. (2021) İkonion Hukuk ve Kariyer Derneği: <https://www.ikonionhukukvekariyerdernegi.com/> (Erişim Tarihi: 04.12.2023).
- Gönülaçar, Ş. (2014). İnsan Kaynakları Yönetiminde Kayırmacılık Kuşatması ve Liyakatsizlik Çıkmazı.https://www.academia.edu/9687458/İnsan_Kaynakları_Yönetiminde_Kayırmacılık_Kuşatması_ve_Liyakatsizlik_Çıkmazı (Erişim Tarihi: 04.05.2023)
- Gürel, A. (2013). *Gençlik Sosyolojisi: Temel Yaklaşımlar ve Kuramlar*. Adana: Nobel Yayınları.
- Görücü, V. (2021). Katılımı Etkileyen Faktörler ve Katılım Yolları. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(22), 155-202.
- Göze, A. (2021). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Göze, A. (1998). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Günay, E., & Tuna, A. (2021). *Muhtıradan Darbeye: Türkiye’de Siyasetin Açıklamalı Kronolojisi (1971-1982)*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- HABİTAT (2023). Habitat Derneği Gençliğin İyi Olma Raporu: <https://habitatdernegi.org/blog/gencligin-iyi-olma-hali-raporunun-besincisi-yayimlandi/> (Erişim Tarihi:15.05.2023)
- Heper, M. (2006). *Türkiye Sözlüğü: Siyaset, Toplum ve Kültür*. Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Heywood, A. (2006). *Siyaset*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset*. (Çev: B. B. Özipek) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2015). *Siyasetin Temel Kavramları*. (Çev: H. Özler) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*. Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*. (Çev: F. Bakırcı) Ankara: BB101 Yayınları.
- Heywood, A. (2017). *Siyaset*. (Çev: B. B. Özipek, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla, & H. Y. Başdemir) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2017). *Siyaset Teorisine Giriş*. (Çev: H. M. Köse) İstanbul: Küre Yayınları.

- Heper, M. (2006). *Türkiye Sözlüğü: Siyaset, Toplum ve Kültür*. Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Heywood, A. (2018). *Siyaset Teorisine Giriş*. (Çev: H. M. Köse) İstanbul: Küre Yayınları
- İki Yüz Bulgar Türk Mezarlığını Yıktilar (1933). *Vakit Gazetesi*.
<https://www.gastearsivi.com/gazete/vakit/1933-04-18/1>(Erişim Tarihi: 03.01.2023).
- İnan, M. (2013). Tarihe Işık Tutan 70 Yıllık Anılar. *Milliyet Gazetesi*.
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/tarihe-isik-tutan-70-yillik-anilar-6378330>
adresinden alındı. (Erişim Tarihi:10.05.2023)
- Johnson, H. (2008). *1968 Democratic Convention*. *Smithsonian Magazine*:
<https://www.smithsonianmag.com/history/1968-democratic-convention-931079/>
(Erişim Tarihi:04.02.2023)
- Kabacalı, A. (2007). *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*. İstanbul: Gürer Yayıncılık.
- Kabasakal, M. (2008). *Sivil Toplum ve Demokrasi*. Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Gür-Ay Matbaa.
- Kale, N. (1990). Türkiye'de Gençlik Sorunlar ve Bu Gençlik Sorunlarının Kaynakları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 783-805.
- Kapani, M. (2005). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kapani, M. (2019). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Serbest Kitaplay Yayınevi.
- Karatepe, Ş. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İz yayıncılık.
- Kaya, G., & Ayan, S. (2011). *Türkiye'de Anayasalar ve Sivil Toplum*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2017). Yerel Yönetimlerde Karar Verme Sürecine Sivil Toplum Kuruluşlarının Katılımı: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(1), 165-178.
- Keser, U. (2011). 21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 23(11), 93-121.
- Kesgin, B. (2021). *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*. İstanbul: Açılım kitap.
- Keskin, A. (2019). Öğrenci Olaylarına Genel Bir Bakış (1968-1980). *Atatürk Dergisi*, 8(2), 237-262.
- Keyman, F. (2006). *Türkiye'de Sivil Toplum'un Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Kıbrıs Meselesi Dün Mecliste Görüşüldü (1950). *Cumhuriyet*.<https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1950-01-24/1>(Erişim Tarihi: 04.02.2023).
- Kışlalı, A. T. (1991). *Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (2018). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Koca, M. (2018). 68 Öğrenci olayları ve Üniversitelerde Politik Şiddet. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 87-109.
- Kongar, E. (2020). *21. yüzyılda Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kutluay, H. (2016). Aristokrasi. <https://www.makaleler.com/aristokrasi-nedir-2> (Erişim Tarihi:04.06.2023)
- Kuzu, A. (2010). *12 Eylül İhtilali ve Onların Çocukları*. İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Lüküslü, D. (2014). *Türkiye'de "Gençlik Miti" 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Lüküslü, D. (2015). *Türkiye'nin 68'i Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Mankan, V. (2020). Demokrasinin Tarihsel Evrimi. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 119-136.
- Marshall, P. (1991). *Anarşizmin Tarihi* (Çev:Y. Alogan). Ankara: İmge Kitabevi.
- Michels, R. (2008). Demokrasi ve Oligarşinin Tunç Kanunu (Çev:T. Dereli) *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4(19), 11-38.
- Orhan, E. A. (2009). *Toplumsal, Kültürel ve Kalıtsal Boyutuyla Siyasal Davranışın Sosyo- Politik Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Orkunoglu, Y. (2018). *Marksizm, Milliyetçilik ve Demokratik Ulus*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öntaş, T. (2016). İdeolojinin Kültürel Yorumu Olarak Değerler ve Bir Değerler İdeolojisi Olarak Muhafazakârlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(31), 159-185.
- Özdemir, G. (2019). Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma Çankırı Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(3), 252-283.
- Özdemir, Y., Şimşek, U., & Aktaş, E. (2006). Demokrasi Üzerine. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 259-269.
- Özkanan, A., & Erdem, R. (2014). Yönetimde Kayırmacı Uygulamalar: Kavramsal Bir Çerçeve. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (20), 179-206.
- Özkarabekir, C. (Yönetmen). (2016). *"Türkiye'nin 68'i" Belgeseli [Belgesel Film]*
- Öztekin, A., & Öztekin, H. (2010). *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2913-2940.
- Öztekin, H. (2018). 1944 Irkçılık-Turancılık Davası ve Basındaki Tartışmalar. *Selçuk İletişim Dergisi*, 11(1), 212-236.
- Öztürk, E. (2018). Türkiye ve Fransa'da 1968: Fransa'daki Mayıs Ayaklanmasını Başlatan Öğrenci Hareketinden Farklı Yönleriyle Türkiye'de Sosyalist Öğrenci Hareketi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(34), 371-415.
- Öztürk, M. (2013). Sendikal Demokrasinin Örgütlü Hareketler Açısından Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 269-285.
- Özyurt, S., & Doğan, M. (2002). *Gençlik Problemleri Açısında Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Poyraz, T., Zorlu, A., Şahin, B., & Arıkan, G. (2003). Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı H.Ü Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-32.
- Raico, R., & Yayla, A. (2011). Klasik Liberalizm Nedir? *Liberal Düşünce Dergisi* (64), 69-73
- Rand, A. (2013). *Bencilliğin Erdemi*. (Çev: N. Kandemir). İstanbul: Plato Film Yayınları.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2019). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökler*. (Çev:I E. Howison). Ankara: De ki yayınları.
- Roskin, M. G., Cord, R. L., Medeiros, J. A., & Jones, W. S. (2018). *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*. (Çev: A. Yayla) Ankara: Adres Yayınları.
- Russell, B. (1990). *İktidar*. (Çev:M. Ergin). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Russell, B. (1976). *İktidar*. (Çev: M. Ergin) Altın Kitaplar Basımevi.
- Safı, İ., & Kurşuncu, T. (2019). Siyasal Partizanlığın Bir Göstergesi Olarak Seçim Hileleri ve Türkiye'deki Bazı Uygulamaları. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 45-71.
- Schmidt, M.G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (Çev: M. Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları

- SEGE (2022). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, https://geka.gov.tr/uploads/news_v/sege-2022.pdf (Erişim Tarihi:11.07.2023)
- SEKAM (2016). Türkiye Gençlik Raporu: *Türkiye’de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri*. <https://www.muhammedbalci.com/kitaplika/66.pdf> (Erişim Tarihi: 05.05.2023)
- Sezen, S. (1994). *Seçim ve Demokrasi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Şahin, M. (2007). Sanayi Toplumundan Sanayi Sonrası Topluma Farklılaşan Gençlik Hallerinin. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* (2), 157-177.
- Şener, G., Emre, P. Ö., & Akyıldız, F. (2015). Türkiye’de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 21(83), 75-98.
- Şeyhanlioğlu, H. (2011). *Türk siyasal muhafazakârlığının siyasallaşması ve Demokrat Parti*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Taşdelen, P. D. (2011). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Kocav Yayınları.
- Taşdemir, İ. (2011). *Tarihi, Kültürel ve Sosyal Paradigmaları ile Siyaset*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Taşkın, Y. (2016). *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Taşkın, Y. (2016) *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler. İçinde; Demokrasi* (ss. 203-245). İstanbul: İletişim Yayınları.
- TEAM (2021). *Gençlerin Siyaset Algıları*, Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi. <https://www.teamarastirma.com/wp-content/uploads/2021/07/Gençlerin-Siyaset-Algısı-ve-Siyasetten-Beklentileri.TEAM-2021.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2023)
- Temizgüney, F. (2018). 1960 Darbesine Giden Süreçte Önemli Bir Kesit: İstanbul Öğrenci Olayları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* (27), 181-211.
- Tezkan, Y. (2000). *Siyaset, Strateji ve Milli Güvenlik*. İstanbul: Ülke Kitapları.
- Toku, P. D. (bt). Aristokrasi. https://www.academia.edu/38387334/ARİSTOKRASİ_doc (Erişim Tarihi: 10.01.2023)
- Topakkaya, A. (2007). İdeoloji Kavramının Tarihsel Gelişimine Bir Bakış. *Erzincan Binali Yıldırım Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 163-180.
- Tunç, H. (2008). Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1113-1132.
- Turan, E. (2017). *Siyaset*. Konya: Palet Yayınları.
- Turan, E., Şen, A. T., & Aydılek, E. (2015). Kastamonu Bölgesinde Siyasal Tutum ve Davranışlarda Sosyo-Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Etkisi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (9), 100-119.
- Turan, İ. (1976). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Der Yayınları.
- Uğur, G. (2010). Düünden Bugüne Anarşizm ve Anarşizmin Çözmesi Gereken Sorunlar. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 133-158.
- Uygun, O. (2020). *Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutlar*. İstanbul: Onikilevha Yayınları.
- Vagon Li Şirketinde Çirkin Bir Hadise (1933). *Cumhuriyet Gazetesi*, <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1933-02-28/1> (Erişim Tarihi: 04.02.2023)
- Vergin, N. (2022). *Siyasetin Sosyolojisi; Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*. İstanbul: Doğan Yayınları.
- Weber, M. (2017). *Bürokrasi ve Otorite*. (Çev: B. Akın) İstanbul: Adres Yayınları.
- Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve Eğitim. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 22(107), 15-22.
- Yayla, A. (2011). Klasik Liberalizm Nedir? *Liberal Düşünce Dergisi*, 16(64), 69-73.
- Yayla, A. (2011). *Siyasi Düşünce Sözlüğü*. Aralık: Adres Yayınları.
- Yıldırım, S. (1993). *Yerel Yönetim ve Demokrasi*. İstanbul: Kent Basımevi.

- Yılmaz, D. D. (2000). *Modern Demokrasi Gelişimi ve Sorunları*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Yılmaz, D., Özyıldırım, İ., Ünüvar, Ü., Kutlu, L., & Fincancı, S. K. (2014). *Türkiye'de İşkencenin 22 Yılı*. Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları.
- Yücel, G., & Bölükbaşı, Y. Z. (2019). Türk Milliyetçiliğinde Yol Ayrımı: 3 Mayıs 1944 Irkçılık- Turancılık Davası. *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 5-34.
- Yüksel, D. Y. (2009). Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 8(18), 161-184)
- Yıldız, S. Ö. (2017). Güvenlik Bürokrasisi ve Partizanlaşma Sorunu: 1970'li Yıllarda Türk Polis Teşkilatı. *Liberal Düşünce Dergisi*(85), 85-104.

EKLER

Ek 1: Araştırmada Kullanılan Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Merhabalar! Ben Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Nur Sena TUNCER. Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM danışmanlığında yürüttüğüm “Siyasal Katılım Bağlamında Türk Gençliğinin Siyasal Tutumu: Konya Örneği” başlıklı tez çalışması kapsamında bu alan araştırmasını gerçekleştiriyorum. İzininizle sizinle bu çerçevede görüşme yapmak istiyorum. Size bazı sorular sorarak cevaplamanızı isteyeceğim. Görüşmemizi daha sonra çözümlerken yardımcı olması için yine izninizle sesli olarak kaydedeceğim. Bu görüşme kapsamında söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacılar dışında kimsenin görmesi mümkün değildir. Araştırma sonuçları raporlaştırılırken isim vs. kişisel bilgiler asla kullanılmayacaktır.

Katılımcı :

Tarih ve Saat :

SOSYALDEMOGRAFİK SORULAR

1. Yaş (.....)
2. Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
3. Okuduğunuz Bölüm (.....)
4. Doğum yeriniz
() Köy () Kasaba () Kent
5. Aileniz kaç kişiden oluşuyor? (.....)
Ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz? () Evet () Hayır
6. Medeni durum? () Evli () Bekar
7. Çalışıyor musunuz? () Evet () Hayır
Evet ise hangi işte çalışıyorsunuz (.....)

8. Ailenin gelir durumu (...TL)

GÖRÜŞME SORULARI SİYASET

1. Sizce siyaset nedir?

Siyaset kavramından ne anlıyorsunuz?

2. İdeal bir yönetim ve siyasal işleyiş sizce nasıl olmalıdır?

GENÇLİĞİN SİYASETLE İLİŞKİSİ

3. Gençlerin siyasete olan ilgilerinin temelinde yeterli bilgi ve bilinç var mıdır?

(Nasıl bir bilgi veya bilinç?)

4. Gençliğin giderek apolitikleştiği (siyasete ilgisizleştiği) yönündeki görüşleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

5. Gençlik döneminde aktif siyaset yapmayı düşünüyor musunuz? Gençler aktif siyaset yapmalı mıdır?

Siyasete ne katabilirler?

6. Türkiye’de gençliğin siyaset üzerinde etkisi nedir, bunu nasıl yorumlarsınız?

SİYASAL KATILIM

7. Siyasetle ilginiz, bağıntınız hangi düzeydedir? (İleri / Orta / Düşük) Siyasete ne derece ilgi duymaktasınız?

8. Siyasal tercihlerinizi nelere göre belirlersiniz?

9. Siyasi görüşünüz aileniz ile aynı mı?

İtilafa düştüğünüz siyasi konular olur mu? (Nelerdir?)

10. Seçim zamanlarında çevrenizdeki kişilerin siyasal tercihlerini etkilemeye çalışır mısınız? (Nasıl?)

11. Aileniz, arkadaşlarınız ve çevreniz ile siyaset üzerine tartışmalar, değerlendirmeler yapar mısınız? (Ne tür tartışma veya değerlendirme?)

12. Herhangi bir partiye üyeliğiniz bulunuyor mu? Aktif bir göreviniz var mı? (Nedir?)

13. Siyasal etkinliklere, faaliyetlere, organizasyonlara, mitinglere vs. katılıyor musunuz? (Hangileri?)

14. Siyasal görüşlerinizi her ortamda açıkça dile getirebiliyor musunuz? Engel hissettiğinizde siyasal görüşlerinizi dile getirmeyi sürdür müsünüz?

Bu konuda gençliğin genel durumu sizce nasıl?

ÜLKE SORUNLARI

15. Siyasal olaylar hakkında, ülkemizdeki siyasal tarih ve işleyiş hakkında bilgi düzeyiniz nasıldır?

Bu alanda araştırma, okuma vs. yapar mısınız?

16. Ülke yönetimine dair hoşnutsuzluklarınız var mı? (Nelerdir?)

17. Ülkemizin temel sorunları nelerdir?

Siyasetin bunları çözmekteki gücünü nasıl değerlendirirsiniz?

18. Ülke gündemini takip ediyor musunuz? Hangi yollardan siyaseti takip ediyorsunuz?

19. Ülkemizde siyaset yapmanın zorlukları nelerdir?

Özellikle gençlerin siyaset yapmasında ne tür zorluklar olduğunu düşünüyorsunuz?

SOSYAL MEDYA

20. Sosyal medyayı kullanıyor musunuz? (Hangileri?)

Sosyal medyanın siyasete etki ettiğini düşünüyor musunuz? (Nasıl?)

21. Sosyal medyadan siyasi paylaşımlar yaptınız mı?

Sosyal medyadaki siyasi paylaşımların etkinliğini, niteliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ek 2: Etik Kurul Onayı

